

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Tobias Sjö

Framväxten av de internationella
domstolarna i Haag – en jämfö-
rande studie av historiska påver-
kansfaktorer och svenska reak-
tioner

Examensarbete
20 poäng

Handledare: Christian Häthén

Ämnesområde: Rättshistoria/Folkrätt

Termin: 9

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Syfte	4
1.2 Frågeställningar	4
1.3 Teori, metod och material	5
1.4 Avgränsning	6
1.5 Disposition	8
2 BAKGRUND	9
2.1 En tid av framsteg	9
2.2 Rättens internationalisering	10
2.3 Internationell skiljedom och domstol	12
2.4 Fredsrörelsen	14
2.5 Den svenska fredsrörelsen	17
2.6 Klas Pontus Arnoldson	19
2.7 Motståndet	20
3 PERMANENTA SKILJEDOMSTOLEN	22
3.1 Första Fredskonferensen i Haag	22
3.1.1 Tsarens initiativ	22
3.1.2 Konferensens arbete	23
3.1.3 Förslag i tredje kommittén	24
3.1.4 Konventionen om biläggande på fredlig väg av mellanfolkliga tvister	26
3.2 Permanenta skiljedomstolen	28
3.2.1 Första tiden	28
3.2.2 Funktionssätt	28
3.2.3 Domstolens fortsatta arbete	29
3.3 Svenska reaktioner	30

4	FASTA MELLANFOLKLIGA DOMSTOLEN	31
4.1	Bakgrund	31
4.2	Andra Fredskonferensen i Haag	31
4.2.1	Förspelet	31
4.2.2	Konferensens arbete	32
4.2.3	Permanent domstolen	33
4.2.4	Internationella prisdombolen	36
4.3	Svenska reaktioner	37
4.4	Krigsslutet och Pariskonferensen	38
4.4.1	Första världskriget och dess slutfas	38
4.4.2	Wilson's Fjorton punkter	38
4.4.3	Det skandinaviska förslaget	40
4.4.4	Pariskonferensen	41
4.4.5	Domstolstanken i Paris	42
4.4.6	Det italienska förslaget	42
4.4.7	Det tyska förslaget	43
4.4.8	Det österrikiska förslaget	43
4.5	Nationernas förbund	44
4.6	Svenska reaktioner	46
4.6.1	Den svenska instruktionen	46
4.6.2	Kungl. Maj:ts proposition nr 90	47
4.6.3	Motioner	48
4.6.4	Särskilda utskottet	49
4.6.5	Reservanterna	51
4.6.5.1	Trygger	51
4.6.5.2	Vennerström	53
4.6.5.3	Wohlin	54
4.6.6	Förstakammardebatten	54
4.6.7	Andrakammardebatten	55
4.6.8	Övriga reaktioner	56
4.6.9	Sammanfattning av svenska reaktioner	57
4.7	1920 års juristkommitté	57
4.8	Fasta mellanfolkliga domstolen	59
4.8.1	Första tiden	59
4.8.2	Funktionssätt	60
4.8.2.1	Domstolens sammansättning	60
4.8.2.2	Jurisdiktion	61
4.8.2.3	Revision	62
4.8.3	Domstolens fortsatta arbete	62
4.9	Svenska reaktioner	63
4.9.1	Riksdagstrycket	63
4.9.2	Svensk Juristtidning	64
5	INTERNATIONELLA DOMSTOLEN	67
5.1	Situationen efter Andra världskriget	67

5.2	Förenta Nationerna	68
5.2.1	Domstolstankens framväxt	68
5.2.2	Dumbarton Oaks	69
5.2.3	Juristkommittén i Washington	70
5.2.4	San Francisco	70
5.3	Internationella domstolen	71
5.3.1	Första tiden	71
5.3.2	Funktionssätt	71
5.3.2.1	Domstolens sammansättning	71
5.3.2.2	Jurisdiktion	72
5.3.3	Domstolens fortsatta arbete	73
5.4	Svenska reaktioner	73
5.4.1	Propositioner	74
5.4.2	Andrakammardebatten	74
5.4.3	Övriga reaktioner	75
6	JÄMFÖRELSE	76
6.1	Yttre omständigheter	76
6.1.1	Permanent skiljedomstolen	76
6.1.2	Fasta mellanfolkliga domstolen	77
6.1.3	Internationella domstolen	77
6.2	Ramverk	78
6.2.1	Permanent skiljedomstolen	78
6.2.2	Fasta mellanfolkliga domstolen	78
6.2.3	Internationella domstolen	79
6.3	Jurisdiktion	79
6.3.1	Permanent skiljedomstolen	79
6.3.2	Fasta mellanfolkliga domstolen	79
6.3.3	Internationella domstolen	80
6.4	Deltagare	80
6.4.1	Permanent skiljedomstolen	80
6.4.2	Fasta mellanfolkliga domstolen	81
6.4.3	Internationella domstolen	81
6.5	Aktörer	82
6.5.1	Permanent skiljedomstolen	82
6.5.2	Fasta mellanfolkliga domstolen	82
6.5.3	Internationella domstolen	83
6.6	Valprocedur	84
6.6.1	Permanent skiljedomstolen	84
6.6.2	Fasta mellanfolkliga domstolen	84
6.6.3	Internationella domstolen	84
6.7	Svenskt mottagande	85
6.7.1	Permanent skiljedomstolen	85
6.7.2	Fasta mellanfolkliga domstolen	85

6.7.3	Internationella domstolen	86
7	SLUTSATSER	87
7.1	Vad förenar och skiljer	87
7.1.1	Yttre omständigheter	87
7.1.2	Ramverk	88
7.1.3	Deltagare	89
7.1.4	Aktörer	89
7.1.5	Valprocedur	90
7.1.6	Svenskt mottagande	90
7.2	Orsakssamband	91
7.2.1	Fredsopinionen	91
7.2.2	Beslutsfattarens personliga engagemang	91
7.2.3	Deltagande från de viktigaste staterna	92
7.2.4	Utvecklingen är en process	92
BILAGA A:	HAGUE I 1899	93
BILAGA B:	HAGUE I 1907	101
BILAGA C:	STATUTE OF THE PCIJ 1920	103
BILAGA D:	CHARTER OF THE UN	110
BILAGA E:	STATUTE OF THE ICJ	111
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		120

Sammanfattning

Uppsatsen beskriver framväxten av de internationella domstolarna i Haag, nämligen Permanent Court of Arbitration, Permanent Court of International Justice och International Court of Justice. Det som studeras är vilka faktorer som påverkade framväxten av de respektive domstolarna, samt vilka skillnader och likheter dessa uppvisar. Dessutom studeras vilket mottagande domstolarna fick i Sverige, skildrat i första hand genom det officiella politiska mottagandet i riksdagen men även i juridisk debatt.

Domstolarna skiljer sig åt i ett par väsentliga avseenden. PCA är ingen fast domstol, till skillnad från de andra två. PCIJ har upphört att existera, medan de båda andra är verksamma idag. ICJ skapades redan från början som en integrerad del av en internationell organisation, medan de andra i varierande grad var fristående.

Mycket annat förenar domstolarna, inte minst situationen vid deras tillkomst och vissa staters agerande i tillkomstprocessen. Reaktionerna från svenskt håll var olika intensiva vid tillkomsten av de respektive domstolarna, men inställningen till en internationell domstol med långtgående befogenheter verkar ha varit kontinuerligt positiv.

Domstolarna kan sägas vara organiskt framväxta, där de senare bygger på de tidigare erfarenheter, både den praktiska erfarenheten från domstolarna och de argument och tankar som har förts fram vid de olika organ som har format domstolarna.

Förord

För den som intresserar sig för många skilda områden finns alltid en lockelse att försöka kombinera de olika fälten och finna beröringspunkter. Efter att ha varit engagerad i internationell politik och arbetat med utrikespolitik fann jag, när det var dags att välja ämne för examensarbetet, att något som kombinerade juridiken med den internationella politiken och dessutom berörde historieämnet – eller mer specifikt rättshistorieämnet – vore intressant. De internationella domstolarna i Haag, med kopplingar till många av de mest intressanta skedena i internationell storpolitik, kom att locka. Innehållet har visat sig vara mer av banbrytande internationell rätt och mindre av diplomati än vad som kanske hade förespeglat mig när jag valde ämnet. Jag hoppas att den läsare som tar sig an uppsatsen ska finna den intressant och läsvärd, inte minst för att en sådan läsare med stor sannolikhet tillhör min bekantskapskrets och jag därför måste svara för följderna av en tråkig uppsats.

Med några rader kvar att skriva vill jag tacka Christian Häthén för hans vilja att utsträcka handledarskapet över såväl tid som rum, jur.kand. Henrik Olsson Werner för hans välmenande men sylvassa pikar som säkert har drivit mig framåt i viss mån, Rickard Wessman för visat intresse samt Staffan Ingvarsson för hans förstående arbetsledning.

Utöver dessa förtjänar Johanna Westin ett tack som går utanpå det allra mesta och är svårt att riktigt formulera i ord, för en uthållighet större än någon borde behöva visa.

Tobias Sjö
Stockholm 2005-05-22

Förkortningar

AK	Andra kammaren
FK	Första kammaren
FN	<i>United Nations</i> Förenta Nationerna
ICJ	<i>International Court of Justice</i> Internationella domstolen
NF	<i>League of Nations</i> Nationernas Förbund
PCA	<i>Permanent Court of Arbitration</i> Permanenta skiljedomstolen i Haag
PCIJ	<i>Permanent Court of International Justice</i> Fasta mellanfolkliga domstolen
SU	Särskilda utskottet i Sveriges riksdag

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att belysa och utreda framväxten av de internationella domstolarna i Haag: Permanenta skiljedomstolen, Fasta mellanfolkliga domstolen och Internationella domstolen och de påverkansfaktorer som fanns vid tillkomsten. De tre domstolarna etablerades under ett knappt halvsekel från 1899 till 1946 då den internationella rättsordningen utvecklades från ett löst system av konferenser och konventioner till en stabil organisation med väsentligt tydligare regler – ett system som i allt väsentligt består närmare 60 år senare. Med den senare tidens ökade aktualitet i frågan om den internationella rättsordningen och domstolarnas plats i detta system – med tillfälliga internationella tribunaler och skapandet av en internationell brottmålsdomstol – finns skäl att studera framväxt och konstruktion hos föregångarna och de faktorer som kom att påverka dessa i form av världspolitik, internationella lobbyister och aktörer.

Mer specifikt avser uppsatsen att utreda vilka skillnader och likheter som funnits själva domstolarna emellan avseende jurisdiktion, arbetsätt och tillsättningsförfarande – vilka befogenheter hade domstolarna, under vilka former sammanträdde de, vilka krav ställdes på de domare som tillsattes? Vidare är en del av syftet att se av vilka faktorer, och på vilket sätt, domstolarnas framväxt påverkades – är det samma stater som är aktiva, hur förändras fredsrörelsen och vilka personer är inblandade? Frågan om domstolarnas mottagande i Sverige syftar till att sätta in utvecklingen av och diskussionerna kring den internationella rättsordningen i en svensk kontext – var det samma frågor som var aktuella i Sverige?

1.2 Frågeställningar

Till namnet finns mycket som förenar de internationella domstolarna i Haag. Samtidigt uppstod de vid skilda tidpunkter, men under ett knappt halvsekel med dramatiska internationella förändringar avseende staternas inbördes relationer och samspel, vilket också ledde till en helt ny dimension av internationella kontakter. Kolonialismen hann under perioden både nå sin mest utvecklade fas och genomgå de första stegen mot sin avveckling under perioden. Detta innebar först en rörelse av kontakter med olika rättsliga kulturer, sedan av en våg av nya stater som självständigt företrädde olika perspektiv på rätten. Ekonomin utvecklades, men fick också i och med såväl finanskrascher som världskrig stora bakslag. Den internationella handeln frodades i omgångar, men drabbades också hårt av depression och finanskriser. Den politiska kultur och det statspolitiska landskap som rådde 1899 genomgick en fullständig transformering i och med första världskrigets slut och fallet av tre europeiska kejsardömen. Modernismen trädde in på samhällets alla om-

råden. Ytterligare ett världskrig innebar nästan lika stora omvälvningar med uppkomsten av en bipolar värld i motsats till den tidigare situationen med flera mer jämbördiga aktörer. Den komparativa rätten och juristkulturen utvecklades också under perioden. Dynamiken under perioden ger upphov till frågor kring likheter och skillnader mellan de olika domstolarna.

Vilka var aktörerna bakom framväxten – agerar grupper och stater på samma sätt? Går det att se en tydlig linje kring vilken linje olika stater väljer att hålla i frågorna? Gäller i övrigt liknande förutsättningar vid de olika domstolarnas tillkomst, eller är det vitt skilda drivkrafter som ligger bakom uppkomsten? Är domstolarna olika skott från samma stam eller mer oberoende av varandra?

Vilka lösningar för domstolens funktioner valdes – vad skiljer respektive förenar domstolarnas funktionssätt? Är de yttre formerna lika eller olika? Vilka befogenheter har domstolarna? Hur är de inordnade i det övriga internationella systemet?

Hur mottogs domstolarna i Sverige? Rådde enighet kring domstolarna? Finns det politiska skillnader som består över tid? Är domstolarna en kontroversiell och omdebatterad fråga?

1.3 Teori, metod och material

Enligt de definitioner som Esaiasson m.fl. gör i *Metodpraktikan*¹ går det att utskilja olika metodmässiga angreppssätt. En huvudlinje går mellan de beskrivande och förklarande studierna. Denna uppsats kan dock sägas omfatta båda angreppssätten. Ambitionen är att i ett första steg genomföra en beskrivande studie av uppkomsten av de tre olika domstolarna med avseende på ett antal faktorer – aktörer, bakgrund, politiskt läge, jurisdiktion etcetera. När studien har givit en klar bild av de tre olika domstolarna skall dessa tre fall jämföras för att på så vis försöka utröna vilken inverkan de olika faktorerna har haft på domstolarnas utformning – en jämförande studie av påverkansfaktorer och svenska reaktioner, för att anknyta till uppsatsens titel. Denna senare del skulle enligt Esaiasson beskrivas som en teorikonsumerande studie, i det att teorierna om de olika faktorernas påverkan prövas mot varandra.²

Jag har valt att skildra framväxten av domstolarna utifrån olika typer av material. En första grupp är litteratur vars syfte är att beskriva just det historiska förloppet vid framväxten. Denna är av två huvudsakliga slag, dels litteratur som ligger nära det historiska skeendet i tid och är författade av personer som själva deltagit i och omkring framväxten av domstolarna, dels senare tillkommen litteratur som ur ett rent historiskt perspektiv beskriver skeendena.

¹ Esaiasson m.fl., s. 35 f.

² *Ibid*, s. 40 f.

Till den förra gruppen litteratur hör Antonio S. de Bustamantes *The World Court*, där han ger en presentation av framväxten av PCIJ, vid vilken han själv var aktiv som domare. Den uppfattning han ger uttryck för i verket är att domstolen är organiskt framväxt ur tidigare försök att skapa internationella rättsinstanser. Han drar också paralleller mellan olika företeelser i dessa. Detta är ett tillvägagångssätt eller en metod att behandla materialet som jag har försökt att arbeta efter, men med den skillnaden att medan de Bustamante endast når fram till PCIJ (verket är publicerat 1925) försöker jag använda detta tillvägagångssätt för att nå ett steg längre – till ICJ. Även teorin hos de Bustamante, tanken om den organiska framväxten, prövas i uppsatsens analysdel i kapitel 7.

Förutom litteraturen har jag använt svenskt offentligt tryck för att utreda den svenska hållningen till domstolarna, i debatter såväl som i instruktioner och regeringsbeslut. Även andra svenska juridiska källor har använts för att spegla den svenska synen, således har NJA II och SvJT undersökts för att finna uttryck för debatten vid den aktuella tiden.

En tredje typ av material är de dokument och statuter som reglerar dels domstolarnas tillkomst, dels deras verksamhet. Till största delen återfinns dessa dokument i relevanta delar som bilagor till uppsatsen, nämligen: A) 1899 års första Haagkonvention, B) Andra kapitlet av 1907 års första Haagkonvention, rörande Permanenta skiljedomstolen, C) 1920 års Stadga för Fasta mellanfolkliga domstolen, D) Fjortonde kapitlet av Förbundsakten för Förenta nationerna, rörande Internationella domstolen, samt E) Stadgan för Internationella domstolen. Samtliga dessa bilagor återger den engelska textversionen, vilken för samtliga dokument är eller har varit gällande.

Den sammanlagda bilden som materialet visar avseende bakgrund, mottagande och funktionssätt för de respektive domstolarna kommer sedan att jämföras på ett antal olika punkter i en komparativ studie som omfattar delområdena yttre omständigheter, ramverk, jurisdiktion, deltagare, aktörer, valprocedur samt svenskt mottagande för domstolarna.

Observationerna i den komparativa studien analyseras slutligen i syfte att nå slutsatser avseende vilka påverkansfaktorer som haft betydelse, det svenska mottagandet, samt huruvida tesen om den organiska framväxten är hållbar.

1.4 Avgränsning

Syftet är, som ovan framkommit, att studera de internationella domstolarna i Haag och deras framväxt samt vilka faktorer som påverkat framväxten. Det innebär att undersökningen inskränkts till de tre fasta domstolar av internationell karaktär som har haft eller har sitt säte i nederländska Haag: den 1899 instiftade Permanent Court of Arbitration (PCA) eller Internationella skiljedomstolen, den 1920 instiftade Permanent Court of International Justice (PCIJ) eller Fasta mellanfolkliga domstolen, samt den 1946 instiftade In-

ternational Court of Justice (ICJ) eller Internationella domstolen. Vad som inte ingår i studien är dessa domstolars senare historia och fortsatta utveckling. Inte heller domstolar för internationell rätt som är belägna på andra orter har berörts i undersökningen. Detta gäller exempelvis The Central American Court of Justice. Däremot har jag valt att i beskrivningen av framväxten inkludera det embryo till PCIJ som skapades av andra Haagkonferensen 1907.

Studien fokuserar heller inte på tillfälliga tribunaler eller specialdomstolar med annat syfte än lösning av allmänna mellanfolkliga tvister.

Eftersom det specifikt är framväxten som studerats har studien fokuserats på perioden närmast före och efter instiftandet av domstolarna, detta för att följa vilka diskussioner som föregått instiftandet och att kunna följa utvecklingen när domstolen får en fast form efter att ha instiftats.

De respektive domstolarna har dock haft något olika utveckling och framväxthistoria. Det innebär att studien i sina huvuddrag rör åren 1898 – 1902 för PCA, medan PCIJ både hade en längre förhistoria och genomgick förändringar som dels påverkade domstolen, dels på ett direkt sätt utgjorde grunden för ICJ. Studien av PCIJ spänner därför från 1907 – 1942, även om åren 1917 – 1922 kan sägas vara de närmast granskade. När det slutligen gäller ICJ tar studien sin utgångspunkt i de allierades konferenser under andra världskriget, i princip från 1943, till dess att domstolen fått sitt första fall 1947.

Detta hindrar dock inte att det i viss mån varit nödvändigt att gå utöver dessa ramar för att skildra bakgrund och uppföljning av verksamhet, i första hand när det gäller bakgrundsteckningen inför första fredskonferensen i Haag och instiftandet av PCA. Denna bakgrund tar sin utgångspunkt i utvecklingen av den internationella rättens princip under 1600- och 1700-talen, men berör mer ingående 1800-talets utveckling av framförallt rättens internationalisering och fredsrörelsens framväxt. För de respektive domstolarna innebär uppföljningen att en ren orientering ges av hur verksamheten fortskridit, i princip fram till nutid.

Vad gäller svenska kommentarer kring de internationella domstolarna har jag i förstone inskränkt undersökningen till svenskt offentligt tryck, vilket i praktiken innebär att kommentarerna begränsats till de riksdagsdebatter som behandlat internationella organisationer. Då materialet var magert har undersökningen utökats till NJA II och, i förekommande fall, Svensk Juristtidning för de år som ligger närmast de olika domstolarnas framväxt. Denna utökning av sökningen har givit en del ytterligare material som berör ämnet.

Det kan naturligtvis finnas ytterligare källor som skulle kunna bidra till att kasta ljus över den svenska debatten, främst tidningslägg, men också biografier och dagböcker från berörda beslutsfattare och debattörer. Skälet till att dessa inte omfattas av studien är att uppsatsen i så fall skulle kräva väsentligt större omfattning och tidsåtgång än vad som har avsatts för examensarbetet.

1.5 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i tre huvudsakliga avsnitt, rörande de tre respektive domstolarna. Efter inledningskapitlet tecknas i kapitel 2 en bakgrund till ämnet och situationen vid inrättandet av den första av domstolarna – Fasta skiljedomstolen.

Kapitel 3, 4 och 5 ägnas åt framväxt, karaktäristika och svenskt mottagande av respektive Permanenta skiljedomstolen (Permanent Court of Arbitration), Fasta mellanfolkliga domstolen (Permanent Court of International Justice) och Internationella domstolen (International Court of Justice).

Kapitel 6 ägnas åt jämförelser domstolarna emellan, medan slutsatserna redovisas i kapitel 7. Därpå följer ett åttonde avsnitt med bilagor och därefter ett nionde med källredovisning.

2 Bakgrund

2.1 En tid av framsteg

När den första fredskonferensen i Haag ägde rum skedde detta i en speciell historisk kontext. Mänsklighetens framsteg hade tiden före sekelskiftet varit svindlande, något som fyllde diskussionerna med såväl hopp som fruktan; hopp om att de allmänna framstegen också skulle leda till ett mer civiliserat förhållningssätt med evig fred och rättsliga lösningar på folkens tvister, fruktan för att den moderna tekniken skulle användas till destruktivitet i allmänhet eller vändas mot den egna nationen.

Den europeiska kultursfären kännetecknades från 1871 halvannat decennium in på 1900-talet av ett materiellt och industriellt framåtskridande som världen dittills aldrig upplevt. Framstegen gjordes även inom folkstyret, där konstitutionalism, demokrati och representativitet var tidens stridsrop.³ De demokratiska politiska formerna gjorde sig gällande på snart sagt alla fronter.⁴ Konstitutionalismen skördade också stora segrar i 1800-talets Västeuropa. Länder som Belgien, Nederländerna, Schweiz, Spanien och de skandinaviska länderna tog upp idéer från Storbritannien och Förenta staterna. I skuggan av revolutionsåret 1848 gav många monarker rättigheter till medborgarna och säkrade på så vis också sina egna positioner.⁵

Befolkningen i vad som ansågs vara den ”civiliserade världen”, det vill säga länder som tillhörde den europeiska kulturkretsen, ökade stadigt, främst genom att dödlighetstalen sjönk och medellivslängden därigenom ökade.⁶ Läs- och skrivkunnigheten för befolkningen i Europa närmade sig 100 procent vid sekelskiftet.⁷

Även ekonomiskt gjordes naturligtvis framsteg, och världen var enad i ekonomiskt hänseende på ett sätt som tidigare inte varit fallet.⁸ Ekonomin bars framåt av vetenskapliga landvinningar. Kemin lanserade nya substanser för att göda fälten och spränga kanaler och tunnlar. Världshaven blev mer tillgängliga genom Suezkanalen 1869, Kielkanalen 1895 och Panamákanalen 1914. Alperna genomborrades av tunnlar: Mont Cenis 1873, S:t Gotthard 1880 och Simplon 1906. Elektricitet och telefon blev allmänt användbara och använda; explosionsmotorn innebar uppkomsten av bilen, flygplanet och undervattensbåten tiden kring sekelskiftet.⁹

³ Palmer/Colton, s. 81.

⁴ *Ibid.*, s. 111.

⁵ http://web.idrc.ca/es/ev-68408-201-1-DO_TOPIC.html.

⁶ Palmer/Colton, s. 82 f.

⁷ *Ibid.*, s. 83.

⁸ *Ibid.*, s. 97.

⁹ *Ibid.*, s. 119.

Produktionskapaciteten ökade lavinartat. Ökningen av produktionskapacitet och befolkning innebar också att det fanns utrymme för att öka arméernas storlek, vilket också gjordes.

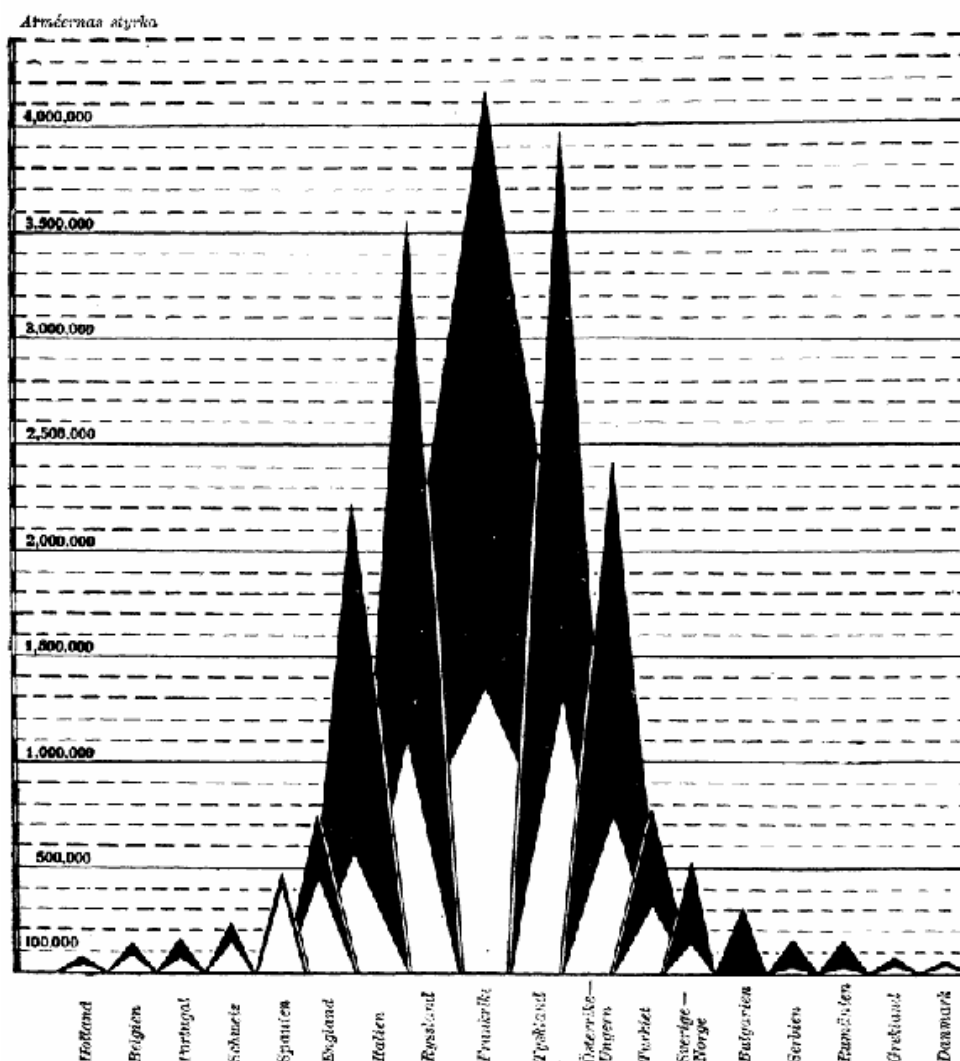

Diagram över den 1869-1900 försiggångna ökningen av de europeiska staternas arméer. (Det vita föreställer de resp. krigsstyrkorna år 1869, det svarta desamma 1900.)¹⁰

2.2 Rättens internationalisering

Den historiska utvecklingen där väldefinierade territorier formerade sekulära stater hade varit en drivande faktor för spelregler dessa stater emellan. Från renässansens och upplysningstidens komplexa statsrättsliga förhållanden i Europa växte behovet av att skapa regler för internationella relationer.¹¹

Utvecklingen av dessa tankar går att härleda till Hugo Grotius och hans 1625 utkomna arbete *De Iure Belli et Pacis*. Redan här nämnde Grotius tan-

¹⁰ NFB band 8, sp. 1335.

¹¹ <http://www.ppl.nl/100years/topics/nonwest/>.

ken på ”ett slags församlingar, representerande de kristna staterna, och där tvister mellan vissa av dem skulle slitas av dem, som ej hade intresse i saken och som även skulle äga tvinga parterna att antaga en fred på billiga villkor.”¹² Den internationella rättens princip förfäktades och utvecklades sedan av flera av 1600- och 1700-talens mest namnkunniga tänkare och filosofer, bland dessa Spinoza, Leibniz, Bentham, Rousseau och Kant.¹³ När de europeiska nationerna expanderade över havet med allt tätare kontakter med andra kulturer och resor i upptäckts- handels- och kolonialiserings syfte spreds också den europeiska internationella rätten, till vilken även den amerikanska får räknas från 1800-talet och framåt.¹⁴

Den internationella och komparativa rätten utvecklades hand i hand. I en process där den romerska rätten minskade i betydelse och nationalstater med nationella kodifikationer blev förhärskande upplöstes delar av den rättsliga enigheten. I denna miljö fanns intressen som internationell handel, transport och kapitaltransaktioner, vilka utgjorde en drivkraft för att optimera nationella regler genom att dra lärdomar från andra länders rättsregler i en komparativ process. Harmonisering av rättsregler blev en av effekterna av den komparativa rätten, en annan naturligtvis att olika rättsliga kulturer kom i kontakt med varandra på ett påtagligt sätt.¹⁵

Rättens internationalisering kom att accelerera under 1800-talet. Under det århundrade som förflöt efter Napoleonkrigen och Wienkongressen 1815 fick tanken om ett internationellt rättssystem för förhållanden mellan staterna flera konkreta uttryck.

Den internationella rätten utvecklades dels genom bilaterala överenskommelser och användandet av skiljedomsförfarande som konfliktlösningsinstrument, dels genom att staternas representanter sammanträdde på konferenser med syftet att dra upp regelverk för kontakterna staterna emellan, i krig såväl som i fred. Under senare hälften av 1800-talet hölls ett ökande antal sådana konferenser på vitt skilda områden, där 1864 års Genèvekonvention, den första internationella konventionen om vården av sjuka och sårade i fält, kom att bli en viktig milstolpe inom krigets område.¹⁶ På den civila sidan kan nämnas inrättandet av Allmänna postföreningen, senare kallad Världspostföreningen, år 1874.¹⁷

Internationell rätt som självständig vetenskap i egen rätt vid universiteten uppstod först under andra halvan av 1800-talet. Innan dess bedrevs studiet av främmande rättssystem som en del av den politiska historien eller politiska filosofien.¹⁸ Således är exempelvis den första handboken i internationell rätt, *Elements of International Law*, författad av H. Wheaton 1836, samti-

¹² Översättning enligt Prop. 90 1920, s. 6.

¹³ NFB band 8, sp. 1330.

¹⁴ <http://www.ppl.nl/100years/topics/nonwest/>.

¹⁵ <http://hcch.e-vision.nl/upload/madl.pdf>.

¹⁶ Björkstén, s. 38.

¹⁷ *Ibid*, s. 38.

¹⁸ <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/eci/History.pdf>.

dig en praktikerhandbok för diplomater.¹⁹ På det privaträttsliga området hölls ett flertal konferenser i nederländska Haag, som genom konferenser för internationell privaträtt 1893 och 1894 redan vid sekelskiftet var en etablerad ort för den internationella rätten.²⁰

2.3 Internationell skiljedom och domstol

Redan tidigt fanns en koppling mellan rättens internationalisering och den under 1800-talet framväxande fredsambitionen. Som nämns nedan började den moderna freds rörelsen i Förenta staterna, och det är symptomatiskt att det i den amerikanska juridiska kulturen tidigt dök upp argument för att finna rättsliga lösningar även på det internationella planet. Redan 1832 antog Massachusetts delstatssenaten en resolution som uttryckte åsikten att ”någon metod borde införas för att nå en vänskaplig slutreglering av internationella tvister istället för tillgripandet av krig.”²¹

Fem år senare togs frågan om upprättande av en internationell skiljedomstol upp i Förenta staternas kongress, och 1842 framlades första förslaget om skiljedomsfördrag mellan två länder, Förenta staterna och Storbritannien.²² 1844 uppmanade den lagstiftande församlingen i Massachusetts den federala regeringen att tillsammans med världens övriga kristna nationer skapa en ”high international tribunal”.²³ Liknande beslut fattades i Vermont 1852.²⁴ Redan 1848 hade Förenta staterna och Mexico hunnit sluta en generell skiljedomstraktat.²⁵

Även om freds rörelsen, som nedan skall visas, generellt förespråkade ett rättsligt förfarande fanns variationer i val av fokus. Ibland talades mer om kodifiering av existerande rätt, ibland om att skapa institutioner som kunde stifta ny internationell rätt. 1843 hölls en *General Peace Convention* i London som uttalade att det var angeläget att de nationella regeringarna nedtecknade internationell rätt och etablerade en ”*supreme international tribunal*”.²⁶ Sex år senare på motsvarande möte i Paris antogs planer och utkast för en internationell domstol, vars jurisdiktion skulle vara begränsad till internationella relationer och internationella dispyter mellan nationer.²⁷ Även 1867 års möte med *International League of Peace and Freedom* i Genève efterlyste kodifiering av den internationella rätten och inrättandet av en internationell domstol.²⁸

¹⁹ <http://www.ppl.nl/100years/historiography/>.

²⁰ NFB band 10, sp. 930.

²¹ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-03.htm>.

²² NFB band 8, sp. 1333.

²³ de Bustamante, s. 24.

²⁴ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-03.htm>.

²⁵ NFB band 8, sp. 1333.

²⁶ de Bustamante, s. 24.

²⁷ *Ibid*, s. 24.

²⁸ de Bustamante, s. 25.

Det rådde också oklarhet om vilken metod som var att föredra – skiljedom eller en regelrätt domstol. Båda tankarna förekom, ibland om vartannat. Ett exempel är det möte med *Congress of Friends of Universal Peace* 1848 i Bryssel som antog en resolution med följande lydelse:

“It is of the utmost importance that national governments should adjust the differences that may arise between them, amicably and in accordance with established legal principles, by some form of arbitral procedure, the principles of which should be established by treaty. Special forms of arbitration, or a supreme international court, would give a final judgment.”

Uttalandet visar, menar de Bustamente, på den för tidpunkten både oundvikliga och naturliga begreppsförvirring som rådde mellan skiljedom och domsrätten mellan nationer.²⁹

På det praktiska planet kom fallet *Alabama* att få stor betydelse. Det hade sin upprinnelse i Storbritanniens lagar under det amerikanska inbördeskriget. De gjorde det möjligt för Konfederationen att köpa brittiska skepp, så länge fartygen inte var bestyckade när de lämnade brittisk hamn. Från köpet 1862 tills hon sänktes 1864 sänkte eller uppbringade den i Storbritannien byggda och av Konfederationen ägda *Alabama* över sextio handelsfartyg från Förenta staterna. Frågan om de brittiska fartygen i krigstjänst kom att leda till att Storbritannien omprövade sina lagar och ströp möjligheten för Konfederationen att köpa skepp. Dispyten om ansvaret för *Alabama* förblev emellertid olöst till efter slutet av inbördeskriget. 1871 godkände Storbritannien att frågan skulle avgöras i skiljedom, och domen 1872 innebar att amerikanska krav på \$15,5 miljoner utbetalades av Storbritannien.³⁰

1873 motionerade Henry Richard i brittiska underhuset med syfte att införa internationella skiljedomar. Motionen erhöll majoritet, men åtföljdes inte av några konkreta åtgärder.³¹ 1888 antog Förenta Staternas senat en resolution om att sluta allmänna skiljedomsfördrag med alla stater som man upprätthöll diplomatiska kontakter med. Detta ledde i sin tur till en förnyad diskussion i Storbritannien, där tiden nu hade mognat. I parlamentet fattades 1893 beslut om att inleda förhandlingar om en permanent skiljedomsstraktat mellan Förenta staterna och Storbritannien. Traktaten undertecknades 1897, men blev aldrig ratificerad av senaten.³²

Den första panamerikanska konferensen som avhölls 1889-1890³³ innebar ett viktigt steg mot rättens internationalisering. Det faktum att en konferens för samtliga amerikanska stater kom till stånd var naturligtvis viktigt i sig. Konferensen medförde emellertid också ett konkret steg mot utvecklandet av den internationella rätten i och med att skiljedomsfördrag slöts mellan de amerikanska staterna. Inget av fördragen kom emellertid att ratificeras.³⁴

²⁹ *Ibid.*, s. 24.

³⁰ Bailey/Kennedy, s. 413 f.

³¹ Westman, s. 32.

³² *Ibid.*

³³ Björkstén, s. 38.

³⁴ Westman, s. 32.

Interparlamentariska unionen tog 1891 upp frågan om att studera möjligheten att inrätta en fast skiljedomstol, medan unionen vid sitt sammanträde i Haag 1894 knäsatte ett antal principer för en sådan institution: 1) den nationella suveräniteten måste förbli oförtyttrig och okränkbar, 2) varje nations anslutning till den internationella domstolen måste vara fullständigt frivillig, 3) samtliga nationer måste åtnjuta fullständig likhet inför domstolen, samt 4) domstolens utslag måste ha karaktären av verkställbara domar.³⁵

De sista åren innan sekelskiftet intresserade sig en mängd sällskap och sammanslutningar för rättens internationalisering och frågan om inrättandet av en internationell domstol. 1895 grundades Lake Mohonk Society, vilket 1898 kom att efterlysa en internationell domstol, och senare 1907 uppmanade andra Haagkonferensen att inrätta en permanent rättslig tribunal.³⁶ The Bar Association of the State of New York uppmanade 1896 Förenade staternas president att förbereda en plan för en permanent internationell domstol.³⁷ International Law Association godkände 1899 ett förslag till regelverk för en permanent internationell skiljedomstol.³⁸

Även på det faktiska planet skedde en utveckling av den internationella rätten, exempelvis skrev Italien och Argentina 1898 under en permanent skiljedomskonvention länderna emellan. Till skillnad från tidigare försök trädde denna konvention om obligatorisk och generell skiljedom verkligen i kraft.³⁹

2.4 Fredsrörelsen

Den fredsrörelse som under 1800-talet vann framsteg hade som gemensam utgångspunkt att krig och krigsmoral var oförenliga med ett ”högre kulturstadium”.⁴⁰ Fredsrörelsen som sådan byggdes upp av fredsföreningar som uppstod i så gott som samtliga av de länder som ansågs civiliserade. Fredsrörelsens närmaste mål var en utveckling av den internationella rätten, och det medel som syftade att göra krigen allt sällsyntare och slutligen överflödiga var framförallt mellanfolklig skiljedom.⁴¹

Den första fredsföreningen grundades 1815 i New York, och efter halvannat decennium, 1823, bildades ett nationellt nätverk i *American Peace Society*.⁴² Som ovan har nämnts var frågan om alternativ till krig som konfliktlösningsmetod aktuell inom den amerikanska lagstiftande verksamheten. Idén om internationell skiljedom var ett intresse som förenade lagstiftarna och fredsrörelsens representanter. Exempelvis hade den amerikanska Universel-

³⁵ de Bustamante, s. 27 f.

³⁶ *Ibid*, s. 26.

³⁷ *Ibid*.

³⁸ *Ibid*, s. 27.

³⁹ Westman, s. 33.

⁴⁰ *Ibid*, s. 7.

⁴¹ NFB band 8, sp 1330.

⁴² Westman, s. 8.

la fredsunionen som mål att uppnå successiv nedrustning och införande av en permanent skiljedomstol.⁴³

Till Europa kom freds rörelsen strax efter den amerikanska starten. I London grundades *Peace Society* redan 1816.⁴⁴ Den slog dock inte rot lika tidigt som i Förenta staterna. Istället bedrevs amerikansk fredsmission i Europa, bland annat genom folktalaren Elihu Burritts föreläsningsresa 1847. Hans huvudsakliga program var att en statskongress borde bildas för att utgöra ett lagstiftande organ för den internationella rätten, samt att en mellanfolklig domstol borde inrättas för alla internationella tvister.⁴⁵

Under senare halvan av 1800-talet tog det internationella fredsarbetet fart. Första internationella fredskongressen hölls i Bryssel 1848. Kongressen fördömde vapenmakt, vilken ansågs strida mot folkens intresse. Som alternativ konfliktlösningsmetod förordades skiljedomsförfarande och upprättandet av en internationell lagkodex.⁴⁶ Det dröjde till 1867 innan den första internationella fredsorganisationen grundades av namnkunniga personer som Victor Hugo och Garibaldi: *Ligue de la paix et de la liberté*.⁴⁷ Samma år grundades av fransmannen Frédéric Passy ytterligare en internationell fredsorganisation, *Ligue internationale et permanente de la paix*, medan *International arbitration and peace society* grundades av Hodgson Pratt i London 1880.⁴⁸

Inom kort uppstod i Europa en rik flora organisationer och sällskap med syfte att främja fredssaken. Några av de mest ansedda som hade hunnit etableras kring sekelskiftet var *Alliance universelle de femmes pour la paix*, *Société française pour l'arbitrage entre nation*, *Association pour la paix par le droit*, *Société de l'éducation pacifique*, *Peace Society*, *International arbitration league*, *International arbitration and peace association*, *Unione Lombarda*, *Österreichische friedengesellschaft*, och *Deutsche friedengesellschaft*.⁴⁹ Som antyds av namnen var fredsorganisationerna spridda i hela den europeiska kultursfären, och det framgår också att skiljedom ansågs nära förknippat med fredsarbetet.

Freds rörelsen kom att bli en av de främsta agenterna för rättens internationalisering, detta genom övertygelsen att det var genom den internationella rättens instrument som kriget skulle göras obsoleta. En viktig institution i det internationella fredsarbetet var de världsfredskongresser som inleddes i Paris 1889. Världsfredskongresserna ägnade sig således i första hand åt att diskutera skiljedomsförfarandet och skiljedomars verkställighet, vilka båda ansågs vara förutsättningar för att lösa tvister på ett sätt som undvek krig. Bland annat uttalades, som varning eller som upplysning åt de nationella

⁴³ Tuchman, s. 235.

⁴⁴ Westman, s. 8.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ NFB band 8, sp. 1331.

⁴⁸ Westman, s. 9.

⁴⁹ NFB band 8, sp 1331, Westman, s. 9.

parlamenten, att ”intet fördrag skulle erhålla folkrepresentanternas godkännande, med mindre däri fanns intagen en skiljedoms klausul.”⁵⁰

Utöver skiljedomsinstitutet ägnades fredskongresserna åt avrustningsfrågan, men också åt ekonomiska frågor, där bland annat frihandel och enhetlighet i mått, mynt, tariffer samt post- och telegrafreglementen förordades. Fredsrörelsen fick än mer fast form efter världsfredskongressen i Rom 1891, då Fredsbyrån i Bern upprättades.

Det var naturligtvis inte bara i Förenta staterna som fredskampen och arbetet för skiljedom bedrevs i folkförsamlingarna. Dels skedde detta i motionsform, 1869 motionerade R. Virchow till Preussiska riksdagen om allmän avrustning⁵¹ samma år som en motion med motsvarande inriktning lades i Sveriges riksdag av riksdagsmannen Jonas Jonasson i Gullaboås. Parlamentarikernas fredsarbete kom att stärkas av grundandet av Interparlamentariska förbundet. På initiativ av britten Randal Cramer och ovan nämnde fransmannen Frédéric Passy bjöds parlamentariker till ett möte i Paris 1888. Första interparlamentariska kongressen hölls året efter, därefter följde årliga kongresser, varje år i en huvudstad. Kärnpunkten var att verka för principen om skiljedom. Det ställdes också krav på unionens medlemmar att de skulle arbeta för att vinna sina respektive parlament för ståndpunkten att underkasta sig internationell skiljedom.⁵² En pendang till fredsbyrån i Bern blev den Interparlamentariska byrån som inrättades 1892. Vid unionens möte i Bryssel 1895 fattades beslut om ett utkast till en stadga för en internationell skiljedomstol, vilket kom att ligga till grund för arbetet under Fredskonferensen i Haag 1899.

Även författarna kom att bidra till den internationella fredsopinionen. Mest känd är måhända österrikiska friherrinnan Bertha von Suttner som verkade för fredsrörelsen främst i Tyskland och Österrike genom att utge tidskriften *Die Waffen Nieder!* åren 1892 till 1899. Titeln var hämtad från hennes egen inflytelserika roman med samma namn, utgiven 1889. Romanen kom starkt att bidra till den internationella fredsopinionen.⁵³

Den polsk-ryske finanspolitikern Jan Bloch bidrog med ett annat viktigt inlägg i fredsdebatten genom sitt verk *Framtidens Krig*. Utifrån ett ekonomiskt perspektiv argumenterade Bloch för ohållbarheten i stabila rustningar.⁵⁴ Genom de moderna staternas ömsesidiga beroende av varandra på områden som finans, utrikeshandel, råvaror och övriga affärsförbindelser var kriget omöjligt att genomföra. Men även de moderna vapnens effektivitet användes som argument för att ett krig helt enkelt inte var möjligt.⁵⁵ Blochs författarskap var en av de faktorer som påverkade tsar Nikolaus II att inbju-

⁵⁰ Westman, s. 9.

⁵¹ NFB band 8, sp. 1333.

⁵² Westman, s. 16.

⁵³ Olsson/Algulin, s. 446.

⁵⁴ NFB band 3, sp. 706.

⁵⁵ Westman, s. 34.

da till fredskonferensen i Haag 1899.⁵⁶ Senare kom Bloch också att grunda Krigs- och fredsmuseet i Luzern, med syfte att illustrera det moderna krigets verkningar och den väpnade fredens ödesdigra resultat, men även fredsrörelsens och skiljedomsidéns landvinningar.⁵⁷

Även andra framstående fredsvänner kom att ta ställning för skiljedomsinstitutet, bland dessa Alfred Nobel, även om han ansåg det tveksamt om världen var fullt mogen för obligatorisk skiljedom. Nobel föreslog trots detta att en internationell domstol för skiljedom skulle inrättas.⁵⁸ Journalisten William T. Stead var ytterligare anhängare av skiljedom. Han förespråkade också upprättandet av en internationell domstol för att främja fredssaken. När chansen såg ut att finnas för en internationell domstol i samband med att inbjudan gått ut till fredskonferensen i Haag 1899, företog Stead bland annat en kampanjresa till Europas huvudstäder för att bereda väg inför fredskonferensen.⁵⁹

2.5 Den svenska fredsrörelsen

I Sverige räknade fredsrörelsen själv sin start med den ovan nämnda första nedrustningsmotionen, författad av riksdagsmannen Jonas Jonasson i Gullaboås 1869⁶⁰, ”Om underdånig skrifvelse till Kong. Maj:t med begäran om Kongl. Maj:ts medverkan för åstadkommande länderna emellan af en allmän afväpning”⁶¹. Argumentationen var både idealistisk och krasst ekonomisk: ”Skulle det ej vara den stat värdigt, som nu i den ovanligt långa tidrymd af femtiofem år åtnjutit fredens välsignelse, att räcka en vänlig hand till sina bröder på civilisationens arbetsfält och, under det den hittills skedda uppmaningen till afväpning utgått från Furstarne allena, låta höra ett fridsrop ur folkrepresentanternas hjertan, så mycket mera som i all synnerhet Sveriges finansiella ställning gifver vid handen, att kripsvapen bättre behöfde användas till plogbillar, än att med dem uppföra sina söners blod?” Motionen utmynnade i ett förslag att ”Riksdagen ville till Kongl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse det Kungl. Maj:t täcktes räcka handen åt alla Europas Regenter och representationer till allmän afväpning och att med Sverige besluta en för evigt stående fred.”⁶² Motionen blev nedröstad i Andra Kamraren.⁶³

Liksom huvudfåran i fredsrörelsen kom även Jonasson i Gullaboås att se skiljedomsinstitutet som vägen till fred, 1874 författade han en motion ”Om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af per-

⁵⁶ NFB band 3, sp. 706.

⁵⁷ NFB band 8, sp. 1331.

⁵⁸ Tuchman, s. 236.

⁵⁹ *Ibid*, s. 249.

⁶⁰ Westman, s. 20.

⁶¹ Motion i AK 1869 N:o 57.

⁶² *Ibid*.

⁶³ AK protokoll 28 april 1869.

manenta skiljedomstolar för biläggande af internationella tvister".⁶⁴ Jonasson hänvisade till motioner med förslag om skiljedomstolar i Italien och Storbritannien, vilka han menade hade blivit positivt mottagna. "Dessa glädjande och om en stigande upplysning vittnande fakta äro onekligen bevis derpå, att tiden nu är inne att göra hvad som på den ömsesidiga öfverenskommelsens väg kan göras för att afskaffa krigen och allt elände, som de medföra."⁶⁵ Jonassons förslag var att "Kongl. Maj:t täckes vid alla de tillfällen, då främmande makter med Sverige eller med hvarandra öppna underhandlingar angående åstadkommande af permanenta skiljedomstolar för biläggande af internationela tvistefrågor, understödja desamma."⁶⁶ Andra kammaren biföll anmodan om att ta skiljedomssaken under övervägande.⁶⁷ Däremot föll förslaget i första kammaren.⁶⁸

J. Anderson i Tenhult motionerade 1890 om "skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om underhandlingars förande med utrikes magter i syfte att få uppkommande tvister emellan nämnda magter och Sverige afgjorda genom skiljedomstol."⁶⁹ Samma år avslogs ett anbud från Förenta staterna om skiljedom med stor majoritet i första och knapp majoritet i andra kammaren.⁷⁰

Det viktigaste inslaget i den organiserade fredsrörelsen kom att bli Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Föreningen grundades 1883 i Stockholm av riksdagsmannen K.P. Arnoldson och kom främst att ägna sig åt frågan om avrustning. Verksamheten bestod av allmänna sammanträden, nordiska möten och agitation i de lokala fredsföreningarna, men också petitioner och hänvändelser som författades av Centralstyrelsen och riktades till Sveriges folk, riksdag, eller regering. 1893 riktades exempelvis ett upprop till konung och riksdag om en "utpräglad fredspolitik", en paroll som föreningen lyckades få 250 000 personer att skriva under. 1903 riktades ett annat upprop till svenska folket, där det bland annat hette "Vi vilja arbeta för vänskap och fred med alla grannfolk, för avslutande av fördrag med alla stater som hänskjutande av uppkommande tvister till skiljedomstolen i Haag samt för principiell och permanent neutralitet för Skandinavien. Detta tryggar både landets fred, dess frihet och oberoende."⁷¹

Bland andra inslag i den svenska fredsrörelsen kan nämnas Svenska riksdagens fredsgrupp som grundades 1892⁷² och Sveriges kvinnliga fredsförening som grundades 1898. Den senare samlade år 1899 in 228 000 namnunderskrifter till ett uttalande till förmån för mellanfolklig skiljedom.⁷³

⁶⁴ Motion i AK 1874 N:o 13.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ AK protokoll 21 mars 1874.

⁶⁸ FK protokoll 25 april 1874.

⁶⁹ Motion i AK N:o 230 1890.

⁷⁰ NFB band 8, sp. 1333.

⁷¹ Westman, s. 24.

⁷² NFB band 8, sp. 1333.

⁷³ NFB band 8, sp. 1332.

Under det sena 1800-talet fanns också en stark skandinavistisk rörelse, och nordiska fredsmöten hölls flera gånger med start i Göteborg 1895.⁷⁴ En för den svenska freds-rörelsen viktig fråga vid denna tid hade nära beröring med den nordiska fredsfrågan och hade också skandinavistiska övertoner: unionsfrågan mellan Norge och Sverige. Av naturliga skäl verkade freds-rörelsen för upprätthållen fred mellan broderfolken. 1895 antog centralstyrelsen för Svenska freds- och skiljedomsföreningen en resolution som beklagade den "chauvinistiska anda" som visades på båda sidor kölen.⁷⁵ Att unionsfrågans lösning blev så lugn visade också att det gick att lösa internationella dispyter utan våld. Denna utgång var något som stärkte "fredsintresset" i Sverige.⁷⁶

2.6 Klas Pontus Arnoldson

En av den svenska freds-rörelsens främsta gestalter var utan tvekan den ovan nämnde K.P. Arnoldson (1844 – 1916), som kom att kröna fredsarbetet med Nobels fredspris som han 1908 delade med dansken Fredrik Bajer.⁷⁷ Arnoldson föddes den 27 oktober 1844 i Göteborg och inledde sin bana vid statens järnvägar, där han kombinerade en tjänstemannakarriär med författande av artiklar och böcker, samtliga präglade av idealism och frispråkighet i ämnen som religion, filosofi och politik. Bland de tidiga skrifterna var *Anteckningar om helfvetesläran* (1865), där Arnoldson vände sig mot den förnuftsvidriga tanken på förekomsten av ett helvete, *Karolinen och hans ättlingar* (1868), en allegorisk idéroman om krigets vansinne, samt *Om Religionsfriheten* (1870), där författaren argumenterade för religionsfrihetens grundläggande betydelse för alla andra friheter.⁷⁸

Arnoldsons uppfattning om kristendomen, som han bekände sig till, var att den hade misslyckats att göra något för slaveriets avskaffande i Nordamerika, dödsstraffet eller krigen. Han utgav tillsammans med A.F. Åkerberg under åren 1878 – 81 tidskriften *Sanningssökaren, månadsskrift för förnuftstro och praktisk kristendom*.⁷⁹

År 1869 gifte sig Arnoldson med Eva Wahlgren, ett äktenskap som resulterade i åtta barn. Äktenskapet varade till 1903, då han 59 år gammal skiljde sig för att gifta om sig med 22-åriga Edith Viktoria Blomsköld.⁸⁰

1881 insattes Arnoldson av Södertörns domsaga i Andra kammaren, där han hade plats till 1887.⁸¹ Enligt Leif Magnusson lär han ha varit den förste ledamot som tagit plats i riksdagen på ett uttalat fredsmandat.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ Westman, s. 27.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 29.

⁷⁷ Magnusson, s. 1.

⁷⁸ *Ibid.*, s. 6.

⁷⁹ NFB, band 2, sp. 61.

⁸⁰ Magnusson, s. 4.

⁸¹ <http://runeberg.org/sbh/arnosnkl.html>.

Den 24 februari 1883 sammanträdde Arnoldson med flera riksdagsmän på Hotell Rydberg i Stockholm, där en gemensam motion om ständig neutralitet för de skandinaviska rikena undertecknades. Motionen nedröstades i andra kammaren, bland annat efter att utrikesministern Carl Hochschild hade ställt kabinettsfråga om motionen. Ett mer bestående resultat av mötet på Hotell Rydberg blev Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, vars förste sekreterare Arnoldson blev. Trots att han inte stod som inbjudare till mötet var han en av de drivande bakom idén, och inbjudarna, Jonas Jonasson från Gullaboås och S.A. Hedlund, överlät det dagliga arbetet i föreningen till Arnoldson. Sina idéer om fred och neutralitet utvecklade Arnoldson samma år även i skriften *Neutralitetsfrågan*.

Bemötandet i svenska pressen av hans skrifter och motioner i fredsfrågan var hätskt, vilket var ett av skälen att Arnoldson grundade den liberala dagliga tidningen *Tiden*, vars programförklaring var att förbättra grundskattefrågan till förmån för jordbrukarna, verka för begränsning av försvarsutgifterna, allmän sparsamhet med allmänna medel och utplånande av lyx inom hovet, staten och militären. I *Tiden*, vars arbete han ledde fram till april 1885, samarbetade Arnoldson bland annat med Hjalmar Branting, Knut Wicksell och August Strindberg. Tidningen upphörde 1886 på grund av ekonomiska svårigheter, men återuppstod senare i ny form under Brantings ledning och utan Arnoldsons medverkan.⁸²

Åren efter riksdagsarbetet ägnades åt föreläsningsturnéer i Sverige och Norge för fredssaken och inte minst för en fredlig upplösning av unionen länderna emellan. 1889 och 1891 företog Arnoldson långa resor i Norge med budskapet att det norska folket borde ställa sig bakom skiljedomstanken och att relationerna mellan Sverige och Norge skulle regleras i ett skiljedomsfördrag. Han utgav också efter riksdagstiden flera böcker, bland andra *Är världsfred möjlig?* (1890), *Fred med Norge, unionen må bära eller brista* (1895) och den sammanfattande och omfattande *Seklernas hopp, en bok om världsfreden* (1900).⁸³ Som ovan nämnts mottog K.P. Arnoldson som förste svensk Nobels fredspris 1908, detta efter att hans namn varit på förslag av olika svenska delegationer sedan 1902, året efter att priset instiftades.⁸⁴

2.7 Motståndet

Som visats ovan fanns en tydlig och kraftig rörelse som verkade för fred och lösning på internationella konflikter genom skiljedom. Det förtjänar dock att avslutningsvis understryka att fredsrörelsen naturligtvis inte omfattade alla. Det fanns klara motsättningar mellan internationalismen och statsintresset under perioden, som innehöll såväl försök till fred och avspänning som till-

⁸² Magnusson, s. 4 f.

⁸³ <http://runeberg.org/sbh/arnosnkl.html>.

⁸⁴ Magnusson, s. 3.

tagande motsättningar mellan de europeiska maktblocken.⁸⁵ Fredsrörelsen var i själva verket en motrörelse mot den rådande normen, nämligen de ständigt ökande anslagen till krigsmaktens upprustning. Trots att parlamentarikerna från olika länder slöt sig samman och arbetade för att minska rustningen gick utvecklingen åt motsatt håll, även där det fanns demokratiskt valda församlingar som fattade besluten. Liberala och socialdemokratiska politiker var oftare lierade med fredsrörelsen, medan konservatismens nära kopplingar till försvarstanken distanserade konservativa från rörelsens tankar.

Inte heller bland de intellektuella och kulturpersonligheterna var fredstanken allena rådande – långt ifrån. Kampen sågs som både renande och stärkande. Den senare fredsförespråkaren och nobelpristagaren i litteratur Romain Rolland i Frankrike, Rudyard Kipling i Storbritannien – för att inte säga hela det brittiska imperiet, Friedrich Nietzsche i Tyskland; alla var de kulturpersonligheter som under 1800-talets sista årtionden förespråkade strid och kamp för nationen och höga ideal.

Det skulle kräva för mycket utrymme att i detalj beskriva hela den nationalistiska rörelsen och det kampideal som kom att förenas med den. Några avslutande citat från den amerikanske kaptenen Mahan, senare representant för Förenta staterna vid 1899 års fredskonferens i Haag, får ändå illustrera den rådande mentalitet som fredsrörelsen och skiljedomsförespråkarna hade att verka mot: ”Ingen större olycka kan inträffa än att civiliserade nationer skulle överge sina krigsförberedelser och övergå till skiljedom.” Vidare uttryckte Mahan att om skiljedom tilläts ersätta arméer och flottor var det möjligt att den europeiska civilisationen ”inte kan överleva eftersom den har förlorat sin kämpakraft”.⁸⁶

⁸⁵ Rune Johansson i Tägil, s. 77.

⁸⁶ Tuchman, s. 250 ff.

3 Permanenta skiljedomstolen

3.1 Första Fredskonferensen i Haag

3.1.1 Tsarens initiativ

Den 24 augusti 1898 lät ryske tsaren Nikolaus II utge ett cirkulärbrev till de stater som var ackrediterade vid det kejserliga hovet. I brevet inbjöd ryske utrikesministern Muravjev på tsarens uppdrag till en konferens som skulle behandla det allvarliga problem rustningsfrågan utgjorde. Den beskrivning av problemet som gjordes i brevet anknyter till flera av fredsrörelsens motiv: Kapprustningen slår hårt mot det finansiella välståndet, nationernas intellektuella och industriella resurser slösas bort på tillfälliga övertag som snart blir obsoleta av nya uppfinningar, nationernas kulturella och ekonomiska utveckling blir satt på undantag. Bördan av rustningen blir allt svårare för befolkningen att bära, samtidigt som de leder allt närmare det fasansfulla krig som rustningarna syftar att undvika.⁸⁷ Tsaren önskade därför uppnå en ”verklig och bestående fred” och, framförallt, få den ökande utvecklingen av rustningarna att upphöra.⁸⁸

Konferensen skulle ”bekräfta [staternas] överenskommelse att högtidligen fastslå rättens och rättvisans principer, på vilka staternas säkerhet och folkens välfärd vilar.”⁸⁹

Mottagandet av inbjudan var långt ifrån översvallande. Trots de högstämda orden spekulerade mottagarna kring tsarens verkliga motiv till initiativet. Medan rustningarna för Ryssland var betungande svarade Tyskland att inga rustningar som syftade till att bevara freden kunde kallas onödiga och att ingen tysk upplevde rustningen som en börda. I diplomatiska kretsar upplevdes förslaget utopiskt.⁹⁰

I januari 1899 sände Muravjev ett andra cirkulärbrev, vars inledande formuleringar i sig säger en del om tidsandan. Trots att initiativet sägs ha mottagits med största hjärtlighet av så gott som samtliga mottagare tvingades Muravjev att beröra det faktum att många nationer sedan det första brevet hade fortsatt rustningarna i syfte att stärka sin militära styrka. Brevet innehöll en tentativ dagordning med åtta punkter att diskutera på konferensen.

Den första punkten avsåg ett avtal att frysa militäranslagen och flott- och arméstyrkornas storlek för en viss tidsperiod, samt undersöka möjligheterna till en eventuell framtida minskning. Punkterna 2-4 föreslog förbud för bland annat nya eldvapen och sprängmedel, nedkastandet av projektiler från ballonger respektive bruket av undervattensbåtar. Punkterna 5 och 6 rörde regler för sjökrigföring, bland annat att utsträcka 1864 års Genèvekonven-

⁸⁷ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-01.htm>.

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Eyffinger, s. 41.

tion till sjökriget. Punkten 7 rörde en översyn av krigets lagar för markkrig. Den åttonde punkten föreslog ett principavtal om fakultativ skiljedom samt regler för hur denna skulle skötas praktiskt.⁹¹

I mitten av februari tillkännagavs att drottning Wilhelmina av Nederländerna formellt hade accepterat att vara värd för konferensen i Haag. Nederländerna var neutralt, hade en stark parlamentarisk tradition och tradition av internationella konferenser. Att det var Grotius' hemland gjorde säkert inte saken sämre. Haag hade redan varit värd för ett antal konferenser på privaträttens område och kungafamiljens sommarresidens Huis ten Bosch låg på bekvämt avstånd från stadskärnan. Den 7 april sände det nederländska utrikesdepartementet ut en formell inbjudan till konferensen som skulle inledas den 18 maj, tsar Nikolaus födelsedag.⁹²

3.1.2 Konferensens arbete

Till konferensen inbjöds de stater som var ackrediterade till tsarens hov i Sankt Petersburg med tillägg av Luxemburg, Montenegro och Siam. Skälet till begränsningen var att slippa hantera frågan om legitimiteten och självständigheten hos nyare stater. Selektionen blev ändå föremål för viss kritik, bland annat rörande avsaknaden av Sydafrikanska och Sydamerikanska representanter. Slutligen var runt 100 delegater från 26 stater⁹³ – 20 europeiska, fyra asiatiska och två amerikanska – närvarande vid öppningsceremonin.⁹⁴

Rysslands ambassadör i London, baron de Staal, valdes till ordförande för konferensen, och började dra upp linjerna för konferensens arbete, vilket skulle ske i tre kommittéer. Den första ägnades åt rustningsbegränsningar och åtgärder för att humanisera kriget. Andra kommittén skulle diskutera överföringen av 1864 års Genèvekonvention till sjökrigets område, samt krigets lagar och seder. Tredje kommittén fick till uppgift att göra en översyn av upprätthållandet av allmän fred, medlingsinstitutet, internationella undersökningskommissioner samt internationell skiljedom.⁹⁵

Första och andra kommittéernas arbete kommer här endast att beröras flyktigt. I första kommittén där den kontroversiella rustningsfrågan hanterades fanns avsevärda problem. I debatten om rustningsbegränsning visades Tysklands inställning till rustningsbegränsningar av den tyske militäre representanten överste Gross von Schwartzkopf. Han sköt frågan om ett femårigt moratorium för rustningar i sank genom att deklarerat att det tyska folket inte

⁹¹ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-02.htm>.

⁹² Eyffinger, s. 42 f.

⁹³ Tyskland, Österrike-Ungern, Belgien, Kina, Danmark, Spanien, Förenta Staterna, Mexico, Frankrike, Storbritannien, Grekland, Italien, Japan, Luxemburg, Montenegro, Nederländerna, Persien, Portugal, Rumänien, Ryssland, Serbien, Siam, Sverige-Norge, Schweiz, Turkiet och Bulgarien.

⁹⁴ Eyffinger, s. 43, de Bustamante s. 41.

⁹⁵ Eyffinger, s. 43.

alls krossades under rustningskostnadernas börda utan ständigt fick ökad rikedom och levnadsstandard. Gross von Schwartzkopf tog på Tysklands ansvar att motsätta sig ett moratorium, och frågan kunde begravas i ett underutskott.⁹⁶ I andra kommittén nåddes verkliga framsteg i frågan om att låta landkrigets lagar omfatta även sjökriget. Kommittén kunde presentera sextio artiklar med denna innebörd. Både första och andra kommittéerna lyckades skapa konventioner och överenskommelser, men det var på ett tidigt stadium tydligt att det var tredje kommitténs arbete, vilket närmast handlade om diplomati och frågan om statssuveränitet, som skulle vara konferensens knäckfråga. Den amerikanske delegaten Holls skrev i sin rapport att ”det upplevdes att frågan om konferensens framgång eller misslyckande berodde närmast uteslutande på chansen till bevarad harmoni i [tredje] kommittén.”⁹⁷

Tredje kommitténs arbete kom till stora delar att kretsa kring frågan om statssuveränitet kopplad till obligatorisk skiljedom. Flera av delegaterna var experter på området och alla stormakternas chefsdelegater deltog i tredje kommissionen: Frankrikes tidigare premiärminister Léon Bourgeois som också var ordförande för kommissionen, Storbritanniens ambassadör i Washington Julian Pauncefote, Förenta staternas Andrew White som var ambassadör i Berlin, Tysklands Parisambassadör greve Münster och baron de Staal från Ryssland. Hela kommissionen sammanträdde nio gånger och tillsatte också på Bourgeois’ initiativ en särskild undersökningskommitté (*Comité d’Examen*) bestående av Asser (Nederländerna), Chevalier Descamps (Belgien), baron d’Estournelles de Constant (Frankrike), Holls (Förenta Staterna) professor Lammasch (Österrike-Ungern), de Martens (Ryssland), Odier (Schweiz) och professor Zorn (Tyskland). Även hedersordförandena för tredje kommittén, Julian Pauncefote och Italiens representant greve Nigra deltog i undersökningskommittén, liksom även baron de Staal. Med något undantag deltog alla medlemmar i undersökningskommitténs samtliga 18 sammanträden.⁹⁸

3.1.3 Förslag i tredje kommittén

När det första mötet med tredje kommittén öppnades presenterade den ryska delegationen en plan för medling, ad hoc-skiljedom inklusive regler för skiljedomsförfarandet, samt internationella undersökningar. Julian Pauncefote svarade med föreslå en omedelbar omröstning om principen att inrätta en fast internationell skiljedomstol. Den ryska delegationen blev inte svaret skyldig, utan meddelade att den hade en plan även för en fast domstol, vilken de avsåg att presentera när detta blev aktuellt.⁹⁹ Descamps, som utsetts till sekreterare för kommittén, underströk att en fast skiljedomstol kunde undgå oöverstigligen hinder endast om den organiserades enligt principen att det internationella samfundet handlade om samordning – inte underordning. Genom att detta uttalande kom att vinna gillande menar de Bustamante att

⁹⁶ Tuchman, s. 261 f.

⁹⁷ Eyffinger, s. 44 ff.

⁹⁸ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-10.htm>.

⁹⁹ *Ibid.*

tanken på tvingande skiljedom i realiteten försvann från agendan.¹⁰⁰ Kommittén enades om att det var rimligt att diskutera principerna för en fast domstol i samband med detaljerade förslag om hur denna skulle konstrueras. Alla konkreta förslag på domstolens utformning hänvisades därför till undersökningskommittén.¹⁰¹

Vid ungefär samma tidpunkt inlämnades tre förslag på inrättande av en fast domstol, den beramade ryska planen, tätt följd av en brittisk och en amerikansk plan.

Det ryska förslaget innebar att konferensen skulle utse fem nationer, som i sin tur skulle utse fem domare vilka skulle utgöra en skiljedomstol för de tvister som drogs inför skiljedomstolen tills dess att en ny fredskonferens kunde hållas. För det fall en process skulle komma ifråga mellan stater som inte fanns representerade i domstolen, skulle dessa ha möjlighet att utse en domare med samma befogenheter som de övriga domarna. De fem nationerna skulle organisera en permanent skiljedomsbyrå i Haag, till vilken de anslutna parterna skulle kunna sända sitt medgivande att hänskjuta en fråga till domstolen. Byråns uppgift var att därefter sammankalla domstolen. Domstolens jurisdiktion skulle omfatta alla fall av obligatorisk skiljedom som nämndes i förslaget, såvida inte parterna föredrog att inrätta speciella tribunaler.¹⁰²

Den amerikanska planen gick ut på att domstolen skulle bestå av en person från varje nation, utsedd av domarna i nationens högsta domstol. Domstolen skulle upprättas så snart nio av signatärmakterna hade ratificerat konventionen. Domstolen skulle vara permanent och öppen för alla nationer, oavsett om de hade ratificerat konventionen. Det skulle finnas möjlighet för parterna att hålla förhandlingar inför hela domstolen eller inför en begränsad domstol av ett udda antal domare, dock minst tre. Det skulle även finnas en möjlighet till resning inför en domstol bestående av samma domare som fällt det första avgörandet om nya omständigheter som inte varit kända vid den första domen kunde presenteras.¹⁰³

Storbritanniens bidrag var att föreslå en domstol bestående av två domare från varje nation. Vid en process skulle antalet domare som parterna kommit överens om utses bland dessa domare, även om det skulle finnas möjlighet att utse även andra domare¹⁰⁴. En administrativ byrå skulle ansvara för alla detaljfrågor och bistå det dömande organet.¹⁰⁵

Det ansågs föreligga en risk för att en ständig domstol enligt det amerikanska förslaget inte skulle ha tillräckligt med uppgifter och därigenom bli till

¹⁰⁰ de Bustamante, s. 42.

¹⁰¹ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-10.htm>.

¹⁰² de Bustamante, s. 42 f.

¹⁰³ *Ibid.*, s. 43.

¹⁰⁴ Eyffinger, s. 47.

¹⁰⁵ de Bustamante, s. 43 f.

allmänt åtlöje. Detta löstes genom det brittiska förslaget som innebar att domstolen endast sammankallades när ett fall var aktuellt.¹⁰⁶

Utöver dessa förslag förekom bland annat ett amerikanskt förslag för särskild medling och ett italienskt tillägg till det ryska domstolsförslaget. Franska delegationen hade inget eget förslag utan instämde i förslaget att skapa en domstol, under förutsättning att denna skulle vara frivillig och att det skulle vara fritt att välja skiljedomare. Den föreslog också att domstolens byrå skulle ges möjligheten att vid internationella kriser informera parterna om möjligheten att använda domstolen och dess organ. Detta förslag såg andra som riskfyllt, eftersom stormakterna skulle kunna använda detta tillsammans med skiljedomen som en ny typ av intervention. Ordförande Bourgeois svarade att det förvisso kunde föreligga olika styrkor mellan nationer när det gällde rustning och militärmakt, men ”när det är idéer och rättigheter som ligger i vågskålen upphör skillnaderna, och den minste och svagastes rättigheter väger lika tungt som den störste och mäktigastes. Detta är den känsla på vilken vårt arbete har grundats; det var de svaga vi hade i åtanke under arbetet.”¹⁰⁷

Andra invändningar var inte lika lätta att besvara. Den tyske delegaten Zorn var skeptisk bland annat till domstolens omedelbara inrättande.¹⁰⁸ När Italiens delegation presenterade sitt förslag som avsåg att begränsa Rysslands plan på obligatorisk skiljedom påpekade Zorn att Wilhelm II ansåg skiljedomen som sådan lika hotande och inskränkande för monarkens suveränitet och nationens oberoende.¹⁰⁹ Detta ledde till starka reaktioner, men vissa förändringar gjordes för att vara tyske Kaisern till lags. Zorn och amerikanen Holls för därefter till Berlin för att presentera förslaget. Det stod emellertid klart att det tyska motståndet skulle fälla ett förslag på obligatorisk skiljedom. I och med detta ströks paragrafen om obligatorisk skiljedom för gott.¹¹⁰

3.1.4 Konventionen om biläggande på fredlig väg av mellanfolkliga tvister

Den 7 juli presenterade undersökningskommittén en konvention för fredligt biläggande av internationella tvister¹¹¹ för den samlade tredje kommittén.¹¹² Detta förslag, med frivillig skiljedom istället för det för Tyskland oacceptabla obligatoriet, antogs utan större opposition i den samlade tredje kommit-

¹⁰⁶ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-10.htm>.

¹⁰⁷ de Bustamante, s. 44.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ Eyffinger, s. 47.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ Bilaga A.

¹¹² <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-10.htm>.

tén.¹¹³ Beslutet fattades enhälligt efter att ha diskuterats, först i tredje kommittén och sedan av hela konferensen den 25 Juli¹¹⁴.

Konventionen bestod av 61 artiklar, där den första innehöll en allmän deklaration om fredens bevarande. Artiklarna 2-8 berörde medlingsinstitutet, artiklarna 9-14 internationella undersökningskommissioner och artiklarna 15-19 till skiljedomsförfarande i allmänhet. Den permanenta skiljedomstolen behandlades i artiklarna 20-29. Frågan om proceduren i skiljedomsförfarandet behandlades i artiklarna 30-57. De sista fyra artiklarna berörde konventionens giltighet och ratifikation.¹¹⁵

Domstolsförslaget byggde till stora delar på den brittiska planen, men denna modifierades med drag från de ryska och amerikanska förslagen. Andra ändringar gjordes utifrån synpunkter som lades fram i undersökningskommittén. Andrew White menade att den slutligen antagna planen, samtidigt som den byggde på det brittiska förslaget för domstolens form, närmast var att betrakta som en produkt av undersökningskommittén.¹¹⁶

Det domstolsförslag tredje kommittén enades om innebar, i enlighet med det amerikanska förslaget, att domstolen skulle träda i kraft så snart nio signatärmakter hade ratificerat fördraget. Därefter skulle signatärmakternas representanter i Nederländerna träffas under ledning av Nederländernas utrikesminister. De skulle där organisera ett administrativt råd, vars första uppgift var att skapa en fast Skiljedomsbyrå. Utan att något motförslag restes fastställde kommittén att Haag skulle utgöra sätet för den permanenta domstolen.¹¹⁷

Medan den amerikanska planen hade föreslagit en domare från varje ansluten stat och den brittiska föreslagit två, fastnade kommittén för att antalet domare per nation skulle vara högst fyra efter ett tyskt förslag. Argumentet för detta var att åtminstone stormakterna borde kunna nominera inte bara framstående jurister, utan även diplomater eller militära experter. Staterna var inte begränsade till att utse egna medborgare, och flera nationer skulle kunna enas om att utse en domare. Mandattiden fastställdes till sex år, under vilken domarna skulle åtnjuta diplomatisk immunitet och privilegier när de tjänstgjorde och var utanför sitt hemland.¹¹⁸ Domstolen skulle ha jurisdiktion i alla frågor.¹¹⁹

¹¹³ Eyffinger, s. 47.

¹¹⁴ *Ibid.*, s. 48. Konventionen öppnades genom en tilläggsöverenskommelse i Haag den 14 juni 1908 för de stater som hade inbjudits till den andra Haagkonferensen men inte deltagit i den första. Flertalet stater som gavs denna möjlighet undertecknade konventionen.

¹¹⁵ Bilaga A.

¹¹⁶ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-10.htm>.

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Eyffinger, s. 48.

3.2 Permanenta skiljedomstolen

3.2.1 Första tiden

I den konvention om biläggande på fredlig väg av mellanfolkliga tvister som hade antagits i Haag 1899 berörde artiklarna 20-29 den Permanenta skiljedomstolen. Ansvaret att konstituera domstolen lämnades till Administrativa rådets president, en position som uppbars av den nederländske utrikesministern i kraft av detta ämbete. I september 1900 hade konventionen ratificerats av tillräckligt många stater, varpå det Administrativa rådet installerades den 19 september. Ett första möte för att utse funktionärer hölls i april 1901.¹²⁰ Domstolen började verka aktivt 1902¹²¹

Skiljedomstolen fick en minst sagt trög start, orsakat av att de stater som själva hade undertecknat konventionen valde att inte använda den. Tvisterna kring den afrikanska kontinenten mellan Frankrike och Storbritannien löstes på franskt initiativ genom medling, medan Storbritannien vägrade att låta frågan om Boerkriget hanteras av domstolen. Viljan att få skiljedomstolen att fungera fanns dock, vilket visades inte minst genom att samtliga deltagare i den Panamerikanska konferensen 1901 skrev på konventionen gemensamt.¹²²

3.2.2 Funktionssätt

Som har beskrivits ovan var den konstruktion som skapades genom 1899 års första Haagkonvention inte en egentlig domstol, och heller inte i någon egentlig mening permanent. Snarare handlade det om en serviceinrättning som i och för sig ständigt fanns tillgänglig men som normalt inte bedrev någon verksamhet. Själva grunden var Internationella byrån, som var den institution till vilken parterna vände sig när de önskade ta domstolens tjänster i anspråk. Det var också Internationella byrån som sammanställde den lista över skiljedomare som egentligen utgjorde skiljedomstolen.¹²³ Kostnaderna för den Internationella byrån delades av signatärmakterna enligt samma proportioner som för Världspostföreningens Internationella byrå.¹²⁴

Domstolen skapades för varje enskild tvist i form av en ad hoc-skiljedomstol som utgjordes av skiljedomare från den nämnda listan. Denna skiljedomstol har kommit att bestå av en, tre eller fem ledamöter,¹²⁵ där parterna antingen har kommit överens om en enskild domare eller utsett vardera en eller två ledamöter som sedan i sin tur valt en ordförande.¹²⁶

¹²⁰ Eyffinger, s. 50.

¹²¹ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookframepage.htm>.

¹²² Eyffinger, s. 51.

¹²³ Haag I, art. 22.

¹²⁴ Haag I, art. 29.

¹²⁵ Eyffinger, s. 52.

¹²⁶ Haag I, art. 24.

Domarna ("ledamöterna av domstolen") nominerades av en eller flera signatärmakter, som var och en hade möjlighet att nominera upp till fyra personer med rättslig kompetens och högt moraliskt anseende som var beredda att tjänstgöra som skiljedomare för en period av sex år. De kunde, men behövde inte, vara medborgare av den signatärmakt som nominerade dem.¹²⁷ Varje domare åtnjöt också diplomatisk immunitet och privilegier under tjänstgöring utanför sitt hemland.¹²⁸

Skiljedomstolen hade kompetens att avgöra alla skiljedomfrågor.¹²⁹ Jurisdiktionen kunde också utsträckas till tvister mellan stater som inte anslutit sig till domstolen, eller mellan signatärmakter och icke anslutna stater, om parterna kommit överens om att använda domstolen.¹³⁰

3.2.3 Domstolens fortsatta arbete

Domstolens aktivitet kan delas in i fyra perioder: tiden fram till 1907 års Haagkonferens, då fyra fall behandlades; tiden fram till första världskriget, då elva fall behandlades; mellankrigstiden, då åtta fall behandlades, och därefter tiden efter Förenta Nationernas inrättande, då hittills fyra fall har behandlats.

Som tidigare nämnts var starten relativt trög, men uppenbarligen lyckades domstolen under de första fyra fallen visa att den fungerade som institution och var värd att bygga vidare på under andra fredskonferensen i Haag, om vilken mer framgår nedan.

Perioden mellan 1907 och 1914 var den mest intensiva perioden, inte bara i antal rättsfall. Statusen för domstolen var också optimal: funktionssättet byggde på frivillighet, men domstolens utslag hade stort moraliskt värde, medan själva skiljedomsförfarandet var fast förankrat i den internationella opinionen.¹³¹

Första världskriget innebar en kollaps för tilltron till hela det system som byggts kring fredskonferenserna och fredsrörelsen, med den Permanenta skiljedomstolen som en integrerad del. När fredstanken och det internationella systemet efter första världskriget kom tillbaka var det med nya förtecken. Fredsarbetet kom att bli mer integrerat i ett permanent internationellt system, och de kommande domstolarna skulle få nya uppgifter och en fastare organisation.

¹²⁷ Haag I, art. 23.

¹²⁸ Haag I, art. 24.

¹²⁹ Haag I, art. 21.

¹³⁰ Haag I, art. 26.

¹³¹ Eyffinger, s. 55.

3.3 Svenska reaktioner

Trots att frågan om inrättandet av en skiljedomstol tidigare varit föremål för debatt i Sveriges riksdag föranledde inte fredskonferensen i Haag någon riksdagsbehandling. I *Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista riksdags sammanträde sig tilldragit* för åren 1900 och 1901 återfinns riksdagstryckets enda spår av inrättandet av den Internationella domstolen i Haag. Den 18 januari 1900 heter det således under rubriken *International fredskonferens*:

”På inbjudan af Kongl. nederländska regeringen hafva de Förenade Rikena genom diplomatiskt ombud, biträdt af tvenne tekniske delegerade för hvardera riket, deltagit i den internationella konferens, som den 18 Maj 1899 sammanträdde i Haag för öfverläggning om de verksammaste medlen att trygga den allmänna freden och inskränka öfverdrifna militära rustningar, och har ombudet å de Förenade Rikenas vägnar undertecknat följande vid densamma beslutade konventioner och deklARATIONER, nemligen:

- 1) konvention om biläggande på fredlig väg af mellanfolkliga tvister;
- 2) konvention rörande lagar och bruk under krig till lands;
- 3) konvention angående tillämpning under krig till sjös af Genferkonventionens af den 22 Augusti 1864 grundsatser;
- 4) deklARATION angående förbud mot att kasta projektiler och sprängämnen från ballonger o. s. v.;
- 5) deklARATION rörande förbud mot användande af projektiler, hvilkas enda ändamål är att sprida qväfvande eller dödliga gaser;
- 6) deklARATION rörande förbud mot användande af kulor, som med lätthet i människokroppen utvidgas eller tillplattas.

Kongl. Maj:ts ratifikation å dessa aftal ha ännu icke gifvits.”¹³²

Året efter står i motsvarande berättelse att läsa att konventionerna och deklARATIONERNA, med undantag för konventionen rörande lagar och bruk under krig till lands, har blifvit ratificerade den 8 augusti 1900, samt att ”Sedan ratifikationerna blifvit utväxlade i Haag den 4 September, har Kongl. Majt. Under den 17 November utsett tvenne ledamöter i den permanenta skiljedomstolen.”¹³³

Utöver dessa noteringar berörs Permanenta skiljedomstolen endast i bevillningsärenden, där Riksdagen årligen anslår medel för domstolens kostnader.

Inte heller i NJA II I finns för de aktuella åren kring domstolens tillkomst några kommentarer som berör ämnet.

¹³² Bihang till Riksdagens Protokoll 1900, 1 saml. 1 Afd.

¹³³ Bihang till Riksdagens Protokoll 1901, 1 saml. 1 Afd.

4 Fasta mellanfolkliga domstolen

4.1 Bakgrund

Trots att den Fasta mellanfolkliga domstolen i Haag inte grundades förrän 1920 går det att spåra dess ursprung avsevärt längre tillbaka i tiden. Efter Permanenta skiljedomstolens grundande i och med den första fredskonferensen i Haag började arbetet med att vidareutveckla den internationella rättsordningen. Frågorna om obligatorisk skiljedom och en verklig domstol – snarare än en lista med domare för tillfälliga tribunaler – blev inte lösta under den första fredskonferensen och liksom som det fanns krafter som hade invändningar mot 1899 års resultat fanns det också de som ville gå avsevärt längre. Arbetet fortskred under 1900-talets första decennier, men kom naturligtvis att få ett stort bakslag i och med första världskriget. Det är dock tydligt, vilket nedan skall visas, att arbetet efter krigsslutet inte började med en tabula rasa, utan utgick ifrån det arbete som gjorts före krigsutbrottet.

Efter första fredskonferensen i Haag 1899 följde ett par år som visade att kriget ingalunda avskaffats i och med konferensen. Boxarupproret i Kina, Förenta Staternas krig på Filippinerna och Boerkrigen i Sydafrika pågick redan vid sekelskiftet. 1904 inledde Ryssland krig mot Japan, en konflikt som kom att lösas 1905 genom medling av Förenta Staternas president Theodore Roosevelt. Just det senare visade å andra sidan att skiljedom och fredliga lösningar var gångbara. Utöver den ovan redovisade verksamheten i Internationella skiljedomstolen, fortsatte utvecklingen med skiljedomsavtal mellan länder, exempelvis mellan England och Frankrike 1904 och Sverige och Norge 1905.

4.2 Andra Fredskonferensen i Haag

4.2.1 Förspelet

1903 framlade *American Peace Society* en petition inför den internationella fredskonferens som då avhölls i Massachusetts delstatsparlament. Petitionen skickades vidare till Förenta Staternas kongress, för att därefter antas av interparlamentariska unionen under dess sammanträde i St. Louis 1904. Petitionen uppmanade Förenta Staternas president att kalla till en ny fredskonferens i Haag. Syftet skulle vara att behandla de frågor från den första konferensen som hade skjutits på framtiden och behövde lösas. Inte minst gällde detta inrättandet av en permanent domstol för internationell rätt. President Roosevelt anammade uppmaningen och gav via utrikesminister Hay den 21 oktober 1904 förslag på ett nytt möte i Haag. De flesta stater som

erhöll inbjudan accepterade densamma. Ryssland ställde dock som krav för sin närvaro att det Rysk-japanska kriget hade hunnit avslutas. Ett andra amerikanskt cirkulärbrev i december samma år uppmanade staterna att inkomma med förslag på ämnen, varefter det uppdrogs åt PCA:s Internationella byrå att fastställa dagordningen.

Efter att Rysk-japanska kriget efter medling av Roosevelt hade avslutats med Portsmouthfördraget den 5 september 1905 deklarerade Ryssland genom sin ambassadör i Washington att landet avsåg att inte bara delta, utan även formellt bjuda in till en andra fredskonferens. Roosevelt lät Tsaren stå för inbjudningarna under förutsättning att alla amerikanska stater bjöds in. Det ryska förslaget till dagordning från den 12 april 1906 tog endast upp behovet av förbättringar av 1899 års konventioner. Den formella inbjudan från den 4 april följande år erkände dock möjligheten för andra stater att ta upp även nya ämnen för diskussion.¹³⁴

4.2.2 Konferensens arbete

Konferensen kom att inledas den 15 juni 1907 och pågå till den 18 oktober.¹³⁵ De deltagande nationerna var denna gång 44 av världens 57 nationer som vid tidpunkten räknade sig som självständiga – nästan alla världens nationer för att tala med de Bustamante.¹³⁶ Den största ökningen stod Amerika för. Medan endast Förenta Staterna och Mexico hade inbjudits 1899 deltog nu 17 av 19 existerande stater från västra hemisfären. Antalet delegater hade mer än fördubblats, från runt 100 till 256.¹³⁷

Arbetet under konferensen bedrevs i fyra kommittéer. Den första kommittén ägnades åt skiljedom och var uppdelad på två underkommittéer, en om skiljedomsplaner och krigföring och den andra om priser, d.v.s. fartyg som uppbådats under sjökrig. De övriga kommittéerna hade att avgöra regler för landkrig, regler för sjökrig respektive sjölagarna. Skiljedomskommittén sammanträdde totalt tio gånger. Arbetet i underkommittén för skiljedom och krigföring bedrevs av 103 medlemmar som träffades i 47 sessioner, medan underkommittén för priser i sjökrig bestod av 89 medlemmar och höll 6 sessioner.¹³⁸

Första uppgiften för första kommittén var att se över 1899 års konvention. Uppdraget hade uttryckts knapphändigt i det ryska brevet som bjöd in till konferensen: ”Till resultat av nyligen träffade skiljedomar, har tribunalernas jurister ställt vissa detaljfrågor vilka kallar på en nödvändig utveckling av konventionen. Särskilt önskvärt vore att fasta regler fastställdes för vilka språk som skall användas vid förhandlingarna, sett mot bakgrund av de pro-

¹³⁴ Eyffinger, s. 57.

¹³⁵ NFB, band 10 sp. 930.

¹³⁶ de Bustamante, s. 46.

¹³⁷ Eyffinger, s. 58.

¹³⁸ *Ibid.*

blem som kan uppkomma i framtiden då tvister oftare avgörs av skiljedomstolen.”¹³⁹

Den Permanenta skiljedomstolen hade prövats och funnits vara duglig, medan flera länder hade fortsatt att skriva avtal om skiljedomsförfarande. Den andra fredskonferensen skulle mot denna bakgrund föröka förbättra 1899 års konventioner inom två områden. Det ena var att förändra frivillig skiljedom till obligatorisk, för att på så sätt göra en juridisk lösning oundviklig för vissa internationella tvister. Det andra var att omvandla den existerande listan med domare till en regelrätt domstol.¹⁴⁰ Bourgeois frågade retoriskt i sitt inledningsanförande varför inte alla nationer kunde avgöra alla frågor genom obligatorisk skiljedom, när nu flera nationer var beredda att avgöra specifika frågor med vissa nationer på samma sätt? Många stater var också beredda att skriva under en sådan generell traktat, för att understryka att idén om skiljedom nu var universellt accepterad.¹⁴¹

Återigen fälldes idén av den tyska delegationen. Tyskland hade förändrat sin position från ett principiellt motstånd mot obligatorisk skiljedom, till att vara emot att denna etablerades genom ett gemensamt fördrag. Det praktiska resultatet var detsamma, men nu kom striden att föras på det praktiska istället för det principiella planet.¹⁴² Denna gång var det delegaten med det måhända passande namnet Kriege som avslög varje förslag som berörde skiljedom. Ännu en gång konstaterades att tanken på obligatorisk skiljedom i praktiken var död.¹⁴³ Likafullt gjordes framsteg i det att första kommittén med röstsiffrorna 35 – 5 antog en artikel som angav att ”Rättsliga skiljaktigheter, i synnerhet de som hänför sig till tolkningen av fördrag mellan två eller flera av de undertecknande staterna, som uppstår framdeles och som inte har lösts på diplomatisk väg, skall underkastas skiljedom, förutsatt att de inte berör en eller flera av de undertecknande staternas vitala intressen, självständighet, eller ära, eller påverkar intressen för andra stater som inte är parter i processen.”¹⁴⁴

4.2.3 Permanenta domstolen

Uppgiften att utveckla Permanenta skiljedomstolen till en fast domstol tog såväl Ryssland som Förenta Staterna sig an. Det ryska förslaget hade en begränsad omfattning och innebar helt enkelt att de domare som fanns i Permanenta skiljedomstolen skulle mötas en gång om året för att med hemliga val utse tre domare ur församlingen som det kommande året skulle stå beredda att sammanträda närhelst det behövdes.¹⁴⁵

¹³⁹ de Bustamante, s. 46.

¹⁴⁰ *Ibid*, s. 47.

¹⁴¹ Eyffinger, s. 58.

¹⁴² de Bustamante, s. 47 f.

¹⁴³ Eyffinger, s. 58.

¹⁴⁴ de Bustamante, s. 47.

¹⁴⁵ *Ibid*, s. 52.

Den amerikanska delegationen hade enligt instruktioner från utrikesministern Elihu Root fått i uppdrag att ta initiativ för att omvandla den existerande skiljedomstolen till en "Permanent Court of Arbitral Justice" i Haag. Förslaget var mycket mer långtgående och detaljerat än det ryska. Den amerikanska planen bestod av sex artiklar med följande huvudsakliga innehåll:

"1. En Permanent domstol skall inrättas, bestående av 15 domare med erkänd kompetens i internationell rätt. Dessa skall väljas så att olika rätts- och procedursystem och de främsta språken är representerade. Mandatperioden skall vara ett fast antal år, eller till deras efterträdare har utnämnts och accepterats.

2. Den Permanenta domstolen skall sammanträda årligen i Haag på ett fastställt datum och skall vara samlad så länge det är nödvändigt. Domstolen skall välja sina egna ämbetsmän och fastställa sina egna procedurregler såvida inte annat stadgas. Varje beslut skall fattas med majoritet, nio domare skall krävas för beslutsförhet. Domarna skall ha lika rang och uppbära en lön som möjliggör att de ägnar sig enbart åt domstolens fall.

3. En domare får inte (om inte parterna uttryckligen ger sitt medgivande) delta i avgörandet av ett fall i Domstolen där hans hemland är part.

4. Den Permanenta domstolens jurisdiktion skall omfatta att höra och avgöra alla fall som berör tvister av internationell karaktär mellan självständiga stater och som inte varit möjliga att avgöra på diplomatisk väg, som ingivits till Domstolen enligt överenskommelse mellan parterna, antingen vid tvistens uppkomst eller för överklagande eller resning. Domstolen kan också avgöra relativa rättigheter och skyldigheter till följd av avgöranden av undersökningskommissioner eller speciella skiljedomstolar.

5. Domstolens domare skall ha befogenhet att sitta domare i varje undersökningskommission eller specialskiljedomstol som skapats av någon stat för att avgöra en fråga.

6. Den existerande Permanenta skiljedomstolen skall i största möjliga mån utgöra grunden för Domstolen, med hänsyn taget till representationen av de stater som nyligen anslutit sig till 1899 års konvention."¹⁴⁶

Såväl Tyskland som Storbritannien stödde förslaget.¹⁴⁷ Även om förslaget tog upp vilka kvaliteter domarna skulle besitta berördes inte hur eller enligt vilka principer själva valen skulle ske. Detta kom dock att vara föremål för livliga debatter i den underkommitté som behandlade förslaget. Olika system för domarvalen diskuterades. Enligt ett förslag skulle de stora nationerna ha ständig representation och mindre nationer grupperas för att välja en gemensam domare. Frågan var då också enligt vilken måttstock nationer-

¹⁴⁶ de Bustamante, s. 52 f.

¹⁴⁷ Eyffinger, s. 59.

nas storlek och vikt skulle avgöras, bland annat nämndes invånarantal, ekonomisk styrka och antalet fall en stat förde inför domstolen.¹⁴⁸

En annan lösning var att dela upp inflytandet tidsmässigt, där stormakterna Frankrike, Förenta Staterna, Italien, Japan, Ryssland, Storbritannien, Tyskland och Österrike-Ungern skulle ha representation tolv av tolv år. De mindre nationernas inflytande skulle begränsas till att ha en domare under tio, fyra, två respektive ett år av tolvårsperioden, beroende på internationell vikt. Detta var något som den brasilianske delegaten Ruy Barbosa starkt motsatte sig, och presenterade ett nytt förslag för domstolens sammansättning:

”1. Varje stat skall utse en person med förmåga att fullgöra uppgiften som skiljedomare i enlighet med 1899 års konvention. Varje stat har också möjligheten att utse en ersättare i domstolen. Två eller flera stater kan utse gemensamma representanter, liksom samma person kan nomineras av olika stater. Signatärmakterna skall i största möjliga mån välja sina representanter bland Permanenta skiljedomstolens nuvarande domare.

2. Den nuvarande Permanenta Skiljedomstolen skall upphöra när den nya Domstolen inrättats.

3. Domarna skall väljas på nio år under vilken tid de är oavsättliga utom i fall då domare med livstidsutnämning skall avsättas enligt lagen i domarens hemland.

4. Ingen stat får utöva rättigheten att nominera domare utan att ta på sig skyldigheten att betala lönen för domaren staten önskar utse, samt deponera lönesumman årligen i förskott.

5. För en session inför full domstol krävs att minst en fjärdedel av de utsedda ledamöterna närvarar. För att säkerställa att det nödvändiga antalet är närvarande skall ledamöterna delas in i tre grupper i bokstavsordning enligt signatärmakternas namn. Domarna i varje sådan grupp skall tjänstgöra i treårsperioder, då de skall vara bosatta så att de kan nå Haag inom ett dygn från det att ett telegrafiskt meddelande sänds. Alla Domstolens ledamöter skall ha rätt att delta i sessioner inför full domstol om de så önskar, även om de inte tillhör den grupp som tjänstgör den aktuella perioden.

6. Det står parterna i en tvist fritt att välja om de önskar full domstol eller komma överens om ett visst antal domare från Domstolen.

7. Domstolen skall sammanträda i full session närhelst det krävs för att avgöra en tvist som hänskjutits dit av parterna eller när behovet har uppstått för en tvist som hänskjutits till avgörande av ett mindre antal domare under tvistens avgörande.

¹⁴⁸ de Bustamante, s. 54 f.

8. För att komplettera Domstolens organisation enligt dessa principer kan varje lämpligt förslag enligt den brittiska/tyska/amerikanska planen som inte strider mot dessa principer antas.”¹⁴⁹

Barbosas inlägg om varje nations rätt att utse domare lämnade förslaget om tolvårssystemet svårt sargat. När en underkommitté – där representanterna från sju av åtta nationer skulle ha varit permanent representerade i tolvårssystemet – valde att ta avstånd från förslaget innebar det nådastöten.¹⁵⁰ Ett flertal förslag lanserades därefter på olika lösningar för att utse domarna i domstolen, utan att något av förslagen lyckades vinna bifall. Konferensen lyckades helt enkelt inte nå en lösning på hur domarna skulle komma att utses, utan antog istället närmast enhälligt en resolution om att gå vidare ändå: ”Konferensen rekommenderar signatärmakterna att anta det bilagda konventionsutkastet för skapandet av en Fast Skiljedomstol och att låta det träda i kraft så snart en överenskommelse har mötts avseende val av domare och stadga för domstolen.”¹⁵¹

De trettiofem artiklar som antogs av konferensen berörde sålunda endast inrättandet av domstolen i sig och inte dess utformning. Detta smärre problem uppfattades kunna lösas av en tredje fredskonferens.¹⁵²

4.2.4 Internationella prisdомstolen

Både Tyskland och Storbritannien hade föreslagit en internationell prisdомstol. Det brittiska förslaget innebar en fast domstol med representanter från de stater som hade de största handelsflottorna. Tyskland å sin sida föreslog en domstol som skulle träda i kraft först vid ett krigsutbrott och bestå av fem representanter, varav en från vardera krigförande parten och de övriga tre från den fasta domstolen. Resultatet blev en kompromiss med en fast skiljedomstol där de stora sjökrigsnationerna skulle vara fast representerade och mindre nationer vara proportionellt representerade. Medan konferensen kunde enas om hur domarna skulle utses saknades rättsregler för domstolen.¹⁵³

Att fredskonferensen lyckades skapa embryot till två nya internationella domstolar sågs som en framgång och ytterligare ett steg på den väg som utstakats 1899. Emellertid blev konventionen om en prisdомstol aldrig ratificerad och utkastet för den fasta skiljedomstolen tog sig aldrig längre än till att vara en rekommendation.¹⁵⁴

¹⁴⁹ de Bustamante, s. 56 ff.

¹⁵⁰ *Ibid.*, s. 61.

¹⁵¹ Eyffinger, s. 64.

¹⁵² *Ibid.*, s. 59.

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ *Ibid.*

4.3 Svenska reaktioner

Liksom när det gäller 1899 års Haagkonventioner och vad som tilldragit sig på den första fredskonferensen, lämnar 1907 års Haagkonventioner få spår i riksdagens handlingar. Den 16 januari avgavs i Rikssalen, Stockholms slott Kungl. Maj:ts *Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima Riksdags sammanträde sig tilldragit*, i vilken man under rubriken 2:a internationella fredskonferensen meddelades:

”På inbjudan af kungl. nederländska regeringen har Kungl. Maj:t genom diplomatiska ombud, biträdda af tekniska delegerade, deltagit i den 2:a internationella fredskonferensen, som sammanträdde i Haag den 15 juni, och hafva därvid för Sveriges del under tecknats följande vid konferensen beslutade konventioner, nämligen:

- 1) konvention rörande tillämpning på sjökrig af Genève-konventionen;
- 2) konvention rörande förbättringar i reglementet om landtkrig;
- 3) konvention angående bombardemang från sjön;
- 4) konvention rörande tiden för öppnande af fientligheter;
- 5) konvention rörande neutrala staters rättigheter och skyldigheter;
- 6) konvention rörande vissa bestämmelser om neutrala personer och neutral egendom på krigförande stats område;
- 7) konvention om en internationell prisdомstol;
- 8) konvention om fiskebåtars undantagande från kapturerings;
- 9) konvention om neutral besättning på kapturerade fartyg;
- 10) konvention om handelsfartygs ombildning till krigsfartyg;
- 11) konvention om behandlingen vid krigsutbrott av handelsfartyg, som tillhöra fienden.

Kungl. Maj:ts ratifikation å dessa aftal har ännu icke gifvits.”¹⁵⁵

Det kan synas märkligt att en viktig konferens som resulterar i flera konventioner inte lämnar större avtryck i riksdagstrycket. Samtidigt innebar åtminstone konventionerna som rör de internationella domstolarna någon förändring i praktiken. Den internationella prisdомstolen som omnämns i en av konventionerna blev exempelvis aldrig av, de föreslagna ändringarna i gällande regelverk för PCA var modesta och den beramade fasta domstolen som dryftats under konferensen blev aldrig av, åtminstone inte i den form som konferensen skissat på.

Inte heller kring andra fredskonferensen i Haag finns några artiklar i NJA II.

¹⁵⁵ Bihang till Riksdagens Protokoll 1908, 1 saml. 1 Afd.

4.4 Krigsslutet och Pariskonferensen

4.4.1 Första världskriget och dess slutfas

Den fredskonferens i Haag som planerades till 1915 kom aldrig att förverkligas. Första världskriget satte definitivt stopp för det system av återkommande fredskonferenser med inbjudna representanter för världens (ledande) nationer som hade skisserats och byggts upp under 1800-talets sista och 1900-talets första decennier. Den andra delen av det internationella systemet som ansågs bidra till internationell fred – alliansbyggena – hade visat sig göra just det motsatta när gnistan väl hade tänts. Under fyra år dog en hel generation i skyttegravarna i ett krig som kom att karaktäriseras av orörliga fronter och dödlägen. En av de faktorer som kom att avgöra kriget till Centralmakternas nackdel var Förenta staternas inträde på Ententens sida 1917. Detta skedde på president Wilsons initiativ (för övrigt efter att han under valkampanjen 1916 lovat att hålla Förenta staterna utanför kriget).

Våren 1918 inledde Tyskland en slutoffensiv på västfronten som de hoppades skulle avgöra kriget innan de amerikanska trupperna skulle hinna få avgörande betydelse. Efter inledande framgång nådde tyskarna sina mest framskjutna positioner under juli. Den av amerikanska trupper ledda motoffensiven under september fick den tyska krigsledningen att meddela regeringen att kriget inte kunde vinnas. Tyskland sände en önskan om fred till president Wilson, och vapenvila inträdde den 11 november. Då hade inte bara det ryska Tsardömet fallit, utan även den tyske Kaisern abdikerat den 9 november. Österrike-Ungerns kejsare Karl I abdikerade den 12 november.¹⁵⁶ Flera av de stater som på olika sätt varit huvudaktörer och spelat viktiga roller under Haagkonferenserna hade därmed omdanats i grunden.

Läget när segrarmakterna möttes i Paris för att dra upp linjerna för freden i januari 1919 var att förlorarmakterna var i allmän oordning, det tidigare allierade Ryssland var i bolsjevikernas händer och Förenta staterna ansågs både militärt, industriellt och moraliskt överlägset. Wilson hade gått med i kriget för att trygga världen för demokratin – ”make the world safe for democracy” – och hade också med sin intervention lyckats avgöra kriget.

4.4.2 Wilsons Fjorton punkter

Woodrow Wilson hade den 8 januari 1918 hållit sin *Fourteen Points Address* inför den amerikanska kongressen. De fjorton punkterna innehöll principer för hur freden efter det stora kriget skulle byggas. Många av formuleringarna syftade till att behålla Ryssland i kriget. Punkterna skulle dessutom inspirera ententens medlemsländer till förnyade insatser samtidigt som de krigströtta centralmakterna skulle demoraliseras genom att ställa ut löften till missnöjda minoriteter i dessa länder.

¹⁵⁶ Palmer/Colton, s. 197 ff.

Punkternas utformning tilltalade breda skaror runt om i världen. Första punkten var att förkasta hemliga avtal mellan stater, något som tilltalade liberaler världen över. De avtal mellan krigets deltagare som hade avslöjats hade upprört många. Punkt två gällde frihet på haven både i fred och i krig, vilket tilltalade såväl tyskar som amerikaner, jämte många andra som mistrodde Storbritannien och den sjömakts britterna utövade. En tredje punkt var ett avlägsnande av skrankor och diskriminering inom den internationella handeln, vilket tilltalade Tyskland som fruktade ekonomiska sanktioner efter krigsslutet. Den fjärde punkten knöt an till såväl hela den fredsrörelse som har beskrivits ovan som skattebetalare i alla länder, när den talade om begränsning av alla staters rustningar. Femte punkten rörde förändringar i kolonialsystemet och lockade motståndare till kolonialism och imperialism.¹⁵⁷

Punkterna 6-13 rörde mer specifika krav rörande Europas gränser efter kriget. Ockuperade områden skulle enligt Wilson utrymmas; punkt 6 rörde allt ryskt territorium, punkt 7 gällde Belgien, punkt 8 gällde Frankrike, som dessutom skulle gottgöras för förlusten av Elsass-Lothringen 1871. Nationella gränser och nationella minoriteters rättigheter var nästa område för Wilsons uppmärksamhet: punkt 9 angav att Italiens gränser skulle regleras enligt klart skönjbara nationalitetslinjer, punkt 10 talade om rättigheter för de olika folken i Österrike-Ungern, punkt 11 mer specifikt om Rumänien, Serbien och Montenegro vilka alla skulle utrymmas, samt att Balkanstaternas förhållanden skulle regleras enligt historiskt givna suveränitets- och nationalitetslinjer. Även Ottomanska imperiets folk skulle enligt punkt 12 garanteras säkerhet och autonom utveckling, den turkiska delen av riket skulle tryggas suveränitet samtidigt som Dardanellerna skulle vara öppna för alla nationers fartyg. I trettonde punkten utlovades en polsk stat med tillträde till havet.¹⁵⁸

Den fjortonde punkten gällde upprättande genom särskilda fördrag av en allmän association av nationer för att ge ömsesidiga garantier för både stora och små staters politiska oberoende och territoriella integritet – den association som kom att bli kallad Nationernas förbund.¹⁵⁹ I följande tal, som inte var mindre högstämmda, utvecklade Wilson sina punkter och adderade även nya. Den 11 februari lade han till sina ”fyra principer” som ytterligare underströk behovet av ett Nationernas förbund och den 27 september 1918 kom listan att bli komplett med ytterligare fem punkter, där bland annat rättvisa för såväl vänner som fiender utlovades. Alla dessa 23 punkter hade Wilson dock komponerat utan att ha överlagt med sina allierade i Storbritannien och Frankrike¹⁶⁰, något som kom att bidra till att frederna inte kom att följa Wilsons önskemål.

¹⁵⁷ Bailey/Kennedy, s. 668 f.

¹⁵⁸ NFB band 33, sp. 271 f.

¹⁵⁹ Originallydelsen enligt Bustamante s. 81: “A general association of nations must be formed under specific covenants for the purpose of affording mutual guarantees of political independence and territorial integrity to great and small states alike.”

¹⁶⁰ Johnson, s. 49.

Det fanns fler än Wilson som diskuterade frågan om vad som skulle ske efter kriget i god tid före freden. En av de frågor som dryftades var frågan om en internationell domstol. I de första inofficiella utkasterna på en stadga för Nationernas förbund berörs en domstol i förbigående. Ett brittiskt förslag från 1918 höll fast vid systemet med enbart en skiljedomstol, likaså en plan som drogs upp av den sydafrikanske ledaren general Smuts. Frankrike levererade under 1918 ett upplägg som omfattade en domstol med en internationell församling som skulle kunna genomdriva domstolens beslut. President Wilsons första utkast till stadga för Nationernas förbund nämnde i förbigående ”judicial decision or arbitration”. Före fredskonferensen i Paris återfanns dock detaljerade förslag på en domstol endast i ett förslag presenterat av de skandinaviska länderna.¹⁶¹

4.4.3 Det skandinaviska förslaget

Redan 1917 började Sverige, Norge och Danmark att utarbeta ett förslag på en internationell rättsordning, som också tog upp frågan om domstolsförfarande.¹⁶² Förslaget byggde på att domstolen skulle organiseras så långt det var möjligt enligt principen om staternas juridiska likställighet. De nationella regeringarna skulle nominera kandidater som skulle väljas av en valförsamling som utgjordes av personerna som ledde de nationella grupperingarna i Permanenta skiljedomstolen.

Domstolen skulle ha femton medlemmar som valdes utan avseende på nationalitet, bortsett från att det inte kunde vara mer än två medborgare från ett land. Danmark presenterade ett alternativ som ökade antalet domare till 27, samtliga från olika stater. De skulle väljas antingen på livstid, eller på nioåriga mandat, med möjlighet till omval. Det skulle dessutom finnas 15 ersättare som skulle väljas på sexåriga mandat. Sju personer skulle krävas för beslutsförhet. Domstolen skulle kunna ha två sektioner, och det skulle finnas en kammare för kortfattade förfaranden.

Det skandinaviska förslagens domstol skulle befatta sig med alla frågor för vilka parterna hade godkänt jurisdiktion, antingen genom allmänna fördrag eller genom specialavtal, och följa de principer som fastslogs i dessa avtal. Annars skulle domstolen följa etablerade förfaranden enligt internationell rätt eller generella rättsgrundsatser. Domstolen var avsedd att behandla tvister mellan stater, men en stat skulle också kunna processa mot en annan stat för en medborgares räkning.

Domskälen skulle anges. Domen skulle avfattas med majoritetsbeslut, med dissidenternas argumentation inkluderad i domen. Domarna skulle inte kunna överklagas, men resning på grund av nytillkomna bevis skulle kunna be-

¹⁶¹ Eyffinger, s. 74.

¹⁶² Prop. 90, s. 9 f., även hos de Bustamante, s. 36 f. Se vidare under kapitel 4.6 Svenska reaktioner för svenska uppfattningar om den internationella rättsordningen.

viljas av domstolen. Kostnaden för domstolen skulle bäras i lika del av fördragsslutarna, varje part i målet skulle bära sina egna kostnader.¹⁶³

4.4.4 Pariskonferensen

I januari 1919 samlades 27 nationer i Paris för att diskutera och förhandla fredens villkor. Det var emellertid inte någon jämlik församling. I december 1918 upptogs exempelvis underhandlingar mellan representanter för Sverige, Danmark och Norge, som ledde till en verbalnot till Frankrikes regering med syfte att framhålla de skandinaviska staternas synpunkter på den internationella rättsordningen. Den underströk också vikten att staterna fick en möjlighet att delta i utarbetandet av förbundstraktaten för ett Nationernas förbund. Dessa framställningar var resultatlösa.¹⁶⁴

De viktiga besluten avgjordes snarare i en än snävare krets – i möten mellan de fyra segrarmakterna: Förenta staterna, Storbritannien, Frankrike och Italien. President Wilson arbetade i dessa möten framförallt för inrättandet av ett Nationernas förbund, vilket motvilligt accepterades av de övriga, som å sin sida fick Wilson att acceptera flera andra avsteg från de fjorton punkterna. Dessa avsteg hade som gemensam nämnare att de gjorde freden hårdare mot förlorarmakterna, i synnerhet Tyskland.¹⁶⁵

Sedan förhandlingarna i Paris angående preliminärfreden inletts beslöt de deltagande makterna att frågan om grundläggandet av Nationernas förbund skulle behandlas på liknande sätt som övriga med freden sammanhörande problem, d.v.s. uteslutande av de allierade och associerade staterna.¹⁶⁶

Fredskonferensens plenarförsamling utsåg den 25 januari 1919 en särskild kommission, vilken under president Wilsons ordförandeskap skulle utarbeta ett förslag till överenskommelse om ett blivande Nationernas förbund. I kommissionen ingick till en början representanter för de allierade och associerade huvudmakterna: Förenta staterna, Frankrike, Storbritannien, Italien och Japan, samt Belgien, Brasilien, Kina, Portugal, och Serbien. Senare tillkom även Grekland, Polen, Rumänien och Tjeckoslovakien. Kommissionen lämnade den 14 februari ett förslag till förbundsakt.¹⁶⁷

Efter smärre justeringar antog fredskonferensens plenarsammanträde den 28 april förslaget till förbundsakt. Detta kom att ingå som första kapitel i fredstraktaterna med de besegrade staterna.¹⁶⁸

¹⁶³ Redogörelse från de svenska kommitterade återfinns som bilaga 9, Prop. 90, s. 212 f.

¹⁶⁴ Prop. 90, s. 13 f.

¹⁶⁵ Palmer/Colton, s. 208 f.

¹⁶⁶ Prop. 90, s. 14.

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ *Ibid.*, s. 19.

4.4.5 Domstolstanken i Paris

Vad gäller domstolstanken presenterade Lord Robert Cecil under konferensen ett brittiskt utkast till ett Nationernas förbund som refererade till ett juridiskt organ som avsågs vara ”den befintliga Haagorganisationen, med de tillägg eller förändringar som görs av Förbundet eller i fredsfördragen”. En senare version talade uttryckligen om ”skapandet av en permanent domstol för internationell rätt”. Domstolens avgöranden skulle bekräftas av konferenser eller NF för att vinna laga kraft. Medlemmarna av domstolen skulle till en början vara de sittande skiljedomarna från PCA.¹⁶⁹

Lord Cecil tog därefter steget vidare och underströk å den brittiska regeringens vägnar behovet av att skapa en ny domstol. I *Notes on a Permanent Court* beskrevs en domstol där fem av nio domare utsågs av de främsta allierade och associerade makterna. De fem utsåg därefter övriga fyra från en lista på kandidater som nominerats av Förbundets övriga medlemmar. De förväntade protesterna från de mindre staterna kommenterades av Lord Cecil med att när dessa stater väl blivit medlemmar i Förbundet skulle de komma att vara tvungna att ge upp de doktriner om att varje stat skulle vara representerad i domstolen som Ruy Barbosa hade artikulerat under 1907 års Haagkonferens.¹⁷⁰

I februari 1919 fick en kommission i uppdrag att arbeta fram ett förslag utifrån tre utkast för en permanent domstol.

4.4.6 Det italienska förslaget

Det första var ett förslag om en Internationell domstol från italienska regeringen framfört av V.E. Orlando. Domstolen skulle bestå av en domare från varje medlemsstat, valda på sexåriga mandatperioder med möjlighet till omval. Den skulle delas in i sektorer med en sammansättning som avgjordes för varje enskilt fall; domstolens president, eller vicepresident för de fall jäv uppstod, skulle leda en nämnd där vardera parten utsåg var sin domare från domstolen och ytterligare fyra av domstolens ledamöter valdes genom slutna val av domarna själva. Domstolen skulle avgöra alla fall som båda parter var överens om att föra inför domstolen, samt de fall som en av parterna önskade ta upp, under förutsättning att Förbundets församling ansåg att det borde lösas enligt den internationella rättens principer. Domstolen skulle skapa egna procedurregler där detta behövdes, annars följa 1907 års Haagkonvention så långt som möjligt.¹⁷¹

Det andra var ett franskt förslag från Leon Bourgeois och det tredje ett amerikanskt utkast som talade explicit om en *Permanent Court of International Justice* som skulle vara ”kompetent att höra och avgöra alla ärenden

¹⁶⁹ Eyffinger, s. 74 f.

¹⁷⁰ *Ibid.*, s. 75.

¹⁷¹ de Bustamante, s. 33 f.

som parterna anser vara lämpliga för att avgöras av domstolen”, en formulering som med någon förändring förekom i utkastet till stadga för Nationernas Förbund.¹⁷²

4.4.7 Det tyska förslaget

Efter att arbetet påbörjats inkom en mängd förslag. Utöver det italienska fanns två ytterligare mer detaljerade förslag på en fast domstol.¹⁷³ Dels lämnade den tyska delegationen till Versaillesförhandlingarna ett förslag på en Permanent internationell tribunal, vilken skulle utnämnas av en Statskongress och sitta i 9 år. Varje stat skulle föreslå mellan en och fyra personer, varav åtminstone en skulle vara medborgare i en annan stat. Varje stat skulle sedan avge röster på 15 personer, varefter de 15 som erhållit flest röster skulle utgöra domstolen.

Avgöranden skulle fattas av en tribunal av tre medlemmar, varav parterna utsåg var sin representant och dessa i sin tur valde den tredje. Om ingen överenskommelse kunde nås skulle den samlade domstolen utse tribunalens president.

Domstolen skulle ha jurisdiktion över tvister mellan stater samt över klagomål från privatpersoner mot främmande stater och regeringar, samt tvister mellan medborgare av olika stater som var medlemmar av NF, såvida tvisten avsåg tolkning av fördrag.

Domstolen skulle skapa regler utifrån 1907 års Haagkonvention om biläggande på fredlig väg av mellanfolkliga tvister, vilka sedan skulle godkännas av Statskongressen. Avgörandena skulle stå i överensstämmelse med internationella överenskommelser, internationell rättspraxis och allmänna rättsgrundsatser. Den förlorande staten skulle vara tvingad att erkänna domen och rätta sig efter den.¹⁷⁴

4.4.8 Det österrikiska förslaget

Österrikes delegater till fredskonferensen i Paris presenterade ett förslag konstruerat av professor Lammasch, som tidigare hade representerat Österrike-Ungern på Haagkonferenserna.

Förslaget innebar en tribunal bestående av 15 domare och åtta ersättare, vilka skulle väljas av NF:s Förbunds församling. Ingen stat skulle tillåtas ha mer än en domare i tribunalen. Domarna skulle väljas för ett antal år och inte för ett speciellt fall, så att deras uppfattningar i ett fall inte var kända vid den tidpunkt då de valdes. De skulle inte agera i första hand som domare, utan

¹⁷² Eyffinger, s. 75.

¹⁷³ de Bustamante, s. 33.

¹⁷⁴ *Ibid*, s. 34 f.

som personer som åtnjöt fullt förtroende hos majoriteten av de stater som hade skapat tribunalen.

Medborgare från stater som var parter i målet skulle exkluderas, och varje part skulle dessutom kunna utestänga tre domare utan att ange skäl, vilket skulle göra det möjligt att dessutom eliminera medborgare från stater allierade med den motsatta parten. Varje part skulle också kunna hävda speciella procedurregler för att avgöra om tvisten rörde vitala nationella intressen eller om det alls var en rättslig fråga.¹⁷⁵

Segrarmakternas regeringar lät meddela att förslagen skulle studeras noggrant när det var dags att konstruera domstolen i enlighet med Versaillesfördragets artikel 14.¹⁷⁶

Efter att NF hade stiftats lämnade de tre skandinaviska nationerna var sitt förslag till 1920 års juristkommitté, som skulle ta fram ett förslag för en fast domstol (se 4.7 nedan). Sveriges förslag var i princip i enlighet med det skandinaviska förslaget enligt 4.4.2 ovan. Skillnaderna i den danska planen hänförde sig till antalet domare, antalet domare som varje stat kunde föreslå, rätten att utmana en domare eller diskvalificera en domare, samt publikationen av skiljaktiga meningar. Norges förslag gjorde NF:s Förbunds församling till valförsamling, krävde en majoritet för att bli vald så långt som möjligt, föreslog utnämningar antingen på livstid eller på nio år, med val av delar vart tredje år, och insisterade på nödvändigheten att ge domstolen så långtgående befogenheter som möjligt.¹⁷⁷

4.5 Nationernas förbund

Om Nationernas förbund kan naturligtvis mycket skrivas, såväl om dess konstruktion och uppgifter som dess utveckling under tiden från grundandet till dess formella upplösning 1946. Nedan följer endast ett kortfattat referat av förbundets huvudfunktioner och av de delar som berör uppsatsens ämne: etablerandet av en internationell domstol.

Nationernas förbund upprättades genom en förbundsakt, daterad den 28 juni 1919¹⁷⁸. Förbundsakten ingick som del i de fredsfördrag som medlemmarna av den segrande ententen slöt med Tyskland och dess allierade (centralmakterna). De ursprungliga medlemmarna i NF var enligt stadgarna 27 stater¹⁷⁹ och fem engelska kolonier med självstyre¹⁸⁰ som befunnit sig i krigstillstånd

¹⁷⁵ de Bustamante, s. 35 f.

¹⁷⁶ *Ibid.*, s. 35.

¹⁷⁷ *Ibid.*, s. 37.

¹⁷⁸ Prop. 90, s. 116 ff.

¹⁷⁹ Amerikas Förenta stater, Belgien, Bolivia, Brasilien, Ecuador, Frankrike, Grekland, Guatemala, Haiti, Hedjaz, Honduras, Italien, Japan, Liberia, Kina, Kuba, Nicaragua, Panama, Peru, Polen, Portugal, Rumänien, Serbien, Siam, Storbritannien, Tjeckoslovakien och Uruguay.

¹⁸⁰ Australien, Indien, Kanada, Nya Zeeland och Sydafrika.

med Tyskland. Dessutom inbjöds tretton neutrala stater att ansluta sig till förbundsakten såsom ursprungliga medlemmar.¹⁸¹ Emellertid kom inte alla dessa att ansluta sig till NF, det största avbräcket för organisationen var att Förenta staterna aldrig kom att ratificera förbundsakten eftersom nödvändiga två tredjedels majoritet i Senaten aldrig uppnåddes, vilket också stod klart redan från början av förbundets verksamhet.

Förbundet hade tre organ: förbunds församlingen, förbunds rådet och det permanenta sekretariatet. Församlingen bestod av högst tre representanter för varje stat, dock med endast en röst per stat. Rådet bestod i ursprungsstadgan av åtta stater med varsin representant och röst. Frankrike, Italien, Japan och Storbritannien var permanenta medlemmar av Rådet¹⁸² medan Belgien, Brasilien, Grekland och Spanien¹⁸³ valdes på de ursprungliga tillfälliga mandaten.¹⁸⁴ Sekretariatet leddes av en generalsekreterare som valdes av rådet med bekräftelse av en majoritet av församlingen. Britten sir James Eric Drummond utsågs enligt förbundsakten till generalsekreterare vid NF:s bildande.

Förbundets främsta uppgift var att försöka hindra krig att bryta ut. Enligt artikel 10 i förbundsakten förband sig medlemmarna att ”respektera och att mot varje angrepp utifrån skydda de till förbundet anslutna staternas territoriella integritet och nuvarande politiska oberoende”.¹⁸⁵ Rådet skulle dessutom upprätta en plan över rustningsbegränsningar.

För det fall en tvist uppkom skulle denna hänskjutas till skiljedom eller till ett undersöknings- och förlikningsförfarande. Med tanke på att skiljedomen nämns som en av de förpliktelser som medlemmarna åtar sig kan det tyckas märkligt att något organ för denna skiljedom inte etablerades innan förbundsakten trädde i kraft. Däremot nämndes konstruktionen av en domstol i artikel 14: ”Rådet skall utarbeta och för förbundsstaterna till antagande framlägga plan för upprättande av en fast internationell domstol. Domstolen skall äga kompetens för prövning och avgörande av varje tvist av internationell karaktär vilken parterna hänskjuter till den. Domstolen må också avge konsultativt utlåtande i varje tvist eller fråga som hänvisats till den av rådet eller församlingen.”¹⁸⁶

Med hela det internationella fokus som riktats mot Nationernas förbund lyckades förbundet i den för hela förbundets uppbyggnad och funktion essentiella frågan om inrättande av en domstol faktiskt inte nå längre än den

¹⁸¹ Argentina, Chile, Columbia, Danmark, Nederländerna, Norge, Paraguay, Persien, Salvador, Spanien, Sverige, Schweiz och Venezuela.

¹⁸² För det fall Förenta staterna skulle ha blivit medlemmar skulle även de ha varit permanent representerade i Rådet.

¹⁸³ SvJT 1920, s. 92.

¹⁸⁴ Frågan om Rådets storlek och utseende kom sedermera att orsaka diverse kontroverser, främst 1926 då Tyskland inträdde i förbundet och erhöll ett permanent medlemskap i Rådet samtidigt som antalet valbara medlemmar ökades till nio. Tingsten, s. 94 ff.

¹⁸⁵ Prop. 90, s. 149 f.

¹⁸⁶ *Ibid*, s. 123.

andra fredskonferensen i Haag 1907 – ett beslut om en domstol men utan klargöranden om hur den skulle fungera eller hur den skulle utses.

4.6 Svenska reaktioner

Frågan om Sveriges anslutning till Nationernas förbund kallades vid den aktuella tiden för ”det viktigaste spörsmål, till vilket konung och riksdag under de senaste hundra åren haft att taga ståndpunkt”.¹⁸⁷ Organisationen hade ur svenskt perspektiv brister som alla var ense om.¹⁸⁸ Det framgår tydligt att den svenska politiska opinionen vid tiden efter första världskriget var mycket positiv till inrättandet av en internationell domstol. Medan bitvis skarp kritik riktades mot NF och fredstraktaten var kritik av inrättande av en domstol eller kritik mot obligatorisk skiljedom i stort sett obefintliga i debatterna. Snarare återfanns bland kritiken från såväl förespråkarna som motståndarna till Nationernas förbund att den beramade internationella domstolen ännu inte fått fast form innan förbundsakten skulle undertecknas. Synen på domstols- och skiljedomsfrågorna framkom dels i den proposition nr 90 som behandlade Sveriges anslutning till Nationernas förbund, dels i de motioner som väcktes i anslutning till propositionen. Dessutom berörs dessa frågor naturligtvis i protokollet till det särskilda utskott som beredde propositionen och motionerna, samt i riksdagsdebatterna där dessa behandlades. Allra mest artikulerad är emellertid synen på domstolen i den instruktion som skrevs till de svenska representanterna inför den icke officiella konferens som vissa neutrala makter av fredskonferensen inbjöds till den 11 mars 1919.¹⁸⁹

4.6.1 Den svenska instruktionen

Instruktionen gick tydligt igenom de officiella svenska ståndpunkterna som delegaterna förväntades driva på konferensen:

”7. Förslaget till förbundsakt bygger beträffande spörsmålet om mellanfolkliga tvisters lösande på fredlig väg på den grundsats, att, vid sidan av ett judiciellt förfarande, måste finnas en förlikningsprocedur [...] vilken ståndpunkt även är regeringens. Detsamma gäller det judiciella förfarandets anordnande såsom antingen skiljedomsprocedur eller ock rättegång inför en fast domstol, ävensom sättet för bestämmande i varje särskilt fall av de olika domstolstypernas kompetens.

Regeringen kan däremot icke finna lämpligt att, såsom förslaget innebär, den fasta domstolens organiserande ställes på framtiden. Den bör enligt regeringens mening komma till stånd redan från början i enlighet med bestämmelser intagna i förbundsakten. [...] Skulle det visa sig omöjligt att få domstolen till stånd samtidigt som förbundet träder i verksamhet, bör i varje

¹⁸⁷ SvJT 1920 s. 91.

¹⁸⁸ Norborg, s. 260.

¹⁸⁹ Prop. 90 s. 17.

fall ej ifrågakomma att låta domstolens organiserande tillkomma verkställande rådet. Hithörande bestämmelser böra då i stället genomföras i de former, som må komma att föreskrivas beträffande ändringar i eller tillägg till förbundsakten.

8. Det sätt varpå förlikningsväsendet blivit i förslaget utbildat, nämligen med verkställande rådet eller delegeradeförsamlingen såsom organ, kan icke betraktas såsom tillfredsställande, enär å ena sidan vederbörande parter böra vara effektivt och i väsentlig grad företrädna i ett förlikningsorgan samt å den andra rådet har en alltför utpräglad politisk karaktär och församlingen är alltför talrik för att någotdera av dessa organ skulle kunna fylla en förlikningsinstitutions uppgift.

En till synes fullt tillfredsställande lösning erbjuder jämväl i detta hänseende det skandinaviska utkastet. Verkställande rådet synes även vid anslutning till detta utkast kunna bibehållas vid sin uppgift enligt förslaget, dock att denna, i analogi med det skandinaviska utkastets art. 71, alternativet, skulle bliva aktuell först efter förlikningsförfarandets avslutande. Ett inarbetande i förbundsakten av det skandinaviska utkastets regler om förlikningsförfarandet synes utan svårighet kunna komma till stånd.”¹⁹⁰

4.6.2 Kungl. Maj:ts proposition nr 90

Propositionen om Sveriges anslutning till Nationernas förbund innehöll en gedigen genomgång av den internationella rättens framväxt och bakgrunden till NF. Här återfanns även en tämligen välartikulerad argumentation kring inrättandet av en internationell domstol.

I propositionen anfördes att förbundsakten innebar ett framsteg jämfört med 1907 års Haagkonvention med avseende på skiljedomsförfarandet, vilket nämndes i artikel 13. ”Enligt [Haagkonventionen] erkände visserligen de kontraherande makterna, att i frågor av juridisk natur och framför allt i tvister rörande tolkning eller tillämpning av internationella överensstämmelser skiljedom vore det verksammaste och på samma gång rättvisaste medlet för avgörande av tvister, som ej blivit lösta på diplomatisk väg. Men med detta erkännande förknippades allenast ett uttalande om önskvärheten av skiljedomsförfarandes anlitan i tvister av nämnda art, varemot något slags utfästelse i detta avseende icke lämnades.”¹⁹¹

I frågan om obligatorisk skiljedom intog propositionen en något kluven hållning. Å ena sidan hette det att ”I själva verket kan väl också med fog betvivlas, att [allmän obligatorisk skiljedom], innefattande skyldighet för en stat att till domstols behandling hänskjuta även frågor av den för staten mest vitala art, för närvarande skulle kunna med fördel genomföras. Det kan med skäl befaras, att ett försök till undantagslöst genomförande av principen om domstolsförfarande skulle sätta skiljedomstanken på alltför svåra prov.” Samtidigt framhölls strax därefter att det i det aktuella fallet, d v s för ”det

¹⁹⁰ Prop. 90, s. 159 f.

¹⁹¹ *Ibid*, s. 47.

slags tvister, som i förevarande artikel angivas såsom i allmänhet ägnade för domstolsbehandling” borde gå att ”utan våda [...] införa en verklig, undantagslös förpliktelse att anlita domstolsförfarande i stället för att, såsom enligt akten blir fallet, lämna part möjlighet att göra gällande det förbehåll, som ligger i uttrycket ’i allmänhet’, och därigenom undandraga hithörande frågor rättslig behandling.”¹⁹²

Den positiva hållningen till skiljedom underströks av att ”i alla händelser synes [...] önskvärt att staterna, så långt sig göra låter, söka att genom särskilda skiljedomstraktater på förhand tillförsäkra sig en vidsträckt tillämpning av grundsatsen om rättsfrågors hänskjutande till skiljedom.”¹⁹³

Om frågan om den allmänna obligatoriska skiljedomen i viss mån fick ge vika för realism var propositionen mycket tydlig i frågan om inrättandet av en permanent internationell domstol:

”Det måste beklagas, att organiserandet av en fast internationell domstol icke kunnat komma till stånd i samband med själva förbundsakten utan i viss mån ställts på framtiden. Inrättandet av ett dylikt organ är nämligen av högsta vikt för främjande av förbundets fredsbevarande syften. Det är angeläget att vid sidan av de skiljedomstolar, som för särskilda fall kunna tillsättas under de tvistande parternas medverkan, finnes en domstol, sammansatt av ledamöter, som stå fullt oberoende av parterna. Det viktiga önskemålet att tvister av rent rättslig art bedömas uteslutande från rättssynpunkter lär ej kunna behörigen tillgodoses annorledes än genom inrättande av en dylik domstol, och dennas betydelse för uppkomsten och fortbildandet av en internationell rättspraxis ligger i öppen dag.”¹⁹⁴

I frågan om domstolens organisation identifierades i propositionen de svårigheter som bottnade ”framför allt i motsatsen mellan vissa större makters intresse att erhålla övervägande inflytande på domstolens sammansättning och de mindre staternas naturliga krav på rättslig likställighet.” Föga förvånande landade propositionen i slutsatsen att kravet på rättslig likställighet ”ej gärna kan uppgivas”.¹⁹⁵

Propositionens slutsats blev att rekommendera ett deltagande i den nya organisationen, även om det fanns kritik att rikta mot såväl innehållet i Nationernas förbund som hur förbundet hade lanserats.

4.6.3 Motioner

Med anledning av propositionen väcktes fyra motioner i första kammaren och en i andra kammaren. Också i motionerna var synen på en internationell domstol positiv, och kritik riktades mot det faktum att ingen domstol fanns

¹⁹² Prop. 90, s. 47.

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ *Ibid.*, s. 48.

¹⁹⁵ *Ibid.*, s. 49.

med i det Nationernas förbund som Sverige skulle ansluta sig till. Hr Lindhagen beklagade i motion 226 i FK: ”Den obligatoriska skiljedomen i alla tvister, som före kriget växt till en aktuell fråga, höres nu icke av.”¹⁹⁶ Mot bakgrund av argumentationen yrkade Lindhagen bland annat ”att svenska folket redan nu för ett verkligt folkens förbund vill ifrågasätta några riktlinjer, som kunna formuleras sålunda: [...] folkens förbund, utan obligatorisk skiljedom i alla tvistefrågor, blir en rättsordning utan ordning och rätt.”¹⁹⁷

4.6.4 Särskilda utskottet

Särskilda utskottets utlåtande innehöll dels majoritetens hemställan om bifall till proposition 90, dels fem reservationer: en till förman för motion nr 219 om en förlängd tidsfrist för att avgöra frågan, samt fyra reservationer som i princip innebar avslag på propositionen.

Utskottsmajoriteten fann förvisso brister i förbundsakten, bland annat sågs det som ”allvarliga svagheter [...] att den fasta internationella domstol, som omnämnes i förbundsaktens art. 14, icke blev omedelbart organiserad och ej heller föreskrifterna rörande medling och skiljedom fingo vidare omfattning och bättre precisering.” Majoriteten fortsatte dock: ”Men ej heller dessa luckor eller anmärkningspunkter i förbundsakten torde kunna anses så vägande, att Sverige på grund därav skulle vara nödsakat att vägra sin anslutning.”¹⁹⁸

Även utskottet underströk, med i princip samma text som propositionens, bristen på en fast internationell domstol:

”Slutligen kan utskottet icke underlåta att uttala ett beklagande, att organiserandet av en fast internationell domstol icke kunnat komma till stånd i samband med själva förbundsakten, utan ställts på framtiden, samt att i akten ej intagits bestämmelser om obligatorisk skiljedom i alla rättstvister, utan i viss mån överlämnats åt förbundsmedlemmarna själva att avgöra, huruvida en tvist ägnar sig för skiljedom eller ej. Ett införande av en dylik bestämmelse och inrättandet av en fast domstol är en sak av den högsta vikt för främjandet av förbundets fredsbevarande syften. Emellertid har ju Sverige liksom övriga skandinaviska stater efter gemensamma överläggningar redan före förbundets konstituerande framställt och sedermera till förbundets sekretariat inlämnat förslag till förbättringar av förbundets organisation i detta avseende, och ett samarbete äger för närvarande rum i Haag mellan sakkunniga från de skandinaviska länderna samt Schweiz och Nederländerna i liknande syfte. Det är att hoppas att detta samarbete skall giva till resultat ett gemensamt förslag i ämnet, som kan påskynda en dylik domstols upprättande.”¹⁹⁹

¹⁹⁶ Motion 226, s. 8.

¹⁹⁷ Motion 226, s. 11.

¹⁹⁸ SU utlåtande nr 1, s. 6.

¹⁹⁹ *Ibid*, s. 19 f.

Utskottet underströk också vikten av en domstol i den lista där en mängd önskemål på förändringar av förbundet efter det att Sverige anslutit sig angavs: ”Bland dessa önskemål, som utskottet redan i det föregående haft tillfälle att närmare beröra, må här som de viktigaste framhåvas:[...] organiserandet, så snart sig göra låter, av den fasta internationella domstol, som i förbundsakten omtalas, samt ett bättre preciserande och vidare utvecklande av det i densamma föreskrivna medlings- och skiljedomsförfarandet”²⁰⁰.

Reservanterna Trygger m.fl.²⁰¹ hade flera invändningar mot NF och det sätt på vilket förbundet etablerades som en del av en orättfärdig fred. Synen på inrättandet av en domstol var dock positiv och ett ämne för kritik var rådets makt, bland annat i förhållande till domstolens uppgifter. Således kritiserade reservanterna att ”Det är rådet, som föreslå de åtgärder, vilka skola åvägbringa en skiljedoms verkställighet.”²⁰² Detta indikerar att även högerreservanterna gärna såg en starkare och oberoende domstol som kunde fatta egna beslut oberoende av förbundet i övrigt.

Reservanten Wohlin var också skeptisk till den svaga position den internationella domsmakten hade i fördraget. Han förordade avslag av propositionen, bland annat med motiveringen att ”[Förbundsakten inte bygger] på inrättandet av internationella dömande myndigheter med erforderlig maktbefogenhet.”²⁰³

Vänstersocialisternas representant i utskottet, Vennerström, reserverade sig mot anslutning till NF med en motivering som tydligt visar att han ansåg att principen om juridisk lösning av internationella tvister inte hade fått tillräckligt genomslag i förbundsakten:

”I full överensstämmelse med sin vägran att på allvar taga itu med avrustningsproblemet ha förbundets diktatoriska skapare ej tillmätt skiljedomsinstitutet en avgörande roll vid lösningen av de mellanfolkliga tvistefrågorna. Från pacifistiskt och socialistiskt håll har man städse hållit på den obligatoriska skiljedomen såsom skiljemedel i alla mellanfolkliga konflikter. Det har alltid skarpt klandrats, att enligt Haagkonventionen och gängse fördrag skiljedomen hittills tillmåtts blott ett ganska begränsat utrymme. Andra socialistiska internationalens kongress i Bern i februari 1919 krävde, att i folkförbundet skulle skapas instrument, som genom medling och skiljedom kunna antingen förebygga eller bilägga alla tvister mellan folken, även sådana frågor, vilka betecknas som livs- och äresfrågor. I frågan om skiljedom har Nationernas förbund ej gått nämnvärt utanför den förut fixerade ramen. Krig såsom ett skiljemedel vid internationella tvister uteslutes icke av förbundsakten. Krigsprincipen rymmes fortfarande inom den nya mellanfolkliga ordningen. Kriget har rent av i vissa fall blivit legaliserat. Det socialistiska vänsterpartiet kan vara med om anslutning blott till ett sådant Nationernas

²⁰⁰ SU utlåtande nr 1, s. 20.

²⁰¹ Förutom Trygger: Clason, Aaby Ericsson, Lindman, Magnusson i Tumhult och Nilsson i Bonarp, samtliga från högern.

²⁰² SU utlåtande nr 1, s. 29.

²⁰³ *Ibid*, s. 32.

förbund, som är berett att helt avskaffa kriget såsom medel att avgöra mellanfolkliga tvister, och för detta ändamål är det berett att upprätta en fast internationell domstol med för alla parter obligatoriskt förbindande domsutslag.”²⁰⁴

4.6.5 Reservanterna

4.6.5.1 Trygger

Ernst Trygger (1857 – 1943) föddes i Stockholm den 27 oktober 1857 och blev student i Uppsala 1876, där han 1881 avlade juris kandidatexamen. Trygger fortsatte på juridikens bana genom rättsvetenskapliga studier i Tyskland, Schweiz och Frankrike, varefter han blev licentiat 1885 och juris doktor 1885. Efter att ha blivit docent i allmän svensk lagfarenhet, romersk rätt och rättshistoria i Uppsala, blev han där också 1888 professor i processrätt. Inom den akademiska världen kom Trygger att bli prorektor för Uppsala universitet 1901-1905.²⁰⁵ Som jurist gick banan också väl, 1905 utnämndes han till justitieråd, en post han innehade till 1907. Trygger publicerade också en mängd verk inom det juridiska området, *Den nordiska växelrätten* (1883), *Om fullmakt såsom civilprocessuellt institut* (1884), *Ett spörsmål ur konkurslagen* (1888) med flera.²⁰⁶

Trots en framgångsrik bana som jurist är det emellertid främst för sin politiska gärning som Trygger har blivit ihågkommen. Han gjorde sig tidigt känd i Uppsalas akademiska kretsar som en skicklig politisk debattör, inte minst i unionsfrågan där han förespråkade den mot de norska önskemålen minst tillmötesgående ståndpunkten, så även i 1895 års svensk-norska unionskommitté där han ingick. Han valdes av Kopparbergs läns landsting till ledamot i Första kammaren 1897, men från 1911 kom han att sitta på mandat från Stockholms stad. Han anslöt sig till den konservativa majoriteten i första kammaren, men var samtidigt frispråkig och fronderade mot partilinjens, vilket fick till följd att han ofta bytte utskott under de första åren i riksdagen.

Trygger var en stark motståndare mot det proportionella valsyste­met som han motarbetade i det längsta. Vad gäller den vid tiden aktuella frågan om kvinnlig rösträtt var Trygger inte en principiell motståndare, men visade heller inte i praktisk politik någon större entusiasm för frågan.

Den fråga som engagerade Trygger mest var dock försvarsfrågan, exempelvis i den s.k. pansarbåtsfrågan där en vänsterliberal regering inhiberade den tidigare högerregeringens beslut att inköpa en pansarbåt till landets försvar. Detta beslut ledde för övrigt fram till den massiva folkinsamling som resulterade i pansarskeppet Sverige. Trygger vände sig mot antimilitarismen och efterlyste åtgärder för att stoppa den antimilitaristiska propagandan, som han uppfattade skadade landet. Han var också en förespråkare för den svenska

²⁰⁴ SU utlåtande nr 1, s. 37.

²⁰⁵ <http://runeberg.org/sbh/b0642.html>.

²⁰⁶ NFB band 30, sp. 103.

neutralitetspolitiken. Hans egenformulerade politiska programförklaring löd: bevarande av konungamaktens grundslagsenliga maktbefogenhet, ett verkligt tvåkammerssystem med vederbörligt inflytande för bildning och erfarenhet, ett effektivt försvar till skydd för rikets oberoende, ett kraftigt näringsliv som nödvändig förutsättning för sociala förbättringar, lagstiftningens begränsning till det verkliga erforderliga samt minsta möjliga statsförmyndarskap över den enskilde och hans verksamhet. Trygger satt som ordförande för det förenade högerpartiet 1910 – 1911 och för det nationella partiet, som hade majoritet i första kammaren, från 1913 till dess att det upplöstes 1919.²⁰⁷

Tryggers erkända skicklighet som debattör och ledare gav honom tidigt en stark position inom de konservativa grupperingarna i riksdagen. Hans skarpa och närmast reaktionära konservatism ledde dock till långvariga maktstrider inom den svenska högern, ofta med Arvid Lindman som motpart. Trygger blev ordförande för Första kammarens nationella parti, som bildades 1912 genom sammanslagning av första kammarens olika konservativa grupperingar. Det gick emellertid inte att finna en lösning med en gemensam gruppering med andrakammarhögern, där Arvid Lindmans mer moderna konservatism präglade det ävenledes 1912 genom sammanslagning bildade Lantmanna- och borgarepartiet.²⁰⁸ Inom högerns mer moderna grupperingar uppfattades Trygger som arrogant och egenmäktig, och det befarades att ett sammanslaget parti under ledarskap av Trygger skulle uppfattas som att partiet rörde sig mot den yttersta högerkanten. Själv anklagade Trygger Arvid Lindman för att under tiden som statsminister 1906 – 1911 ha försvagat högern, Sverige och kungamakten.²⁰⁹

Meningsskiljaktigheterna pågick under en längre tid, inte minst under borggårdskrisen 1914, då Ernst Trygger agerade i kulisserna som Gustav V:s påskyndare, medan Arvid Lindman däremot intog en avvaktande hållning.²¹⁰ Konflikten mellan Arvid Lindman och Ernst Trygger fick sitt egentliga avgörande redan 1912 – 1913, då Lindman valdes till ordförande först för andrakammarhögern och därefter för högerns gemensamma val- och kampanjorganisation Allmänna Valmansförbundet. I och med detta fick Lindman en bredare maktbas än Trygger kunde uppåda från första kammaren. Icke desto mindre fick Trygger 1923 förfrågan att bilda en minoritetsregering för högern, efter att försöken till en borgerlig koalitionsregering hade strandat. Trygger insåg att det inte var möjligt att i en minoritetsregering driva sin personliga linje, utan underströk att han ville leda en ”demokratisk riksregering” och var mer tillmötesgående mot vänstern i den framlagda försvarspropositionen än många partibröder önskade. Trots detta föll förslaget, och regeringen Trygger avgick 1924 trots framgångar i andrakammarvalet samma år.²¹¹

²⁰⁷ NFB band 30, sp. 106.

²⁰⁸ Norborg, s. 108 f.

²⁰⁹ Nilsson, s. 64 ff.

²¹⁰ Norborg, s. 180.

²¹¹ *Ibid*, s. 187 f.

4.6.5.2 Vennerström

Ivar Vennerström (1881 – 1945) föddes den 9 november 1881 och blev student i Uppsala 1900, men övergick tidigt till den publicistiska banan, först som medarbetare i Uppsala nya tidning 1904 – 06. Senare var han redaktör för socialdemokratiska tidningar som Norrskensflamman, Värmlands folkblad och Nya Norrland. Även inom politiken var det socialdemokratin som tilldrog sig Vennerströms uppmärksamhet, vilket bland annat ledde till ett ledamotskap av socialdemokraternas partistyreelse 1911 – 1916. Han blev riksdagsledamot för Ångermanlands södra valkrets 1913.

Trots att han hörde hemma inom socialdemokratin tillhörde Vennerström partiets vänsterflygel. Han var således en av initiativtagarna till bildandet av socialdemokratiska vänstergruppen som i maj 1917 bröt sig ur socialdemokraterna. Han kom att ingå i partiets programkommission tillsammans med Ernst Hage, Karl Kilbom, Carl Lindhagen och Fabian Månsson, och blev senare ordförande för partiets arbetsutskott 1918. I riksdagen motionerade vid denna tid Vennerström framförallt om sociala frågor, kulturfrågor, norrlandsfrågor samt författningsfrågor. Bland de senare kan nämnas för tiden radikala motioner om allmän rösträtt, enkammersystem och folkomröstning om republik. I fredssaken motionerade Vennerström om bland annat om avvärjning och interPELLERADE mot en väpnad intervention i Finland. Han ville även 1920 återuppta de diplomatiska och ekonomiska förbindelserna med Sovjetunionen.²¹²

Vennerström ansågs tillsammans med bland andra Elof Lindberg tillhöra en riktning av partiets ”allmänt vänsterinriktade pacifistiska socialdemokrater”.²¹³ Att han inte tillhörde den hårdföra falangen blev tydligt när Vennerström vände sig mot de krav på underkastelse under de så kallade Moskva-direktiven som behandlades på Socialdemokratiska vänsterpartiets kongress i mars 1921. 34 av de runt 200 ombuden vände sig mot underkastelsen. Partiet bytte namn till Sveriges kommunistiska parti, sektion av Kommunistiska internationalen. Minoritetsgruppen, vilken Vennerström tillsammans med bl.a. Carl Lindhagen och Fabian Månsson tillhörde, behöll det gamla partinamnet och försökte sig på en stadgerevision för att ge partiet en tydligare demokratisk inriktning. När socialdemokraterna på nyåret 1923 inbjöd socialdemokratiska vänsterpartiet att åter ansluta sig till socialdemokraterna valde partiet att acceptera.²¹⁴ Medan kommunistpartiet råkade ut för vidare splittringar fortsatte Vennerström inom socialdemokratin med framgång, bland annat blev den vänsterinriktade fredskämpen till viss förvåning försvarsminister 1932, därefter landshövding i Värmlands län 1936.²¹⁵

²¹² NFB band 31, sp. 1166.

²¹³ Haste del 1, s. 345.

²¹⁴ *Ibid.*, s. 347.

²¹⁵ Haste del 2, s. 438.

4.6.5.3 Wohlin

Nils Rikard Wohlin, född 1881 i Stockholm, blev filosofie doktor i Stockholm efter att 1908 ha blivit docent i politisk ekonomi och 1912 i statistik. Wohlin utnämndes till professor i statistik vid Uppsala universitet, men kom att från 1919 företräda Malmöhus län som ledamot av riksdagens Första kammare. Förutom sin akademiska avhandling *Den svenska jordstyckningpolitiken i de 18:de och 19:de århundradena* (1912) författade han även *Det svenska jordbrukets inrikes avsättningsförhållanden* (1914), *Den äktenskapliga fruktsamhetens tillbakagång på Gottland* (1915) och *Svensk ekonomi och politik. Några uppsatser från krigsåren 1914 – 1917* (1918). Wohlin var förutom sitt aktiva arbete i riksdagen även ledamot av Lantbruksakademien och Vetenskapsakademien.²¹⁶

4.6.6 Förstakammardebatten

Under riksdagsdebatten berörde flera talare den internationella domstolen, både de som förordade och de som avrådde ifrån en anslutning till NF. Inte någon ledamot framförde ståndpunkter som var kritiska mot tanken på internationell skiljedom eller en internationell domstol. Snarare riktades kritiken mot NF för att det var för lite av internationell domsrätt inom organisationens ramar.

Ministern för utrikes ärendena Johannes Hellner inledde debatten i första kammaren med att citera utskottets önskemål angående den framtida verksamheten i NF och klargöra att regeringen till fullo stod bakom kravet på ”organiserandet, så snart sig göra låter, av den fasta internationella domstol, som i förbundsakten omtalas, samt ett bättre preciserande och vidare utvecklande av det i densamma föreskrivna medlings- och skiljedomsförfarandet”.²¹⁷

Högern, som var emot anslutningen till NF, argumenterade genom flera riksdagsmän till förmån för en mer långtgående internationell jurisdiktion. Herr Clason menade att ”det var *makten* och icke *rätten* som satt i högsätet före världskriget och vållade detsamma [...] segrarnas förbund [har] behållit för mycket av makten och för litet av rätten”. Exempel på detta menade han var frågorna om nationaliteternas rätt, suveräna staters folkrättsliga likställighet och rätten till neutralitet. Han beklagade också avsaknaden av utveckling av skiljedomsförfarandet och frågade ”Var är *skiljedomsinstitutets* utveckling, exempelvis den utveckling fram mot obligatorisk skiljedom, dit man på en hel del håll i världen var på god väg? Den är driven långt tillbaka, tjugu år tillbaka, har en av de amerikanska experterna på detta område nyligen förklarat.”²¹⁸

²¹⁶ NFB band 32, sp. 967.

²¹⁷ FK nr 19, s. 11.

²¹⁸ *Ibid.*, s. 65.

Även herr Lindhagen efterlyste obligatorisk skiljedom, och menade att ett fredsförbund som inte tillämpade obligatorisk skiljedom i alla frågor och dessutom accepterade ”tillåtna krig” saknade reella principer. Dessutom skulle internationella lagar slås fast - ”skall en domstol kunna döma, måste den ha en lag att döma efter”. Skälet till den internationella skepsisen mot internationella skiljedomar var ”att domstolarna icke haft lag och rätt att döma efter utan endast domarens godtycke”.²¹⁹ I detta inlägg instämde även Herr Hellberg.²²⁰

Friherre Adelswärd var en stark förespråkare av anslutningen till NF, även om han menade att det fanns brister i det föreliggande fördraget. Det är tydligt att avsaknaden på en domstol var en allvarlig brist enligt Adelswärds uppfattning: ”Jag skulle blott önska framhålla såsom min uppfattning, att bland de påpekade ofullkomligheterna äro de svåraste och betänkligaste följande tre, nämligen att en domstol saknas – bestämmelser därom äro icke införda i fördraget – att något organ för undersöknings- och förlikningsförfarande icke heller finnes, samt slutligen att bestämmelser rörande nationaliteternas rätt helt och hållet saknas i förbundsaktaten.” Skälet till att han förordade en anslutning trots avsaknaden av en domstol var bland annat att ”rådet redan jämlikt förbundsaktatens bestämmelser tillsatt en kommission för att med det snaraste uppgöra förslag till en [domstol]. Rikliga förarbeten finnas redan för denna domstol. Senast har den nyss avslutade konferensen i Haag behandlat denna frågan och kommit till ett resultat, som utgör, om icke ett fullt enligt förslag mellan de olika stater, som deltog i konferensen, så dock ett i huvudsak enligt förslag, vilket jag för min del tror kommer att i hög grad befördra lösandet av denna viktiga fråga.”²²¹

4.6.7 Andrakammardebatten

Debatten i andra kammaren skilde sig inte i några avgörande delar från förstakammardebatten. Statsminister Edén var föredragande och underströk att regeringen delade utskottets önskemål om ”organiserandet så snart sig göra låter, av den fasta internationella domstol, som i förbundsakten omtalas, samt ett bättre preciserande och vidare utvecklande av det i densamma föreskrivna medlings- och skiljedomsförfarandet”²²²

Högerns ledare i andra kammaren, herr Lindman, tog upp det kända temat om avsaknaden av en internationell domstol: ”Liksom det inom ett land finnes domstolar, som skipa rätt mellan landets innebyggare, skulle en domstol här hava funnits, som dömt mellan folken. Nu finnas icke bestämmelser i förbundsakten om obligatorisk skiljedom i rättstvister, och den fasta internationella domstolen har, såsom också utskottet med beklagande konstaterat, ställts på framtiden.”²²³

²¹⁹ FK nr 19, s. 73.

²²⁰ *Ibid*, s. 107.

²²¹ *Ibid*, s. 98.

²²² AK nr 23, s. 6.

²²³ *Ibid*, s. 25.

Vice talmannen Hamilton såg skiljedomen som ett av de grundläggande elementen bakom tanken med NF. ”Tanken härpå utmynnar i nationernas förbund, som har till ändamål att åstadkomma ett fredligt arbete mellan folken, att binda dem vid att hänskjuta uppkommande tvister till avgörande genom skiljedom, förmå folken att minska rustningarna och att gemensamt uppträda mot dem, vilka vilja tända krigsfacklan.”²²⁴ Samtidigt menade han att användande av skiljedomsinstitutet var den främsta förpliktelsen för förbundets medlemmar, något som heller inte skulle vara betungande för svensk del: ”Vilka förpliktelser åligga oss såsom medlemmar i förbundet? Jo, mina herrar, först och främst att hänskjuta uppkomna tvister till skiljedomsavgörande. Den tanken har hittills icke varit främmande för Sverige. Vi ha i det fallet år 1905 givit världen det allra bästa föredöme.”²²⁵

Herr Vennerström angrep NF från vänster, men också han instämde i kritiken mot avsaknaden av obligatorisk skiljedom. Som argument anförde han vad den andra internationalens kongress i Bern uttalade i februari 1919: ”’Det måste skapas institutioner, som genom medling och skiljedom kunna antingen förebygga eller bilägga alla tvister mellan folken, även sådana frågor, vilka betecknas såsom livs- och äresfrågor.’ Är det fullgjort? Det finnes ingen obligatorisk skiljedom bestämd.”²²⁶

Statsrådet Palmstierna bemötte angreppet från vänster genom att anföra vad Fabian Månsson hade motionerat om 1917, och menade att det var självklart att ansluta sig till ett förbund som kunde sätta makt bakom domstolens ord: ”Klart såg [Fabian Månsson] då, såvitt man kan förstå, behovet av att skall man skapa institutioner i världen, som skola kunna lösa tvisterna på fredlig väg, så måste man också ha en makt bakom sig, en makt, som gör rätten respekterad. Och så yttrade även herr Fabian Månsson i sin motion 1917: ’Såsom det vid skiljedomsförfarandet mellan individerna ännu länge och kanske alltid måste finnas en exekutiv makt, som ser till att utslaget respekteras och verkställs, så måste ock en sådan makt finnas till den internationella skiljedomstolens förfogande.’”²²⁷

4.6.8 Övriga reaktioner

Trots att riksdagsdebatterna kring Nationernas Förbund och domstolsfrågan varit omfattande, är det märkligt tyst i de juridiska tidskrifterna. I NJAII lyser frågan med sin frånvaro, och inte heller i Svensk Juristtidning är materialet omfattande – blott en artikel berör Sveriges anslutning till NF. Artikeln *Nationernas förbund* återfinns under Aktuella spörsmål och är författad av Åke Holmbäck. Artikelns uttryck för att anslutningen till NF var en mycket viktig fråga, vilket var skälet till att den alls togs upp i Svensk juristtidning, som ”i huvudsak är nödgad att begränsa sitt program till civil-, straff- och

²²⁴ AK nr 23, s. 48.

²²⁵ *Ibid.*, s. 49.

²²⁶ *Ibid.*, s. 63.

²²⁷ AK nr 24, s. 53 f.

processrätt och alltså icke är i tillfälle att följa utvecklingen inom stats- och folkrätten”. Möjligen ligger i denna programförklaring skälet till att inte mer utrymme lämnades åt frågan om domstolen. I artikeln nämns domstolsfrågan endast i en inskjuten bisats i frågan om hur NF skall agera för att förhindra krig: ”Skulle en tvist uppkomma mellan medlemmar av förbundet, skall tvisten hänskjutas antingen till skiljedom – en förbundsdomstol skall upprättas – eller till undersökning och förlikningsförsök av rådet eller församlingen.”²²⁸

4.6.9 Sammanfattning av svenska reaktioner

Bilden av den svenska positiva inställningen till internationell rättsskipning och inrättandet av en domstol framträder tydligt vid en genomgång av de källor till de svenska reaktionerna som jag har funnit. Det fanns förvisso skilda uppfattningar om det lämpliga i att ansluta sig till Nationernas förbund, men de invändningar som riktades mot förbundet hade främst att göra med det sammanhang i vilket förbundet är tillkommet. Inställningen till freden i sin helhet blir därigenom präglade för inställningen till NF.

Snarast kan väl understrykas att den syn på en internationell domstol som framkommit är att det önskas mer av fasta regelverk, mer långtgående jurisdiktion och mer skriven materiell rätt. Det anmärkningsvärda är möjligen att detta kommer från såväl vänster- som högerhåll. Således möts den ärkekonservervative försvarsförespråkaren Ernst Trygger och den vänstersocialistiske pacifisten Ivar Vennerström i sina åsikter om att domstolen borde ha en starkare ställning inom NF.

Det får dock, i försvar av förespråkarna av anslutningen, sägas att just de punkter som oppositionen önskade se förbättrade avseende domstolen hade påpekats på ett tidigt stadium även av regeringsföreträdarna. Det verkar råda konsensus kring en domstol med långtgångna befogenheter, de enda skäl som framförs emot detta är att det kan tänkas vara obetänksamt att hasta fram ett sådant beslut.

4.7 1920 års juristkommitté

De första ratifikationerna av Versaillesfördraget deponerades i Paris den 10 januari 1920. Rådet för förbundet möttes i London den 12 februari och diskuterade en promemoria som förbundets generalsekreterare hade författat. Promemorian innehöll en lista på jurister som skulle bilda en kommitté för att konstruera den fasta domstol som beslutats i fördragets 14de artikel. Kommittén kom att bestå av tio jurister, fem från stormakterna och fem från mindre stater: Mineichiro Adatci (Japan), Rafael Altamira (Spanien), Clovis Bevilaqua (Brasilien), Baron Descamps (Belgien), Fracis Hagerup (Norge), Albert de Lapradelle (Frankrike), Dr. Loder (Nederländerna), Lord Philli-

²²⁸ SvJT 1920 s. 91 ff.

more (Storbritannien), Arturo Ricci-Busatti (Italien) samt Elihu Root (För-
enta staterna). Dessutom utsåg NF:s generalsekreterare sin ställföreträdare,
kommendör Anzilotti, att delta i kommittén, med svensken Åke Hammar-
skjöld, medarbetare vid NF:s sekretariat, som ersättare.²²⁹

Kommittén sammanträdde i Haag den 16 juni, där Baron Descamps valdes
till ordförande och Dr. Loder till viceordförande. Frågorna som kommittén
hade att försöka lösa var hur den fasta domstolen skulle organiseras, hur
dess medlemmar skulle utses, hur många domarna skulle vara och vilken
status de skulle ha, var domstolens säte skulle vara, vilka procedurregler
som skulle gälla, samt vilken kompetens domstolen skulle ha.²³⁰ Arbetet
byggde på de dokument och resolutioner till en fast domstol som lämnats
dels av andra fredskonferensen i Haag, dels på de förslag som inlämnats
inför och under grundandet av NF vilka redovisats ovan.²³¹ Kommittén beak-
tade också konventionen för Central American Court of Justice, samt förslag
som lämnats av Interparlamentariska Unionen respektive *Union juridique
internationale*.²³²

Juristkommittén arbetade i 35 sessioner från den 16 juni till den 24 juli.²³³
Mot bakgrund av vilka problem som tidigare försök att etablera en perma-
nent internationell domstol stött på var det väntat att frågorna om hur do-
marna skulle utses och tvingande jurisdiktion upptog största delen av kom-
mitténs arbete. Det förslag som var färdigt den 24 juli antogs enhälligt av
kommittén, och var också i stora delar det som kom att bli det gällande för
domstolen.

Förslaget behandlades i augusti i NF:s Råd, därefter hänsköts det till För-
bunds församlingen, vilken uppdrog åt sin tredje kommitté att behandla för-
slaget till domstol. Denna tredje kommitté leddes av Léon Bourgeois, och
sammanträdde tio gånger från den 17 november till den 20 december.

I mitten av december antogs ett förslag enhälligt av tredje kommittén och
redovisades för Förbunds församlingen. Kritik restes mot att det förslag om
tvingande jurisdiktion som juristkommittén framlagt var borttaget. Det fanns
emellertid en frivilligklausul, som möjliggjorde för NF:s medlemmar att väl-
ja ett av två alternativ rörande omfattningen av domstolens jurisdiktion. Ge-
nom denna klausul fanns en väg runt den stöttesten som den tvingande juris-
diktionen utgjorde.

Om frivilligklausulen var lösningen för frågan om tvingande jurisdiktion så
var själva inrättandet av NF och hänskjutandet av utseendet av domarna till
NF:s Råd och Församling lösningen på den långdragna frågan om hur do-
marna i en internationell domstol skulle utses. Även de mest lovande försök
att skapa en internationell domstol hade fallit på frågan om metoden för

²²⁹ de Bustamante, s. 95 f.

²³⁰ Fachiri, s. 2 f.

²³¹ de Bustamante, s. 96 f.

²³² Eyffinger, s. 79.

²³³ de Bustamante, s. 98.

domarvalen, men dessa svårigheter överkoms av NF på ett förvånansvärt enkelt och effektivt sätt tack vare organisationens uppbyggnad.²³⁴

Domstolens stadga behäftades med ett signatårsprotokoll, som var öppet att underteckna den 13 december. Detta gjorde att stadgan fick samma status som en internationell konvention. Stadgan kom således att träda i kraft när en majoritet av de anslutna länderna hade ratificerat protokollet. Frivilligklausulen utgjorde ett eget protokoll som öppnades för undertecknande den 17 december 1920.²³⁵

Den 21 september 1921 hade tjugotvå av de fyrtioen stater som undertecknat domstolsstadgan deponerat sina ratifikationer, vilket innebar att stadgan detta datum trädde i kraft och den Fasta mellanfolkliga domstolen var ett faktum.

4.8 Fasta mellanfolkliga domstolen

4.8.1 Första tiden

Redan från början märktes ett avbräck i domstolens verksamhet. Varken Förenta staterna, vars senat inte ratificerade domstolsstadgan med nödvändiga 2/3 majoritet, eller Sovjetunionen, som stod utanför Nationernas förbund till 1934 och aldrig skrev under domstolsstadgan, var anslutna till domstolen. I och för sig fanns under hela domstolens existens en domare från Förenta staterna, men det var likafullt ett avbräck.²³⁶

Valen av domstolens ledamöter ägde rum med början den 14 september 1921. Efter tre dygn, tretton omröstningar och speciella förhandlingar kom förbundsrådet och förbunds församlingen fram till hur domstolen skulle vara sammansatt. Av de totalt elva domarna var tio medlemmar av PCA.²³⁷

Domstolen sammanträdde på Generalsekreterarens uppmaning för första gången den 30 januari 1922, och valde Loder till president. Två veckor senare, den 15 februari, hölls den offentliga invigningen av domstolen. Det första officiella sammanträdet med domstolen ägde rum den 15 juni samma år.

²³⁴ Hammarskjöld, s. 61 f.

²³⁵ Eyffinger, s. 80.

²³⁶ *Ibid.*, s. 80.

²³⁷ *Ibid.*, s. 83.

4.8.2 Funktionssätt

4.8.2.1 Domstolens sammansättning

Domstolens stadga ägnade första kapitlet åt domstolens organisation, vars huvuddrag utgjordes av dess sammansättning och valprocedur. Domstolen bestod av elva domare och fyra ersättare, som valdes samtidigt för en nio-årig mandatperiod. Valproceduren till domstolen var minst sagt intrikat. För att beskriva hur stadgan i praktiken fungerade följer en redogörelse för hur den ovan nämnda första uppsättningen domare valdes:

Nationernas förbunds generalsekreterare begärde in namnen på de domare NF:s medlemsländer samt Förenta staterna hade i PCA. De medlemsländer som inte undertecknat 1899 eller 1907 års Haagkonventioner inbjöds att utse nationella grupper enligt samma regler som gällde för PCA:s medlemsländer.

När samtliga namn inkommit, representanter för 40 stater inalles, utsände Generalsekreteraren till dessa inbjudan att inkomma med nomineringar till valen till Fasta mellanfolkliga domstolen. De nominerade kandidaterna föreställdes NF:s Råd och Församling. Den totala listan bestod av 89 namn vilket, med tanke på att det maximala antalet nomineringar skulle ha varit 160, visar att de nationella grupperingarna i viss utsträckning samordnade sina nomineringar och föreslog samma kandidater.²³⁸

De första valmötena hölls därefter samtidigt och oberoende av varandra i Rådet och Församlingen den 14 september 1921. De respektive organen valde sedan genom slutna omröstning elva domare utifrån listan av kandidater. För val krävdes i Rådet fem av åtta röster, och i Församlingen 22 röster av de 42 representerade delegationerna. I Församlingen erhöll nio kandidater tillräckligt antal röster i första valomgången, varefter en andra valomgång hölls för att fylla de två resterande platserna. I den andra omgången fick endast en kandidat tillräckligt många röster, varför ytterligare valomgångar krävdes. Varken tredje som fjärde valomgången lyckades välja någon kandidat, medan den femte valomgången fyllde den elfte domarplatsen.²³⁹

Rådets omröstning hade nått ett resultat av elva domare, varav nio återfanns även på Församlingens lista. Enligt stadgans 10 artikel krävdes val av såväl Rådet som Församlingen, vilket innebar att tillsättningen av de två tomma platserna enligt stadgans 11 artikel skulle avgöras i en ny omgång i Råd och Församling enligt samma procedur som ovan. Denna gång valdes i första omgången samma två kandidater i såväl Rådet som Församlingen, vilket således innebar att samtliga elva domare var valda.²⁴⁰

²³⁸ Fachiri, s. 11 f.

²³⁹ *Ibid*, s. 12.

²⁴⁰ *Ibid*, s. 13 f.

Däremot återstod val av domarsuppleanterna, att avgöras enligt samma procedur. Det krävdes tre valomgångar i Församlingen för att nå fram till en lista med fyra namn, varav tre sammanföll med Rådets förslag. Därmed återstod en domarsuppleant att väljas. Det fjärde namnet som Församlingen föreslagit var Alvarez från Chile, medan Rådets förslag var Descamps från Belgien. När frågan om den sista suppleantplatsen återförvisades till Rådet respektive Församlingen utsåg dessa i två valomgångar samma kandidat ånyo; Församlingen höll fast vid Alvarez medan Rådet insisterade på Descamps. Detta ledde till att ett medlingsutskott enligt stadgans 12e artikel utsågs, med tre representanter från respektive Rådet och Församlingen. Detta utskott föreslog enhälligt en ny kandidat, Beichmann från Norge. Den 16 september valde Församlingen med bred majoritet Beichmann till den sista suppleantplatsen, medan Rådet samtidigt valde honom enhälligt. Därmed var den första domstolens utseende fastställt efter tre dagars långdragna förhandlingar och valomgångar.²⁴¹

4.8.2.2 Jurisdiktion

Domstolens kompetens inskränktes enligt artikel 34 till att omfatta endast parter som var stater eller medlemmar av Nationernas förbund. Enligt följande artikel utgjordes domstolen av förbundets medlemmar, men domstolen var också öppen för stater som nämns i förbundsaktens bilaga, liksom andra stater efter fastställande av NF:s Råd. Domstolen var behörig i alla mål som underställdes densamma av parterna, men också i fall där konventioner och fördrag klargjorde domstolens behörighet.

Domstolens kompetens kunde också utökas genom att domstolens medlemsstater undertecknade ett frivilligprotokoll (se ovan) som innebar att staterna gav domstolen kompetens att avgöra tolkning av fördrag, mellanfolkliga rättsliga frågor, existensen av omständigheter som innebar brott mot internationella förpliktelser, samt storleken på skadestånd för sådana brott. Denna förklaring om kompetensutökning kunde också lämnas vid senare tillfälle, och gälla antingen generellt eller endast visavi andra stater som också undertecknat samma protokoll. Kompetensutökningen kunde också gälla för viss tid. Genom denna bestämmelse skapades två kompetensnivåer beroende på om staterna önskade mer inskränkt eller utökad kompetens för domstolen. Det var också genom staternas möjlighet att välja kompetensnivå som frågan om tvingande jurisdiktion kunde lösas.

Artikel 38 klargjorde att domstolen hade att följa internationella konventioner i allmänhet och specifika överenskommelser mellan tvistande parter, internationell sedvänja och de generella rättsprinciper som erkändes av ”de civiliserade folken”, samt kunna använda juridiska domar och verk av världens mest framstående jurister som stöd för att avgöra rättens innehåll.²⁴²

²⁴¹ Fachiri, s. 14 f.

²⁴² Bilaga C.

Besluten om domstolens regelverk lämnades till domstolen själv att avgöra. Domstolens första regeluppsättning fastslogs i mars 1922.²⁴³

4.8.2.3 Revision

1929 reviderades domstolens stadga, även om inga grundläggande förändringar gjordes. Av totalt 64 artiklar reviderades 16²⁴⁴, varav ett flertal ändringar var rena konsekvensändringar och språkliga justeringar. De huvudsakliga förändringarna gällde domstolens sammansättning och formerna för dess sessioner. I korthet avskaffades domarsuppleanterna samtidigt som antalet fasta domare utökades till femton. Domarna skulle också vara ständigt tillstädes; tanken var att domarna skulle bosätta sig i Haag under tiden de tjänstgjorde.

Ett nytt kapitel om *Advisory opinions* lades också till i slutet av stadgan, men huvuddelen av dessa bestämmelser återfanns i domstolsreglerna sedan innan. Den egentliga förändringen var att dessa regler nu kom att omfattas av samma tröghetsregler som övriga delar av stadgan istället för att kunna ändras eller upphävas av domstolen själv. Förändringarna trädde i kraft i 1936.²⁴⁵

4.8.3 Domstolens fortsatta arbete

Under sin verksamhet hann PCIJ behandla 36 tvistemål och 28 frågor om rådgivande yttranden. 32 domar och 27 rådgivande yttranden avgavs. Domstolens arbetstakt och effektivitet visade att PCIJ verkligen fungerade på ett sätt som tidigare försök aldrig gjort.²⁴⁶

Många fall berörde tolkning av fredsfördragen från första världskriget – totalt elva domslut och arton rådgivande yttranden. En annan stor grupp av fall rörde frågorna kring Tyskland-Polen-Litauen, bland annat tyska minoriteters rättigheter och fristaden Danzigs ställning. Dessa frågor förekom i sjutton fall under tiden fram till 1935. Utöver dessa frågor behandlades bland annat gränstvister, internationella lån och tvister rörande floderna Donau, Oder respektive Meuse.²⁴⁷

Som är väl känt blåste stora orosmoln på den internationella himlen under åren efter första världskriget. Frågor som hade sitt ursprung i första världskrigets freder kom som nämnts att uppta domstolens arbete till inte oväsentlig del. Den internationella utvecklingen med bland annat ökande nationalism gjorde att hela NF-systemet förlorade status, vilket även påverkade

²⁴³ Eyffinger, s. 81.

²⁴⁴ Nämligen artiklarna 3, 4, 8, 13 – 17, 23, 25 – 27, 29, 31, 32, 35, 39, 40 och 45. De nya artiklarna fick nummer 65 – 68.

²⁴⁵ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter1.htm>.

²⁴⁶ Eyffinger, s. 89.

²⁴⁷ *Ibid*, s. 89 f.

domstolen och mängden fall som hänvisades dit.²⁴⁸ Men det fanns också interna oroligheter inom domstolen. Den nya världen utvecklades fort, men medan Förenta staterna erhöll hög internationell status kom denna inte de sydamerikanska staterna till del. Frågan om de sydamerikanska staternas representation hade vållat dispyter tidigare, bland annat under Haagkonferenserna och i frågan om plats i NF:s Råd. 1937 meddelade Perus delegation NF:s Församling att den hade föreslagit de latinamerikanska staterna gemensamma åtgärder för att erhålla fler amerikanska domare i domstolen. Som stöd för det peruanska förslaget lanserade Chiles delegation ett förslag på en konkurrerande *American Court of International Justice*.

Vid samma tid framförde Egyptens utrikesminister gemensamma propåer med Turkiet, Iran och Irak om att PCIJ skulle innehålla en jurist som företrädde islamsk civilisation och den muslimska rätten. Det var i slutet av 30-talet tydligt att domstolen befann sig under hård världspolitisk press såväl som press inifrån. Domarvalen 1939 – de tredje i ordningen – uppsköts i december, medan de sittande domarna ombads upprätthålla sina ämbeten tills de ersatts. Domaren Michel Rostoworowski från Polen avled i mars 1940, utan att platsen fylldes. I januari 1942 avgick dessutom två domare, José Urrutia från Colombia och Harukazu Nagaoka från Japan. Något tredje domarval företogs aldrig. Domstolen upplöstes formellt efter andra världskriget i direkt anslutning till att ICJ tog över dess funktion.²⁴⁹

4.9 Svenska reaktioner

4.9.1 Riksdagstrycket

Sveriges riksdags och regerings varma känslor för skapandet av en fast mellanfolklig domstol framgår med all tydlighet av debatten kring anslutningen till Nationernas förbund, vilken också lämnar kraftigt avtryck i riksdagstrycket. Trots detta innebar inte inrättandet av den domstol som såväl regering som opposition vurmade så starkt för att frågan behandlades i riksdagen. De beslut som fattades som berörde domstolen, nämligen undertecknande av domstolsstadgan och den frivilliga klausulens protokoll måste å andra sidan ha tätt sig synnerligen okontroversiella mot bakgrund av den totala uppslutning bakom domstolstanken och tanken på obligatorisk domsmakt som framkom då frågan diskuterades med anledning av anslutningen till NF.

I Sveriges överenskommelser med främmande makter lämnar Sveriges anslutning spår i form av publiceringen av *Protokoll rörande godkännande av Nationernas Förbunds Församlings beslut den 13 december 1920 angående upprättande av en fast mellanfolklig domstol* (ratificerat av Sverige den 31 december 1920).²⁵⁰

²⁴⁸ Eyffinger, s. 90.

²⁴⁹ *Ibid.*, s. 88.

²⁵⁰ SÖFM, nr 1 1921.

Trots – eller möjligen just på grund av – att det fanns en avsevärd uppslutning bakom domstolen i den svenska politikerkåren har dess inrättande inte lett till några större avtryck i den juridiska periodiska litteraturen. Varken NJAII eller Svensk Juristtidning ägnar PCIJ någon större uppmärksamhet. Faktum är att NJAII helt saknar uppsatser eller kommentarer kring domstolen under årgångarna 1919 – 1922, vilket jag har bedömt vara de år då sådana vore att vänta.

4.9.2 Svensk Juristtidning

Svensk Juristtidning ägnar domstolen något större utrymme. Som ovan har nämnts var en artikel om Sveriges anslutning till NF inför 1920 under Aktuella spörsmål. En motsvarande artikel av A.E. Rodhe återfinns 1921: *Nationernas Förbunds fasta mellanfolkliga domstol*. Artikeln var tydligt positiv till inrättandet av domstolen. Bland annat hette det inledningsvis att ”Ett av de viktigaste resultaten, som vunnits genom tillkomsten av Nationernas Förbund, bildar utan tvivel inrättandet av dess fasta mellanfolkliga domstol.” Rodhe menade bland annat att ”permanent internationella skiljedomstolen kan knappast sägas vara en domstol i vanlig mening”, detta i kontrast till PCIJ.

Artikeln berörde i övrigt sakförhållanden om domstolens jurisdiktion, tillsättningsförfarande och procedurregler. Vissa värdeord antyder dock artikel författarens positiva inställning till exempelvis den princip om obligatorisk skiljedom som förbundsakten valde att inte uppta. Det hette bland annat, efter en beskrivning av den frivilliga förklaringen om skyldighet för en stat att underkasta sig obligatorisk skiljedom och en uppräkningslista av vilka stater som hade avgivit en sådan förklaring: ”I den uppräknade raden av stater saknar man ännu tyvärr stormakterna.”²⁵¹

Åren efter att PCIJ har inrättats och börjat fungera återfinns ytterligare några artiklar. Således skrev Erik Marks von Würtemberg 1925 en artikel *Om arbetet på folkrättens utbyggande*, där han kom att beröra synen på den internationella rätten och PCIJ på flera punkter. Marks von Würtemberg var påtagligt positivt inställd till domstolen, men önskade gärna se en utveckling av såväl domstolens jurisdiktion som den materiella rätten. Att han betraktade PCIJ som ett positivt tillskott framgår inte minst av följande passage:

”Ett onekligt framsteg inom den internationella rättsskipningens område åvägabragtes av nationernas förbund, då förbundet år 1920 lyckades få till stånd den organisation, som bär namnet den fasta domstolen för internationell rättsskipning. Denna institution är ett verkligt domarekollegium, icke såsom skiljedomstolarna tillsatt av parterna själva utan ägande sin självständiga tillvaro och därigenom i högre grad än skiljedomstolarna ägnad att skapa verklig rättvisa.

²⁵¹ SvJT 1921, s. 301 ff.

Den framgång för rättstanken, som låg i tillskapandet av denna fasta domstol, var dock ej så fullständig som man hoppats. Man lyckades ej förläna domstolen en av de tvistande staternas överenskommelse oavhängig kompetens, sådan som tillkommer vanliga domstolar.”²⁵²

Marks von Württemberg uttalade sig i artikeln positivt om att öka möjligheterna att genomdriva verkställighet av fälld dom mot en tredskande part: ”för domstolens auktoritet likasom för hela det internationella rättegångsväsendet skulle det uppenbarligen vara synnerligen betänkligt, om ett träffat avgörande kunde utan påföljd åsidosättas.” Väl medveten om de realpolitiska problem som fanns förknippade med en allmän kompetensutvidgning för domstolen, klargjordes dock den personliga inställningen om det önskvärda i en utökad anslutning till den frivilliga underkastelsen under domstolens kompetens: ”Vinner emellertid kompetensklausulen en mera allmän och förbehållslös anslutning, ligger häri, såsom förut framhållits, ett mycket stort framsteg.”²⁵³

Önskan om en utvecklad materiell folkrätt framgår av en passus som följer på ett längre stycke där olika förslag om att tillsätta nya Haagkonferenser för att träffa internationella överenskommelser om bl.a. frågorna om sjöterritorium, om staternas ansvarighet för brott som inom deras område begåtts mot främlingar, om diplomaters och konsulers exterritorialitet eller immunitet, och om rätten tillutnyttjande av havens naturrikedomar:

”Skulle det emellertid lyckas att genomföra en internationell reglering av de nu framlagda spörsmålen eller en väsentligare del av dem, innebure detta tvivelsutan en stor vinst, icke därför att dessa ämnen i och för sig äro av grundläggande betydelse för det internationella rättslivet, men därför att ett nytt steg – det första efter kriget – då vore taget på den i Haag inslagna vägen, vilken helt visst sedermera komme att befinnas ytterligare framkomlig. Utsikt funnes i sådant fall att, till ledning för staterna och för den internationella rättsskipningen, efter hand få till stånd en skriven folkrätt, ägnad att förebygga en mängd tvister eller att i många fall möjliggöra en verklig jurisdiktion i stället för ett avgörande efter godtycke eller maktspråk.”²⁵⁴

Marks von Württemberg avslutade artikeln med att slå fast att det nog gick att ställa stora förhoppningar på en förstärkt internationell rättsordning, men att det var viktigt att inte förhastad sig på vägen dit. ”Ett franskt ordspråk säger, att den som plockar sin frukt innan den är mogen endast gör sig fattigare. Ur denna synpunkt måste det anses lyckligt, att kommittén tydligt intager en försiktig hållning.”²⁵⁵

I Svensk Juristtidning 1926 skrev Åke Hammarskjöld om *Fasta domstolen i Haag*. Även Hammarskjöld var i sin artikel mycket positivt inställd till domstolens existens och arbete. Han inledde artikeln med en historisk

²⁵² SvJT 1925, s. 168.

²⁵³ *Ibid.*, s. 171.

²⁵⁴ *Ibid.*, s. 175.

²⁵⁵ *Ibid.*, s. 176.

genomgång av PCIJ:s förhistoria, från första Haagkonferensen 1899 och framåt. Om Pariskonferensen 1919 och stadgan för Nationernas förbund skrev han: ”I stadgans slutliga lydelse, sådan den återfinnes i fredstraktaterna, har, delvis tack vare svenskt ingripande, rådets mandat förändrats därhän, att det skall ’utarbeta förslag rörande inrättande av en fast internationell domstol’”.²⁵⁶

Hammarskjöld beskrev därefter domstolens organisation, där den regel att domarna i PCIJ *antingen* kunde ha domarkompetens *eller* notorisk kompetens i internationell rätt, ansågs vara ”utan tvivel ett synnerligen lyckligt grepp.”²⁵⁷ När det gällde domstolens kompetens beskrev Hammarskjöld bland annat på vilket sätt det faktum att Förenta staterna inte anslutit sig till domstolen påverkade kompetensen. Trots att detta av många bedömare har ansetts vara ett stort avbräck för domstolen menar Hammarskjöld på ett närmast bagatelliserande sätt att så inte alls är fallet: ”Av ovanstående följer att frågan om Förenta Staternas ’anslutning’ till domstolen, som rört upp så mycket damm, hur stor dess moraliska vikt än må vara, praktiskt saknar all annan betydelse än den ett penningbidrag från Amerika skulle innebära.”²⁵⁸

Hammarskjölds inställning till PCIJ och dess förtjänster visavi PCA kom också tydligt till uttryck i den jämförelse där han menade att den största skillnaden, jämte den fastställda materiella rätten, är ”den nya domstolens verkliga permanens med allt vad därav följer ifråga om lättillgänglighet, skyndsamhet och billighet i förfarandet samt möjlighet att skapa jurisprudens”.²⁵⁹

²⁵⁶ SvJT 1926, s. 406.

²⁵⁷ *Ibid.*, s. 409.

²⁵⁸ *Ibid.*, s. 412.

²⁵⁹ *Ibid.*, s. 414.

5 Internationella domstolen

5.1 Situationen efter Andra världskriget

Andra världskrigets utbrott innebar slutet för NF men knappast för tankarna på ett förbund av nationer i syfte att bevara freden. De allierade staterna kallade sig själva Förenta Nationerna redan i augusti 1941 i den Atlantdeklaration som tecknades mellan Förenta staternas Franklin D. Roosevelt och Storbritanniens Winston Churchill. Atlantdeklarationen påminde om Wilsons fjorton punkter från första världskriget, med löften om att suveränitet och självstyrelse skulle ges tillbaks till dem som fått dem berövade genom krig, att alla nationer skulle få del av världshandeln och världens råvarutillgångar och att alla nationer skulle samarbeta för en höjd levnadsstandard och ekonomisk trygghet. Den framtida freden skulle garantera slutet på våld och aggression i de internationella relationerna.²⁶⁰

De konferenser som hölls mellan de allierade ledarna under hela kriget visade tydliga drag av planering för vad som skulle komma efter kriget. 1943 uttalades i Moskvadeklarationen ”nödvändigheten att så snart som praktiskt är möjligt inrätta en allmän internationell organisation, byggd på principen om oinskränkt jämlikhet mellan alla fredsälskande stater, stora som små, för upprätthållandet av internationell fred och säkerhet”.²⁶¹ I Casablanca i januari 1943 fattades beslut om att välja en annan lösning än första världskrigets förhandlingsfred – ett krav på ovillkorlig kapitulation slogs fast. Senare samma år i Teheran diskuterades ockupationen och demilitariseringen av Tyskland.²⁶² Under mötet i Teheran och senare i Dumbarton Oaks 1944 och Jalta 1945 gjordes förberedelser för en internationell organisation som kom att krönas med konferensen i San Fransisco 1945 där 50 regeringar drog upp stadgan för Förenta Nationerna.²⁶³

Vid Jaltakonferensen hade Roosevelt och Churchill jämte Sovjetunionens Stalin samtyckt till en plan på internationell organisation, där stormakterna skulle samarbeta inom ramen för ett Förenta Nationerna, samtidigt som de mindre staterna skulle tillåtas spela en viktig roll. Stormakterna skulle liksom i NF ha permanent säte i motsvarigheten till Rådet, men nu med veto-rätt. Sovjetunionen reste krav på att få tre röster i organisationen, vilket motparterna ansåg vara ett acceptabelt pris för att få med Sovjetunionen i den nya organisationen.²⁶⁴

Tyskland föll i praktiken i och med Hitlers självmord. Tysklands kapitulation undertecknades av en amiral som representerade spillrorna av en tysk regering den 7 maj 1945. Två månader senare möttes representanter för Sov-

²⁶⁰ Palmer/Colton, s. 346.

²⁶¹ Bowett, *The Law of International Institutions*, s. 21.

²⁶² Palmer/Colton, s. 347.

²⁶³ Bowett, *The Law of International Institutions*, s. 21.

²⁶⁴ Palmer/Colton, s. 348 f.

jetunionen, Förenta Staterna och Storbritannien i Potsdam utanför Berlin. Harry S. Truman hade ersatt Roosevelt, Churchill ersattes av Clement Attlee, medan Stalin fortsatt höll i det sovjetiska rodret. I ett tillstånd av tillfällig fred gjordes överenskommelser om bland annat Tysklands gränser och framtida administration, men det fattades också beslut om att så snart som möjligt sluta fredsfördrag med Tysklands allierade, en uppgift som uppdrogs åt ett utrikesministerråd där utöver de tre stora även Kina och Frankrike var representerade.

Efter atombomberna över Hiroshima den 6 och Nagasaki den 9 augusti kapitulerade Japan efter en knapp månad den 2 september 1945 ombord på slagskeppet *Missouri* i Tokyobukten.²⁶⁵ Liksom efter första världskriget hölls en fredskonferens i Paris. I februari 1947 undertecknades fredsfördrag med Italien, Rumänien, Ungern, Bulgarien och Finland. Japan undertecknade ingen fred förrän 1951, och freden med Sovjetunionen dröjde till 1956.

5.2 Förenta Nationerna

Som nämnts ovan föregick diskussioner om skapandet av en internationell organisation för bevarandet av fred och säkerhet, och även namnet "Förenta Nationerna" (United Nations), redan under ett tidigt skede av kriget. Atlantpakten 1941 och Washingtondeklarationen om Förenta Nationerna från januari 1942 ledde fram till den Moskvadeklaration om allmän säkerhet som undertecknades av Sovjetunionen, Förenta staterna, Storbritannien och Kina i oktober 1943.

I Dumbarton Oaks möttes de allierade under augusti-september 1944 för att på ett informellt plan utbyta åsikter om den i Moskva beramade organisationens utseende. Syftet var att framlägga ett antal förslag som vid en senare konferens skulle diskuteras av hela organisationen.

Detta kom att ske vid San Franciscokonferensen som ägde rum från april till juni 1945. Konferensen samlade femtio stater som ämnade skapa en stadga för Förenta Nationerna utifrån förslagen från Dumbarton Oaks. Det stod då också klart att den nya organisationen inte skulle kopplas till fredsfördragen efter kriget, till skillnad från proceduren vid FN:s tillkomst.

5.2.1 Domstolstankens framväxt

Efter att propåer gjorts från de sydamerikanska republikernas utrikesministrar kungjorde utrikesministern Hull att Förenta staterna accepterade tanken på att en internationell domstol skulle skapas efter kriget. Även från Sovjetiskt håll kom liknande tankar, medan Storbritannien snarare utgick från att PCIJ skulle fortsätta sitt arbete. Även om utgångspunkterna var olika var nödvändigheten av en internationell domstol aldrig ifrågasatt, enligt Eyf-

²⁶⁵Bailey/Kennedy, s. 813 f.

finger. ”Det som varit en fullständig omöjlighet runt år 1900 och prövats som experiment 1920, var egentligen inte längre ifrågasatt 1940.”²⁶⁶

Den 10 februari 1944 publicerade *the Informal Inter-Allied Committee of Experts*, under ledning av britten Sir William Malkin, en rapport om den internationella domstolens framtid. Kommittén var en informell skapelse utan statsrättsliga bindningar, skapad för att ge råd och rekommendationer till Förenta Nationerna. En av dess slutsatser var att PCIJ:s stadga var väl fungerande och borde bevaras för en eventuell framtida domstol. Vidare skulle domstolen inte befatta sig med politiska frågor. Även domstolens rådgivande funktion borde bevaras.²⁶⁷ Själva frågan om det var lämpligt att behålla den existerande PCIJ eller bättre att skapa en ny, lämnade kommittén därhän.²⁶⁸

5.2.2 Dumbarton Oaks

I Dumbarton Oaks diskuterades även frågan om en domstol. I de förslag som lämnades nämndes en internationell domstol – *International Court of Justice* – i flera kapitel. I kapitel fyra framgick att domstolen skulle utgöra ett av organisationens huvudorgan. Femte kapitlet klargjorde att domstolens ledamöter skulle utses av organisationens Generalförsamling. Vidare betecknades domstolen som organisationens huvudsakliga juridiska organ. Domstolen skulle styras av en stadga som skulle vara en del av organisationens egen förbundsakt. Alla stater som var medlemmar i organisationen skulle också per automatik vara medlemmar av domstolen. Enligt förslaget kunde Generalförsamlingen efter rekommendation från Säkerhetsrådet bevilja medlemskap i domstolen även för stater som inte var medlemmar av huvudorganisationen.²⁶⁹

Domstolens kompetens föreslogs omfatta tvister som lämpade sig för domstolslösning, med explicit undantag för tvister som enligt internationell rätt föll inom en stats inhemska jurisdiktion. Rättsliga frågor som emanerade från tvister som inte lämpade sig för domstolslösning skulle hänskjutas till domstolen för konsultation via Säkerhetsrådet. Samtalen i Dumbarton Oaks ledde också fram till rekommendationen att behålla PCIJ:s stadga för domstolens arbete. Frågorna som kvarstod att lösa var om en ny domstol skulle inrättas eller den gamla behållas, den tvingande jurisdiktionen samt frågan om domarnas antal och hur de skulle väljas.²⁷⁰

²⁶⁶ Eyffinger, s. 95.

²⁶⁷ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibook/Bbookchapter1.htm>.

²⁶⁸ Eyffinger, s. 95.

²⁶⁹ *Ibid.*, s. 96.

²⁷⁰ *Ibid.*

5.2.3 Juristkommittén i Washington

I april 1945 träffades representanter för de 44 av de allierade nationerna²⁷¹ som inbjudits till ett möte i Washington för att färdigställa ett utkast till stadga. Kommittén leddes av Green Haywood Hackworth från Förenta staternas utrikesdepartement. Kommittén varken syftade till eller nådde några kontroversiella resultat. Arbetet var menat att leda fram till expertförslag inför det konstituerande mötet för den organisation som de allierade ledarna hade beslutat om i Jalta.²⁷²

Kommittén gick igenom Fasta mellanfolkliga domstolens stadga och lämnade vissa förslag på ändringar. De grundläggande frågorna – om en ny domstol borde inrättas, om utseendet av domarna och den tvingande jurisdiktionen – lämnades fortfarande öppna. Dessutom ställdes även frågan om godkännandet av tvingande jurisdiktion kunde utgöra ett krav för medlemskap i organisationen.²⁷³

5.2.4 San Francisco

Under San Francisco-konferensen lämnades arbetet med att skapa en stadga för domstolen till en särskild kommitté för ändamålet, kallad IV/1. Två representanter för PCIJ, presidenten Gustavo Guerrero samt Manley Hudson, inbjöds till arbetet. Arbetet bedrevs i fyra underkommittéer som behandlade frågan om kontinuitet, nomineringar, valförfarande respektive jurisdiktion. Kommittén presenterade en rapport som småningom inkorporerades i förbundsakten och antogs som dess fjortonde kapitel.²⁷⁴ Själva domstolsstadgan²⁷⁵ utformades som en bilaga till förbundsakten. Skälet till detta var rent praktiskt, dels för att undvika att skapa en otymplig förbundsakt där en oproportionerligt stor del ägnades åt domstolsstadgan, dels för att underlätta anslutning till domstolen för stater som inte var medlemmar av FN.²⁷⁶

Som framgår fattades beslutet att skapa en ny institution, även om stadgan till övervägande del var byggd på den tidigare Fasta mellanfolkliga domstolens. Det fanns flera skäl till valet att skapa en ny domstol. De två supermakter som stod kvar efter andra världskriget – Förenta staterna och Sovjetunionen – hade exempelvis inte skrivit under PCIJ:s stadga. Totalt var det tretton av de stater som deltog i San Francisco som inte var signatärer till den tidigare stadgan, samtidigt som sexton signatärmakter inte deltog i San Francisco.²⁷⁷

²⁷¹ Endast Sydafrika och Indien valde att inte delta.

²⁷² Eyffinger, s. 96.

²⁷³ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter1.htm>.

²⁷⁴ Bilaga D.

²⁷⁵ Bilaga E.

²⁷⁶ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter1.htm>.

²⁷⁷ Eyffinger, s. 97.

5.3 Internationella domstolen

5.3.1 Första tiden

Efter att det stått klart att ICJ, även om den var en ny konstruktion, skulle överta PCIJ:s position och verksamhet var det också nödvändigt att upplösa PCIJ. Fasta mellanfolkliga domstolen sammanträdde för sista gången i oktober 1945 då den fattade alla nödvändiga beslut för att överföra arkiv och ägodelar till den nya domstolen. Den 31 januari 1946 avgick alla domare i PCIJ. Valet av de första domarna i den nya domstolen ägde rum den 5 februari 1946 vid första sammanträdet med FN:s Generalförsamling.²⁷⁸

Internationella domstolen sammanträdde i Haag i en första session från 6 april till 6 maj under vilken Gustavo Guerrero, som var PCIJ:s siste ordförande, valdes till ordförande för den nya domstolen. Den 18 april 1946 upplöste NF och PCIJ sig själva, varefter Internationella domstolen samma dag höll sitt högtidliga öppnande i Fredspalatset i Haag. Den 5 maj antog domstolen ett regelverk som i stort överensstämde med det reviderade regelverket från PCIJ. Den 22 maj 1947 anhöriggjordes första fallet till domstolen.²⁷⁹

5.3.2 Funktionssätt

5.3.2.1 Domstolens sammansättning

Proceduren för att utse domarna i ICJ skiljer sig inte mycket från den i PCIJ. Som ovan nämnts byggde stadgan till övervägande delen på Fasta mellanfolkliga domstolens stadga. Däremot hade, som också nämnts ovan, PCIJ hunnit med att revidera sin stadga 1936. Det var alltså reglerna från 1936, med femton ordinarie domare, som kom att gälla för ICJ. Ämbetsperioden fortsatte att vara nio år, medan valen kom att avhållas vart tredje år, med en tredjedel av domstolens ledamöter uppe för val vid varje tillfälle i syfte att öka kontinuiteten.²⁸⁰

Enligt stadgan²⁸¹ förrättas valen av Förenta Nationernas organ; samtliga men skilda val genomförs i Generalförsamlingen respektive Säkerhetsrådet. För att en domare ska bli vald krävs en absolut majoritet i båda organen. I Generalförsamlingen röstar vid valen även de stater som är medlemmar av domstolen men står utanför FN. I Säkerhetsrådet krävs åtta röster, medan vetomöjlighet saknas. Även för ICJ finns procedurer för hur platserna skall fyllas efter att ingen dubbel majoritet uppnåtts efter tre möten, även om denna ännu aldrig behövts tillgripas. Stadgan medger ytterligare en möjlighet om ingen enighet skulle uppnås, nämligen att domstolen själv genomför valen.

²⁷⁸ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter1.htm>.

²⁷⁹ Eyffinger, s. 99 ff.

²⁸⁰ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter1.htm>.

²⁸¹ Bilaga E.

Stadgan ger samtliga stater som undertecknat stadgan rätt att nominera kandidater till domarvalen. Liksom var fallet med föregångaren tillfaller rätten att nominera inte staterna direkt. Istället är det staternas delegationer till PCA som har nomineringsrätten. För de stater som saknar representation i PCA ges nomineringsrätten till en nationell grupp som utsetts på motsvarande sätt. Varje stat kan nominera fyra personer, dock maximalt två egna medborgare. Inte mer än en domare från varje stat kan väljas in i domstolen. Vid lika röstetal anses den äldsta av kandidaterna vald.

Stadgan saknar precisa regler för fördelningen av domare mellan olika stater. Däremot finns en bestämmelse att valförsamlingarna ska tänka på att ”domstolen som helhet företräder civilisationens olika huvudformer och världens främsta rättssystem.”²⁸²

5.3.2.2 Jurisdiktion

Enligt stadgans artikel 34 kan endast stater vara parter inför domstolen. I följande artikel anges att domstolen är öppen för de stater som anslutit sig till domstolens stadga, medan domstolen kan anlitas av andra stater på villkor som fastställs av Säkerhetsrådet. Artikel 36 anger att domstolen är behörig i alla mål som underställs densamma av parterna, men också i fall som anges i FN:s stadga eller i gällande traktater och konventioner.

Medan PCIJ hade ett särskilt protokoll för undertecknande som utökade domstolens kompetens, blev lösningen något annorlunda i ICJ. Här nämndes endast möjligheten att när som helst inlämna en förklaring med denna betydelse (en möjlighet som nämndes sekundärt i PCIJ:s stadga). Enligt artikel 36 kan de anslutna staterna när som helst avge en förklaring om att domstolen äger kompetens att avgöra tolkning av fördrag, mellanfolkliga rättsliga frågor, existensen av omständigheter som innebär brott mot internationella förpliktelser, samt arten och storleken på ersättning för sådana brott. Sådana förklaringar kan avges antingen utan villkor eller under förutsättning av ömsesidighet från flera eller vissa staters sida eller för viss bestämd tid. Förklaringarna deponeras hos FN:s Generalsekreterare. Enligt 5 momentet i artikeln tog ICJ också över de förklaringar från PCIJ som inte hade upphört att gälla. Frågan om kompetensens omfattning fick således i Internationella domstolen samma lösning som hade visat sig fungera i Fasta mellanfolkliga domstolen.

Artikel 38 anger de rättskällor domstolen har att följa som: ”a) allmänna eller speciella internationella överenskommelser, vilka fastställa av de tvistande staterna uttryckligen erkända regler; b) internationell sedvänja, utgörande bevis för en allmän praxis, godtagen såsom gällande rätt; c) allmänna, av de civiliserade folken erkända rättsgrundsatser; d) med förbehåll för bestämmelsen i artikel 59 rättsliga avgöranden och de olika ländernas mest sakkunniga författares lärosatser, såsom hjälpmedel för fastställande av gällande rätt.”²⁸³

²⁸² Översättning enl. Prop. 196, s. 157.

²⁸³ Översättning enl. Prop. 196, s. 175 ff.

I likhet med sin föregångare har ICJ i enlighet med artikel 30 rätt att fastställa reglemente för sin verksamhet. Den 5 maj 1946 antog ICJ ett regelverk som byggde på den senaste versionen av *Rules of Court* som PCIJ hade antagit 1936.²⁸⁴

5.3.3 Domstolens fortsatta arbete

Inledningsvis rådde viss osäkerhet om domstolens position och verksamhet, vilket ledde till en resolution i Generalförsamlingen 1947 som underströk behovet av att använda ICJ i större utsträckning. Därefter fick domstolen en arbetstakt och arbetsbörda som motsvarade PCIJ:s under halvannat decennium. Under femtiotalet hade domstolen i snitt två eller tre fall per år att hantera. Med start 1962 började antalet fall att minska till högst ett per år; perioderna från juli 1962 till januari 1967 och februari 1967 till augusti 1971 anhänggjordes inte ett enda fall till domstolen. Detta ledde till åtgärder både från domstolens och från FN:s sida.

Domstolen initierade en revision av sina regler 1967, vilken ledde till vissa förändringar 1972. 1978 antogs en helt ny regeluppsättning som syftade till att öka flexibiliteten i förhandlingarna och göra dem så enkla, hastiga och billiga som möjligt. 1970 föreslog FN:s Generalsekreterare i sin årsrapport att en studie skulle företas av vilka hinder som fanns för att ICJ skulle fungera tillfredsställande samt hur dessa kunde avlägsnas. Den 12 november 1974 antog Generalförsamlingen en ny resolution om ICJ efter flera diskussionsrundor.

Förändringarna och uppmärksamheten på domstolens verksamhet fick också effekt, 1972 började antalet fall till domstolen öka till mellan ett och tre per år till och med 1985, varefter antalet fall ökade ytterligare.²⁸⁵

5.4 Svenska reaktioner

Till skillnad från när Nationernas förbund skapades innehöll FN:s stadga redan klara regler för en domstol, gällande jurisdiktion, utseende av domare och liknande frågor som var kontroversiella när riksdagen debatterade Sveriges anslutning till NF. Dessutom saknade förbundsakten koppling till fredsprocessen, vilket också gjorde att flera av de övriga skäl som anfördes mot anslutningen till Nationernas förbund aldrig var aktuella. När Sverige debatterade anslutningen till FN var den Internationella domstolen redan instiftad och hade hållit sitt första offentliga möte. Av naturliga skäl var därför debatten mycket annorlunda när det gällde Sveriges anslutning till FN.

²⁸⁴ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter1.htm>.

²⁸⁵ *Ibid.*

5.4.1 Propositioner

I proposition nr 196 angående medgivande att vidtaga de åtgärder, som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationerna, nämndes den internationella domstolen högst sporadiskt. Statsrådet Undén nämnde visserligen i inledningen att en internationell domstol ingår i Förenta Nationernas huvudorgan²⁸⁶, men förde därutöver inga egna resonemang i ärendet. I överbefälhavarens remissvar påpekades att FN-stadgans första artikel anger att FN ”dels genom fredliga medel och i överensstämmelse med rättvisans och den internationella rättens principer tillrättalägga eller lösa internationella tvister eller saklägen, som kunna leda till fredsbrott”, och att detta innebar ett visst uppgivande av den svenska neutralitetslinjen.²⁸⁷ Detta implicerar i och för sig vissa av internationella domstolens uppgifter, men eftersom hela beslutsstrukturen inom det nya Förenta Nationerna bygger på samma principer var det knappast domstolens direkta verksamhet som avsågs.

Propositionens första bilaga var Kommentar till Förenta Nationernas stadga, skriven av Sven Grafström, Nils Herlitz, Herbert Tingsten, Torsten Gihl och Gunnar Sandberg, där avsnitten som berörde domstolsstadgan hade behandlats främst av Gihl. Även kommentaren var mycket knapphändig vad gäller problematisering av domstolen.

Närmare diskussioner om Internationella domstolen fördes till viss del i proposition 1947/25 angående avgivande av förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, mom. 2, i stadgan för den internationella domstolen. Det berörda momentet berör anslutning till domstolens fakultativa klausul.

5.4.2 Andrakammardebatten

I debatten i andra kammaren 27 juni 1946 anförde ministern för utrikes ärenden Undén samma argument som han gjort i första kammaren²⁸⁸: ”Den nya domstolen är en trogen avbild av Nationernas förbunds internationella domstol. Genom anslutning till Förenta Nationerna återupplivas automatiskt Sveriges givna utfästelser om domstols obligatoriska domsrätt i förhållande till andra medlemmar, som avgivit motsvarande förklaring. Man har varit angelägen om att här bygga på den utveckling som skett under Nationernas förbunds tillvaro och inte rasera de vinningar för internationell rätt, som här i alla fall ha åstadkommit.”²⁸⁹

Högerns representant Gösta Bagge underströk skillnaden mot läget när NF debatterades. I avsaknaden på invändningar får också intolkas att frågan om domstolen nu är helt okontroversiell: ”Nu är det knappast någon som har några invändningar att göra mot Sveriges inträde i Förenta Nationerna. Å andra sidan lyser ju entusiasmen helt och hållet med sin frånvaro. Det är

²⁸⁶ Proposition 196, s. 2.

²⁸⁷ *Ibid.*, s. 3.

²⁸⁸ FK nr. 28, s. 13.

²⁸⁹ AK nr. 29, s. 5.

icke någon, som nu tror på att vi genom ett sådant steg skola kunna bidra till vad man då på sina håll hoppades att bidra till genom att gå in i Nationernas förbund.”²⁹⁰

Partiledaren för folkpartiet, herr Ohlin, bekräftade den positiva bilden av domstolen: ”Om man till denna långa rad lägger den internationella domstolen, som utrikesministern talade om, får man en imponerande bild av det arbete som, om det bedrivs i riktig anda, bör ge för mänsklighetens framtid mycket betydelsefulla resultat.”²⁹¹

5.4.3 Övriga reaktioner

Anslutningen till Förenta Nationerna och den där redan existerande Internationella domstolen föranledde, i likhet med föregångarna, inte något omfattande skriftställande i NJAII eller Svensk Juristtidning. Det som har stått att finna är en redogörelse av Algot Bagge i Svensk Juristtidning 1948, som till viss del berör FN:s intresse för folkrätten. I artikeln *Internationellrättsligt arbete år 1947* redogjorde författaren för det internationella arbete han bedrivit under föregående år. Han beklagade sig över att folkrätten hade raserats, inte bara av andra världskriget, utan också av staters agerande efter krigsslutet. I detta sammanhang skriver Bagge:

”Möjligen är det en känsla härav som föranlett Förenta Nationerna att numera visa ett märkligt intresse för folkrätten. Man vill först och främst ha en slags allmän ratificering av de nya principer som tillämpades i Nürnbergerdomarna. Men även folkrätten i övrigt har varit föremål för Förenta Nationernas intresserade uppmärksamhet. Assemblén beslöt i höstas att tillsätta en ’International Law Commission’ som skall icke blott utarbeta Nürnbergerlagar utan även utreda vad som enligt kommissionens uppfattning kan på grund av föreliggande folkrättsligt material anses alltjämt vara gällande folkrätt. Den skall därjämte företaga ett utfyllande av de luckor i folkrätten, som föreligga – ett i hög grad vanskligt arbete i betraktande av de stridiga statsintressen som där ofelbart komma att anmäla sig.”²⁹²

Vad som är anmärkningsvärt är att Algot Bagge, trots att frågan om Förenta Nationernas judiciella arbete diskuteras, över huvud taget inte nämner ICJ.

²⁹⁰ AK nr. 29, s. 11.

²⁹¹ *Ibid.*, s. 19.

²⁹² SvJT 1948, s. 226.

6 Jämförelser

6.1 Yttre omständigheter

Efter att ha beskrivit vilken situation som rådde vid de respektive tre domstolarnas tillkomst uppkommer frågan hur domstolarna skiljer sig åt eller liknar varandra ur denna aspekt. Vilka var skälen till att en domstol alls kom till stånd? Vilka var skälen och de historiska situationerna när de respektive domstolarna uppstod? Vilka argument användes för att motivera domstolarna?

6.1.1 Permanenta skiljedomstolen

När PCA grundades skedde det i en tid av relativt lugn, åtminstone om man ser till den internationella politiska fernissan. Inga större konflikter pågick vid tiden för den första fredskonferensen i Haag. Dammet efter Krimkriget och den tyska expansionen mot Danmark och Frankrike hade lagt sig. Snarare än direkta erfarenheter av krigets fasor drevs den omfattande fredsopinionen av dels idealistiska motiv om att ta mänskligheten till högre nivåer, dels rädsla för vad den nya tidens vapen skulle kunna föra med sig. I arbetet som ledde fram till den fredskonferens i Haag där PCA instiftades var en bred fredsörelse med många internationellt verksamma organisationer och personer aktiva. Denna fredsörelse hade också en indirekt påverkan genom att beslutsfattare kunde vinna prestige genom att tillfredsställa deras önskemål. Samtidigt spirade nationalismen, kolonialismen och imperialismen, vilket gav en motsatt opinion som var stark anhängare av såväl rustningar och nationell militär styrka som kriget som princip. De inblandade aktörerna hos staterna hade att tillfredsställa hemmaopinionen som kunde önska såväl suveränitet och rätt till rustning som minskade rustningsbördor och evig fred.

Fredskonferensen 1899 utmynnade i resultat som faktiskt kunde tillfredsställa båda sidorna. De konventioner som stiftades om krigets lagar stadfäste kriget som gängse konfliktlösningsprincip, resultaten om rustningsbegränsning var milt sagt modesta. Mot dessa segrar för militarismens anhängare stod inrättandet av den fasta skiljedomstolen. Även på detta område skulle större steg kunnat tas, men ett viktigt steg att bygga vidare på innebar PCA likafullt. Ett viktigt skäl till att enighet nåddes om domstolen var dels att den i sig inte var långtgående, frågor som domartillsättning och den vid tiden efterfrågade tvingande jurisdiktionen lämnades åt framtiden. Samtidigt var det viktigt att kunna visa upp resultat, både för fredsopinionen och för den allmänna prestige. Konferensen som sådan var mycket uppmärksam och att inte åstadkomma resultat var naturligtvis i det närmaste otänkbart. Kompromissvilja skapad av resultatvilja kan sägas vara en viktig drivkraft.

6.1.2 Fasta mellanfolkliga domstolen

Bakgrunden till Fasta mellanfolkliga domstolens tillkomst är enkelt uttryckt första världskriget, eller snarare tillskapandet av Nationernas förbund. Innan världskrigets utbrott hade strävanden gjorts för att skapa en verklig fast domstol, med klargjord jurisdiktion och fasta domare. Försöken stöp på oförmågan att komma överens om just frågorna om domstolens utseende och jurisdiktion. Andan var ändå att det skulle gå att lösa stegvis och att dessa frågor kunde få sina svar vid senare konferenser. Några fler konferenser enligt mönstret från 1899 och 1907 blev det inte. Istället bröt ett aldrig förr upplevt pandemonium ut i Europa, med återverkningar över hela jorden. Efter dessa erfarenheter gick det att skapa den internationella organisation för konfliktlösning som fredsrörelsen drömt om, även om det i efterhand kan konstateras att brister i organisationen fanns inbyggda redan från början.

Krigströtthet och idealism hos framförallt Woodrow Wilson skapade förutsättningar för att bygga Nationernas förbund. Revanschism och isolationism lade hinder i vägen för NF:s framgång. Likafullt fanns i och med NF en allmänt accepterad organisation med möjlighet att lösa delar av de tidigare knutarna kring en fast internationell domstol.

Drivkrafterna kring domstolens skapande var en långtgående fredsvilja som till viss del skilde sig från den idealistiska fredsviljan 1899. Snarare än höga ideal var det praktisk erfarenhet av det moderna krigets återverkningar som skapade förutsättningarna för domstolen. Rent konkret byggde arbetet dessutom på tidigare slutsatser. 1899 års fredskonferens ledde till PCA som var en viktig del i kompositionen av Fasta mellanfolkliga domstolen. En annan viktig byggsten var den fasta internationella domstol som 1907 års fredskonferens skapade på pappret, men som aldrig realiserades.

6.1.3 Internationella domstolen

Om världen var krigstrött efter första världskriget var den det på ett djupare plan efter andra världskriget. Resonemangen efter kriget visar att medvetenheten om andra världskriget som ett slags fortsättningskrig efter första världskriget var utbredd. Tankarna om att det skulle gå att skapa en organisation som förbjöd och därigenom förhindrade krig i all framtid, som förekom efter första världskriget, hade mognat bort efter andra världskriget. I den svenska debatten om anslutning till FN konstateras att entusiasmen från debatten 26 år tidigare är som bortblåst. Å andra sidan hade kunskap och erfarenhet tagit dess plats. Världens ledare var måna om att inte upprepa tidigare misstag. Aktörerna och de tongivande staterna hade rent praktiskt lärt läxan.

I än högre grad än PCIJ byggde ICJ på tidigare erfarenheter. I princip var såväl stadgan för domstolen som domstolens egna regler en direkt avskrivning av de dokument som var de som formellt sett fortfarande gällde för PCIJ vid tiden för krigsslutet. Skälet var mycket enkelt: dessa regler hade visat sig

fungera i praktiken. Den organisation som var fundament för de respektive domstolarna förändrades på flera väsentliga punkter för att undvika de problem som tidigare uppstått. När det gällde själva domstolen visade historien snarare att domstolskonstruktionen var väl rustad att hantera internationella tvister. Ur en mer desillusionerad fredsönskan än tidigare föddes en realpolitiskt uppbyggd organisation som visade sig stark nog att bestå.

6.2 Ramverk

Grunden för ett rättssystem står ofta att finna i en konstitution eller andra motsvarande dokument som reglerar rättssystemets inordning i det större sammanhanget. Här diskuteras hur de internationella domstolarna i Haag inordnas avseende förhållande till andra organisationer. Är de självständiga eller delar av andra organisationer?

6.2.1 Permanenta skiljedomstolen

När PCA grundades saknades ett större system att inordna domstolen i. Det fanns ett internationellt samfund som var löst sammansatt och uppstod ad hoc vid konferenser som i och för sig hade en återkommande karaktär. Det fanns dock ingen organisation som utgjorde arena för dessa möten. Istället var de internationella relationerna beroende av att initiativ togs av enskilda stater, på samma sätt som skedde inför Haagkonferensen 1899.

Detta förhållande gör det närmast till en självklarhet att PCA inrättades som en fristående organisation. Domstolens verksamhet och existens styrdes direkt av en konvention där utseende av domare, arbetssätt och jurisdiktion fastställdes. De länder som undertecknade konventionen var också medlemmar av domstolen.

6.2.2 Fasta mellanfolkliga domstolen

Fasta mellanfolkliga domstolens existens fastställdes av artikel 14 i förbundsakten för Nationernas förbund. Däremot kom inte domstolen att skapas förrän efter NF redan börjat fungera. När stadgan för PCIJ skrevs valdes modellen med en formellt fristående domstol. Domstolen var naturligtvis nära knuten till Nationernas förbund, som också var den organisation som användes för att exempelvis förrätta domarval och reglera domstolens ekonomi. Stater som var medlemmar i NF var automatiskt medlemmar av domstolen. Dessutom var det möjligt att ansluta sig till domstolen för stater som nämndes i förbundsakten för Förbundet. För andra staters anslutning gällde de förutsättningar som fastställdes av Rådet.

6.2.3 Internationella domstolen

Den Internationella domstolen följde mönstret från PCIJ i mycket, dock inte i relationen till FN. Dels var konstruktionen av domstolen samtida med konstruktionen av FN, något som ju inte var fallet med PCIJ och NF. Dels valdes lösningen att helt inkorporera domstolen i FN-systemet i och med att domstolen blev ett officiellt organ inom organisationen. Enligt FN-stadgans artikel 92 är Internationella domstolen Förenta Nationernas främsta rättsskipande organ. Domstolens stadga utgör enligt samma artikel en ”integrerande del av Förenta Nationernas stadga”. Samtliga medlemmar av FN är ipso facto medlemmar av domstolen.

Trots den striktare inordningen i systemet har ICJ i princip samma möjligheter för andra stater än FN-medlemmar att ansluta sig till domstolen som gällde för PCIJ. Något större tröghet gäller i och för sig eftersom det krävs beslut i Generalförsamlingen efter tillstyrkan av Säkerhetsrådet, medan det för PCIJ räckte med att Rådet fastställde villkoren. Å andra sidan har FN eftersträvat att icke-medlemmar skall ansluta sig. Detta framgår av motiven till att domstolens stadga placerats som en bilaga till Förbundsakten, nämligen bland annat att det underlättar för icke-medlemmar att ansluta sig till domstolen.

6.3 Jurisdiktion

En domstols karaktär bestäms till en stor del av dess jurisdiktion. Det är därför angeläget att svara på frågor som vilka ärenden domstolarna behandlar och vilka som kan vara parter inför domstolarna.

6.3.1 Permanenta skiljedomstolen

Det mest särskiljande för PCA är naturligtvis att den är en skiljedomstol. Enligt domstolsreglerna är domstolen kompetent i alla skiljedomar, såvida inte parterna överenskommer om att instifta en särskild tribunal. Skiljedomstolen avgör tvister mellan dess signatärstater medelst skiljedom. Domstolens jurisdiktion kan utsträckas till att gälla tvister mellan stater som inte är medlemmar av domstolen, eller mellan icke-medlemmar och medlemmar om de kommit överens om att använda PCA.

6.3.2 Fasta mellanfolkliga domstolen

Enligt PCIJs stadgas artikel 34 inskränktes domstolens jurisdiktion att omfatta endast parter som var stater eller medlemmar av Nationernas förbund. Bakom denna formulering döljer sig att NF utöver stater även utgjordes av vissa kolonialområden som inte var självständiga stater. Domstolen var behörig i alla mål som underställdes densamma av parterna, men också i fall där konventioner och fördrag klargjorde domstolens behörighet.

Domstolens kompetens kunde också utökas genom undertecknandet av ett frivilligprotokoll som innebar att staterna gav domstolen kompetens att avgöra tolkning av fördrag, mellanfolkliga rättsliga frågor, existensen av omständigheter som innebar brott mot internationella förpliktelser, samt storleken på skadestånd för sådana brott. Kompetensutökningen kunde gälla antingen generellt eller med förbehåll endast för andra stater som också accepterat kompetensutökningen, respektive endast för viss tid.

6.3.3 Internationella domstolen

I ICJ:s stadga står i artikel 34 att endast stater kan vara parter inför domstolen. Artikel 36 anger att domstolen är behörig i alla mål som underställes densamma av parterna, men också i fall som anges i FN:s stadga eller i gällande traktater och konventioner. Vidare anger artikeln att domstolens medlemmar kan inkomma med en förklaring om att de accepterar utökade befogenheter för domstolen. De accepterar därmed att domstolen ipso facto är behörig att avgöra tolkning av fördrag, mellanfolkliga rättsliga frågor, existensen av omständigheter som innebär brott mot internationella förpliktelser, samt arten och storleken på ersättning för sådana brott. Sådana förklaringar kan avges antingen utan villkor eller under förutsättning av ömsesidighet från flera eller vissa staters sida eller för viss bestämd tid.

6.4 Deltagare

Historien om utvecklingen av de internationella domstolarna är också historien om framväxten av ett globalt internationellt samfund. Av de 26 stater som närvarade vid första Haagkonferensen var 20 från Europa och ingen från Afrika eller Sydamerika. Idag är 191 stater från alla befolkade kontinenter medlemmar av Internationella domstolen (varav 65 har skrivit under avtal om tvingande jurisdiktion)²⁹³. Vilka länder blev medlemmar när domstolarna grundades, och hur utvecklades anslutningen?

6.4.1 Permanenta skiljedomstolen

Ursprungligen anslöt sig 26 stater till Permanenta skiljedomstolen genom att underteckna konventionen om fredlig lösning av mellanfolkliga tvister. Redan i konventionen angavs att de stater som deltagit under första Haagkonferensen men inte undertecknat konventionen hade rätt att ansluta sig till konventionen, men att villkoren för ytterligare staters anslutning skulle avgöras genom överenskommelse mellan signatärstaterna. Eftersom samtliga inbjudna stater undertecknade konventionen blev detta i någon mån en akademisk fråga. Vid tiden för den andra Haagkonferensen hade alla signatär-makter utom en dessutom ratificerat konventionen. Pikant nog var denna

²⁹³ http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/igeninf_Annual_Reports/iicj_annual_report_2003-2004.pdf.

stat initiativtagaren Ryssland, som inte kom att ratificera konventionen förrän 1955.²⁹⁴

1908 öppnades konventionen för de stater som hade närvarat vid andra Haagkonferensen men som saknats vid första konferensen. Det innebar att domstolen stod öppen för 44 stater, varav flertalet också anslöt sig till domstolen.

6.4.2 Fasta mellanfolkliga domstolen

Som ovan angivits stod Fasta mellanfolkliga domstolen öppen för medlemmar av Nationernas förbund och de stater som nämndes i förbundsakten. Totalt innebar detta 45 stater eller områden. Av dessa hade 41 undertecknat och 22 ratificerat domstolsstadgan i september 1921²⁹⁵ Till dessa välkomna stater hörde varken Tyskland eller Ryssland, två av de stater som tidigare haft störst inflytande på den internationella arenan. När Förenta staterna vägrade att ratificera förbundsakten försvann förvisso en viktig aktör från NF, men mot bakgrund av formuleringen i stadgan kunde Förenta staterna ändå vara medlemmar av domstolen och kom också att ha en medborgare som domare under hela domstolens existens.

Tyskland inträdde i NF och domstolen 1926, medan Rysslands efterträdare Sovjetunionen inte deltog i NF förrän 1934 och aldrig kom att skriva under domstolsstadgan. Totalt sett uppgick antalet stater som hade ratificerat domstolsstadgan 1925 till 36 stycken, vilket 1940 hade ökat till 50 stater.²⁹⁶

6.4.3 Internationella domstolen

Liksom för PCIJ gäller för ICJ att huvuddelen av medlemmarna är de ipso facto-anslutna medlemsstaterna i NF respektive FN. Inga undantag av det slag som ovan nämnts har varit aktuella. Sovjetunionen har varit en del av domstolen, enhetliga regler har gällt för de stater som önskat medlemskap i domstolen utan att vara medlemmar av Förenta Nationerna.

Medlemsutvecklingen hos Internationella domstolen har följt FN:s – i takt med att fler stater har blivit självständiga har fler sökt och erhållit medlemskap i organisationen. 1945 var antalet medlemmar av domstolen 51. Tio år senare hade det ökat till modesta 64, medan ytterligare tio år innebar en ökning till 118 stater. 1975 var antalet 147²⁹⁷, medan domstolen 31 juli 2004 hade 191 medlemmar.

²⁹⁴ <http://www.pca-cpa.org/ENGLISH/CSAI/>.

²⁹⁵ Eyffinger, s. 80.

²⁹⁶ <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter1.htm>.

²⁹⁷ *Ibid.*

6.5 Aktörer

Frågan om vilka aktörer som är pådrivande vid domstolarnas tillkomst är tudelad: dels har jag betraktat den ur statsperspektivet, nämligen hur olika stater agerar över tid, dels har jag försökt belysa vilken typ av aktörer som är pådrivande – jurister, politiker eller ”idealister”.

6.5.1 Permanenta skiljedomstolen

Vid Permanenta skiljedomstolens tillkomst fanns tveklöst en bred och aktiv fredsrörelse som spelade en viktig roll. Enskilda personer med fredsideal missionerade och drev en folklig opinion som satte avtryck i hur beslutsfattarna agerade. Det gällde dels författare som skrev inflytelserika verk, som Bertha von Suttner eller Jan Bloch, dels personer som redan var inflytelserika och uppburna i samhället som vanns för fredssaken. Industrimän som Andrew Carnegie och Alfred Nobel spelade roll för fredsopinionen. Fredsrörelsen var mångfacetterad och det är naturligtvis svårt att identifiera exakt vilka insatser som fällde avgörandet. Som helhet betraktad var dock fredsrörelsen en viktig pådrivande aktör.

En annan kategori som hade en framträdande roll är politikerna, eller snarare statscheferna. 1899 hade den moderna staten ännu inte fått fullt genomslag. Såväl Tyskland som Ryssland styrdes av monarker som hade ett avsevärt inflytande över politiken. Tsaren var i detta fall en pådrivande kraft för skapandet av internationella system, medan Kaisern var hans motsats.

De personer som deltog i konferensen 1899 var en samling framstående jurister och diplomater, vilket mot bakgrund av de aktuella frågorna kring statsuveränitet kontra tvingande jurisdiktion ter sig naturligt. Det är uppenbart att viktiga diplomatiska såväl som juridiska insatser gjordes av representanterna på fredskonferensen.

När det gäller staternas roll intog, som ovan nämnts, Ryssland en pådrivande position. En annan viktig pådrivande roll fylldes av Förenta staterna, vars förslag och representanter kom att spela en mycket viktig roll i utvecklingen av Permanenta skiljedomstolen. Även Storbritanniens representanter gjorde viktiga insatser. Den stat som i förhandlingarna utgjorde den främsta tillbakahållande kraften var Tyskland, vars planer på expansionism och nyligen vunna internationella styrka hade lite att vinna på en tydligare reglering av de internationella rättsförhållandena.

6.5.2 Fasta mellanfolkliga domstolen

Arbetet innan PCIJ kunde bli verklighet pågick under lång tid. Stora delar genomfördes redan under andra fredskonferensen i Haag 1907. I den delen av arbetet var i princip samma fredsrörelse med samma aktörer som vid

1899 års konferens aktiv. När det sedan kom till förverkligandet av domstolen hade denna utformning av freds rörelsen tynat bort. Det fanns en utbredd krigströtthet, men denna opinion hade knappast samma signum som sekel-skiftets.

Det fanns hos Förenta staternas president Wilson drag av samma idealism, men klangbotten var ändå annorlunda. Medan den tidigare freds rörelsen var inriktad på rustningskontroll och skiljedom, var tankarna hos Wilson mer fokuserade på inrättandet av en internationell organisation och diplomatiska regler för att hantera eller minska risken för krig. I sin roll som amerikansk president kan Wilson i detta sammanhang knappast hänföras till freds rörelsen, utan får betraktas som en ytterst idealistisk representant för gruppen politiker.

Även vid skapandet av PCIJ spelar diplomater och statsöverhuvuden en viktig roll, även om denna spelas i frågan om Nationernas förbund och själva beslutet att inrätta en domstol. Däremot är det direkta utformandet av domstolen ett arbete för juristprofessionen. De praktiska lösningar som väljs kommer fram efter gediget arbete av jurister som bygger på resultat av tidigare juristers gedigna arbete.

Medan Ryssland var en av de pådrivande staterna inför 1899 års Haagkonferens och Tyskland då var en tillbakahållande kraft, var båda staterna frånvarande under arbetet med att skapa såväl NF som PCIJ. Förenta staterna tog ett än större ansvar för utvecklingen i och med Wilsons fjorton punkter. I och för sig ställdes de sedan utanför NF, men amerikanska jurister var likafullt aktiva i arbetet med att skapa domstolen och en amerikansk domare fanns sedan ständigt i domstolen under hela dess existens. Storbritannien spelade också en viktig roll, såväl under fredskonferenserna i Paris och utformandet av NF som i konstruktionen av PCIJ.

6.5.3 Internationella domstolen

Utformningen av Internationella domstolen skedde till stora delar redan under det pågående andra världskriget. Arbetet byggde till övervägande del på resonemang från tidigare konferenser och konkreta lärdomar från PCIJ. Någon freds rörelse fanns i detta läge inte, det var snarare krigsinsatsen som uppfyllde opinionen. Tankarna på en fredsorganisation och domstol efter kriget fanns dock tidigt, men då hos de ledande statsrepresentanterna.

Det är tydligt att viljan och övertygelsen hos personer som Winston Churchill och Franklin D. Roosevelt, som nämnde ett Förenta Nationerna på ett tidigt stadium, spelade stor roll i denna utveckling. Det senare mer konkreta arbetet med stadgors och reglers utformning sköttes, i likhet med PCIJ, av jurister av professionen.

I arbetet med att skapa en ny internationell domstol var naturligtvis Förenta staterna och Storbritannien drivande. Ser man till jämförelser med tidigare

domstolar så fanns nu Sovjetunionen med i planerna, om än inte på framskjuten plats i själva domstolsutformandet. Tyskland var av naturliga skäl frånvarande.

6.6 Valprocedur

Tillsättandet av domare är av naturliga skäl en fråga om inflytande över en domstol. Den som utser domare har också en möjlighet att påverka vilka värderingar som ligger till grund för domstolens bedömningar. Därför är det en viktig fråga vem som utser domarna och hur valproceduren ser ut.

6.6.1 Permanenta skiljedomstolen

PCA är ingen egentlig domstol, utan snarare en lista över domare som har en viss status. De anslutna staterna nominerar, enligt artikel 23 i 1899 års första Haagkonvention, upp till fyra namn till en lista av domare som parterna väljer mellan. Det innebär också att domstolens komposition inte reflekterar några beständiga maktförhållanden eftersom domstolen får ett nytt utseende för varje mål som avgörs. Rätten för varje medlemsstat att nominera lika många domare ger staterna lika tyngd i nomineringsprocessen oavsett storlek.

6.6.2 Fasta mellanfolkliga domstolen

Skapandet av en fast domstol där ett visst antal domare skulle komma att ha inflytande över domsluten hade tidigare stupat på hur domarna skulle utses. När denna fråga slutligen löstes var det dels genom att skjuta frågan ifrån sig till en annan organisation än domstolen, dels genom att utnyttja den redan etablerade Permanenta skiljedomstolen.

Enligt ursprungsstadgan för PCIJ bestod domstolen av elva ordinarie domare och fyra suppleanter som valdes för en nioårsperiod. För nomineringen svarade de nationella grupperna i PCA, eller personer utsedda på samma sätt för de stater som inte var medlemmar av PCA. Ämbetena tillsattes genom val i såväl Församling som Råd i Nationernas förbund. För att bli vald krävdes en majoritet av de avgivna rösterna i båda församlingarna. Genom denna lösning fanns först en från staternas omedelbara inflytande skild nomineringsprocess, därefter en "kammare" i beslutsprocessen där varje stat hade samma tyngd samt ytterligare en "kammare", vilken gav särskild tyngd åt de mer inflytelserika staterna som var representerade i Rådet.

6.6.3 Internationella domstolen

Lösningen från PCIJ hade redan visat sig fungera när reglerna för ICJ skapades. Sedan PCIJ grundades hade antalet domare utökats till femton ordinarie, medan suppleanterna försvunnit. Mandatperioden för domarna i Internatio-

nella domstolen är fortfarande nio år, men en tredjedel av domstolens ledamöter väljs vart tredje år enligt rullande schema. Valproceduren är kalkerad från PCIJ, med nominering av kandidater av de nationella grupperna från PCA och samtidigt val i Generalförsamlingen respektive Säkerhetsrådet. Liksom för PCIJ tillfredsställer denna modell tre viktiga principer: 1) att staterna inte direkt kontrollerar processen eftersom nomineringsförfarandet är skilt från staterna, 2) likhetsprincipen som manifesteras av att varje domare måste väljas av Generalförsamlingen där varje stat har lika tyngd, samt slutligen 3) särskild hänsyn till stater som har större realpolitisk tyngd i och med krav på val i Säkerhetsrådet, där dock vetorösterna inte gäller i dessa ärenden.

6.7 Svenskt mottagande

När det gäller frågan om mottagande i Sverige, främst hur detta har manifesterats i svenskt offentligt tryck, har materialet utgjort en begränsning. Frågan gäller därför snarast vilken inställning Sveriges riksdag har visat till den internationella domstolstanken vid olika tidpunkter.

6.7.1 Permanenta skiljedomstolen

När det gäller den Permanenta skiljedomstolen finns få belägg överhuvudtaget i riksdagstrycket. Att den finns visas genom att medel för bestridande av Sveriges del av domstolens kostnader anslås av riksdagen, men någon debatt om själva anslutningen till skiljedomstolen förs inte i riksdagen. Om några slutsatser alls kan dras av detta får det vara att frågan om anslutning till en domstol enligt den lösning som fastställts i 1899 års Haagkonvention om avgörandet på fredlig väg av internationella tvister åtminstone inte var tillräckligt kontroversiell för att föranleda en debatt i frågan.

6.7.2 Fasta mellanfolkliga domstolen

Den debatt som närmast gäller PCIJ skedde paradoxalt nog innan domstolen hade grundats och fått sin konkreta utformning. Den riksdagsdebatt som fördes i anledning av Sveriges anslutning till Nationernas förbund var dock samstämmig när det gäller synen på den fasta internationella domstol som ännu inte existerade. Det fanns en konsensus bland svenska parlamentariker om att en internationell domstol var högst önskvärd och om att en sådan borde ha långtgående befogenheter. Tvingande jurisdiktion i alla frågor för en internationell domstol efterlystes från såväl motståndare som anhängare till Sveriges anslutning till Nationernas förbund, även om vissa röster hade betänkligheter när det gällde genomförbarheten av en sådan ordning. När Sverige väl anslöt sig till PCIJ debatterades denna fråga, naturligt nog får sägas, inte åter av riksdagen.

I den juridiska periodiska litteraturen är de belägg som finns tydligt positiva till den inrättade domstolen.

6.7.3 Internationella domstolen

Vid det tillfälle då ICJ först nämnades i den svenska debatten hade domstolen redan grundats, valt domare och haft sina första sammanträden. Med anledning av att domstolen och dess stadga var en integrerande del i FN-systemet, var debatten till stora delar inriktad på systemet som helhet. Det finns ingen anledning att tro att den svenska uppfattningen om internationella domstolar på något väsentligt sätt skulle ha ändrats sedan den debatt som fördes kring NF-anslutningen, särskilt inte som den domstol som emanerade från Nationernas förbund visade sig fungera väl. Att det fanns en internationell domstol som en del av den nya världsorganisationen framstår i den svenska debatten som en självklarhet. Här finns anledning att åter anknyta till Eyffingers beskrivning av utvecklingen av de internationella domstolarna: vad som var avantgarde 1900 och testverksamhet 1920 var okontroversiellt 1945.

Av intresse kan vara att Per Ahlin i *Folkrätten i Svensk säkerhetspolitik* hävdar att debatten om anslutningen till NF ”företar en mängd likheter med den som kom att föras när Sverige 26 år senare skulle inträda i Förenta Nationerna.”²⁹⁸ Jag kan inte finna något som stöder detta påstående. Exempelvis skriver Norborg att ”Mellankrigstidens första större utrikespolitiska fråga gällde Sveriges anslutning till Nationernas förbund. [...] Förslaget gick också igenom med betryggande majoritet trots motstånd dels från högern, där kritiken mot ententens behandling av Tyskland var starkast, dels från kommunisterna, som i NF såg en allians av kapitalistiska stater riktad mot ’arbetarstaten’ Ryssland.”²⁹⁹ I jämförelse heter det om debatten om Förenta Nationerna: ”De rådande maktförhållandena gjorde en svensk anslutning till den av de allierade skapade nya världsorganisationen *Förenta Nationerna* (FN) närmast självklar.”³⁰⁰ Varken de frågor som behandlas, längden på debatten, eller de olika lägrens inställning till anslutningen synes mig uppvisa några vidare likheter. Tydligast är kanske detta med avseende på den fråga som här är direkt aktuell: frågan om en internationell domstol, som var en av de frågor som var mycket debatterad när det gällde NF, men som ju överhuvudtaget inte var aktuell i den senare debatten.

²⁹⁸ Ahlin, s. 47.

²⁹⁹ Norborg, s. 260 f.

³⁰⁰ *Ibid.*, s. 274.

7 Slutsatser

7.1 Vad förenar och skiljer

De tre domstolarna har uppenbara samband. Inte minst gäller detta att de faktiskt måste ses som avknoppningar vid olika tidpunkter från en och samma historiska stam. Den process som inleddes med 1899 års Haagkonferens har ständigt byggts på; senare resonemang har grundats i tankegångar och dokument som framförts eller framlagts vid tidigare tillfällen.

Processen vid tillkomsten av domstolarna visar klara likheter. De problem som diskuteras är samma under i princip hela resan från 1899 och framåt: det gäller domartillsättningen och jurisdiktionen. I och med instiftandet av en global organisation efter första världskriget skapades svaret på den ena frågan, även om diskussionen om domartillsättningen förs även senare. Den andra frågan, om jurisdiktionens omfattning, har egentligen fortfarande inte lösts. Förvisso har en kompromiss kunnat skapas i och med flexibiliteten i tilläggsprotokoll och frivilligt erkännande av tvingande jurisdiktion från staternas sida, men konflikten har likafullt kvarstått. Det kan noteras att varken efter första eller andra världskriget var staternas ovilja till krig så stor att det fanns en konsensus om att avstå statssuveränitet för syftet att skapa en tvingande jurisdiktion för domstolen i alla tvister mellan stater.

Tydligast svar på frågan om domstolarnas länkar till varandra ges i de uttalade argument som förs fram vid diskussionen kring de nya domstolarna. När PCIJ grundades så byggde den uttalat på de ritningar som drogs upp under andra fredskonferensen i Haag, vilken naturligtvis var en fortsättning på den första fredskonferensen som gav upphov till PCA. De problem som inte hade lösts 1899 skulle lösas 1907, det som fanns kvar av resultaten stöptes om till PCIJ. När det sedan gäller ICJ så är den logiska fortsättningen närmast övertydlig när man ser till under vilka omständigheter den tidigare domstolen upplöstes och den senare instiftades. Likaså uppvisar dessa båda domstolar de största materiella likheterna i och med att den gällande stadgan för PCIJ i princip togs rakt av när den nya domstolen skulle få sin utformning. Det torde vara ställt utom allt tvivel att domstolarna är att betrakta som skott från samma stam.

7.1.1 Yttre omständigheter

Situationen vid skapandet av de respektive domstolarna har likheter, men skiljer sig också åt. Gemensamt är att det fanns en tydlig opinion som vände sig mot krig när domstolarna grundades. Skillnaden var dock att för PCA var denna grundad i oro över riskerna, med undertoner om att en högre mänsklig standard i framstegens tecken är möjlig. Både hos PCIJ och ICJ grundades motviljan mot krig i erfarenheterna hos ett nyss avslutat långvarigt krig, som båda var de mest omfattande konflikter världen vid tidpunkten hade upplevt. Även här finns dock skillnader. I sin avsky mot kriget fanns en idealism

som drogs åt det utopiska hållet efter första världskriget. Delar i opinionen tycktes mena att ingen människa med vetskapen om vad ett modernt krig innebar rimligen skulle kunna tänkas välja krig som konfliktlösningsmetod. Den typen av övertro på de fredliga lösningarna verkar saknas i diskursen efter andra världskriget. Snarare präglades arbetet av realism och pragmatism.

Besvarandet av frågan huruvida det förelåg liknande förutsättningar vid de respektive domstolarnas tillkomst blir lite vanskelig eftersom varje situation naturligtvis är historiskt unik, inte minst eftersom kunskapen om hur de tidigare domstolarna fungerat finns som ytterligare komponent för de senare domstolarna. Som helhet betraktat vill jag nog ändå närma mig slutsatsen att liknande förutsättningar förelåg.

Mer än något annat har drivkraften bakom tillskapandet av internationella domstolar varit att stävja krig. Visst har det funnits rättslärda vars främsta drivkraft verkar ha varit tanken på ett internationellt rättssystem i sig, men både opinionen och beslutsfattarna har drivits av en fredsönskan. Inget annat hade kunnat få staterna att avstå den beslutsmakt de faktiskt ändå avstod i processen att på marginalen underkasta sig ett internationellt juridiskt organ. 1899 hade i och för sig inget världsomspännande fullskalekrig avslutats, men minnena av Krimkriget och Fransk-Tyska kriget var aktuella, samtidigt som fredsfrågan, eller kanske snarare krigsfrågan, var ivrigt debatterad. På sätt och vis förelåg därför vid alla tre domstolarnas tillkomst en stark ovilja mot krig baserad på nyligen gjorda erfarenheter. Det är denna ovilja som har varit drivande vid tillkomsten, och därför kan också sägas att liknande förutsättningar har funnits för de tre domstolarna.

7.1.2 Ramverk

Om ett område skall identifieras där det finns särskiljande drag mellan alla de tre domstolarna är det i fråga om ramverket. Permanenta skiljedomstolen skapades som en helt fristående entitet som reglerades endast av sina egna stadgar. Fasta mellanfolkliga domstolen var å sin sida knuten till, men inte del av, Nationernas förbund. Domstolen definierades av NF:s förbundsakt, men hade en självständig stadga även om förändringar i denna måste godkännas av NF. Internationella domstolen, slutligen, är en fullt integrerad del av Förenta Nationerna. Även om domstolens stadga har en självständig numrering är den en del av FN:s förbundsakt.

Frågan om de yttre formerna måste besvaras med att de skiljer sig distinkt mellan de olika domstolarna, baserat på deras tre olika grader av inordning i det övriga internationella systemet.

Vad gäller jurisdiktionen, vilken beskrivits närmare i kapitel 6.3, så är den väldigt liknande för PCIJ och ICJ, medan en skiljedomstol av PCA:s konstruktion av naturliga skäl inte har lika långtgående befogenheter.

Totalt sett skiljer sig domstolarna till stora delar åt, trots att de alltså bygger på samma grund.

7.1.3 Deltagare

Med undantag för att Tyskland och Sovjetunionen av historiska skäl inte var medlemmar av Fasta mellanfolkliga domstolen under ett antal år, är frågan om deltagare i domstolarna en kontinuerlig utveckling. När PCA grundades undertecknade 26 stater konventionen om fredligt biläggande av mellanfolkliga tvister. Därefter har deltagarkretsen i princip varit i ständigt ökande. I takt med att fler stater blivit självständiga och tagits upp i det internationella samfundet har de anslutit sig till såväl PCA som PCIJ och, när denna upplöstes, ICJ.

7.1.4 Aktörer

Trots att det finns en likhet i förekomsten av en fredsopinion vid tillkomsten för alla domstolarna finns också en skillnad i var denna fredsopinion manifesterar sig. Vid tiden för PCA:s tillkomst kan statsöverhuvuden sägas vara påverkade av fredsopinionen, men ändå betrakta den med viss skepsis. Det fanns olika intressen att väga in, tankarna på rustningsbegränsning och skilljedom var en väg att gå, men inte den enda. Efter de respektive världskrigen behövde dock inga statsöverhuvuden övertygas av freds rörelsen. Att finna vägar till fred var då snarare en integrerad del av deras uppgift som statschefer.

Om man granskar de respektive staternas inställning till domstolarna så hade Kejsardömena Ryssland och Tyskland – två av de tydligaste aktörerna från första Haagkonferensen – försvunnit när PCIJ skulle konstrueras. Där emot fanns de kvar 1907, och företrädde där i allt väsentligt samma linjer som de respektive staterna företrätt vid tillkomsten av PCA. Bland de övriga tydliga aktörerna följer såväl Förenta staterna som Storbritannien i stort sett samma linje genom hela studien.

Redan från början har Förenta staterna haft vissa företrädare som varit ”idealistiska” och andra som varit ”realistiska”. Detta blir extra tydligt efter första världskriget, då idealisten Wilson plötsligt finner sig desavouerad av en mer realistiskt, för att inte säga isolationistiskt, inriktad kongress på hemmaplan. När det gäller Förenta Nationerna så präglas hela proceduren kring dess tillkomst av en avvägning mellan idealistiska och realistiska resonemang. Genomgående har dock Förenta staterna varit en viktig spelare och som stat varit en av de främsta drivkrafterna bakom domstolarnas utformning.

Storbritannien har visat en positiv och konstruktiv framtoning genom hela processen bakom de respektive domstolarna. Inte sällan har de brittiska representanterna publicerat avgörande dokument eller gjort avgörande insat-

ser. Det är nu i och för sig föga förvånande att Förenta Staterna och Storbritannien spelar en stor roll i alla tre tillkomstprocesserna med tanke på att dessa två stater är de enda som tveklöst har varit stormakter under hela perioden.

För Sveriges del verkar aktiviteten ha varit störst inför tillkomsten av PCIJ. De svenska/skandinaviska förslagen har spelat en inte oväsentlig roll för domstolens tillkomst. Däremot verkar inga motsvarande dokument ha haft samma status 1899, och av kända skäl deltog inte Sverige i formandet av Förenta Nationerna, varför en aktiv påverkan på domstolens utformning inte var aktuell.

7.1.5 Valproceduren

Den mest uppenbara kopplingen mellan de tre domstolarna ligger inom området för hur domarna utses. Den lösning som valdes av PCA är till en relativt stor del bevarad hos de senare domstolarna. De nationella grupperingarna i PCA är både hos PCIJ och hos ICJ ansvariga för nominering av domarkandidaterna. Om frågan inskränks till att gälla de största likheterna mellan de enskilda domstolarna så är det uppenbart att stadgans utformning hos PCIJ och ICJ är svaret. I princip förändrades ingenting mellan gällande regler för PCIJ när stadgan för ICJ skulle skrivas. I denna observation ligger också svaret på frågan om den största skillnaden mellan domstolarna. Medan PCIJ och ICJ är domstolar med i princip identiska regelverk och funktionssätt är PCA ingen egentlig domstol, utan en internationellt erkänd lista på kandidater till domare vid skiljedomsförfaranden.

7.1.6 Svenskt mottagande

Vad gäller det material kring det svenska mottagandet jag har begränsat min uppsats till, i första hand riksdagsbehandlingen och de juridiska tidskrifterna, kan konstateras stora skillnader mellan domstolarna. Ingen av domstolarna får någon enskild behandling, vilket i och för sig är en likhet dem emellan. När det emellertid gäller frågan om den behandling som ändå görs, så nämndes inrättandet av PCA endast i förbigående i regeringens berättelse till riksdagen om vilka ärenden som behandlats sedan tiden riksdagen senast sammanträdde.

PCIJ fick en helt annan behandling. Trots att diskussionen endast rörde det faktum att domstolen enligt NF:s förbundsakt skulle inrättas, vädrades många åsikter och uppfattningar om domstolens konstruktion och jurisdiktion i de svenska riksdagsdebatterna. Däremot fick inte heller PCIJ någon egen behandling i riksdagen när domstolen väl inrättats. De omnämmanden som domstolen fick när den väl inrättats är inte många till antalet, men uppvisar tvivelsutan en mycket positiv inställning till domstolen. Om det av riksdagsdebatten kunde antas att svenskarna skulle vara positiva till domsto-

len så bekräftas det intrycket av vad som skrivs om domstolen efter dess tillkomst.

När anslutning till Förenta Nationerna debatterades i riksdagen ingick ICJ redan i paketet. Således är ICJ den enda av de tre domstolarna som faktiskt har debatterats i färdigt skick i riksdagen. Däremot kan man ifrågasätta om det var mycket till debatt, eftersom få referenser förekom och domstolen inte var ett väsentligt konfliktämne.

Det föreligger således stora skillnader mellan hur debatterna har förts och hur mycket uppmärksamhet domstolarna har fått. Det som dock är genomgående för såväl de riksdagsdebatter och motioner vilka behandlat domstolarna som de inlägg i den juridiska debatten som förekommit, är den positiva inställningen till den internationella rättens utveckling. Denna positiva inställning spänner över både tid och partitillhörigheter. En förklaring till den begränsade debatten efter anslutningen till ICJ kan vara att frågan överhuvudtaget inte var kontroversiell. Det rådde alltså i Sverige stor enighet kring domstolarna, och den politiska enigheten består över tiden. Trots att det fanns en ymnig diskussion kring NF, kan vi konstatera att domstolarna som sådana aldrig var kontroversiella eller särskilt hett diskuterade i Sverige. Konsensus ger som bekant inget bra bränsle till debatten.

7.2 Orsakssamband

Ur en mängd faktorer är det en mäktig uppgift att försöka finna de klara och tydliga dragen. Likafullt kan några slutsatser dras.

7.2.1 Fredsopinionen

Det har vid varje domstols tillkomst funnits en tydlig fredsopinion, orsakad av antingen föreställningen om eller erfarenheten av krigets fasor. Då en domstol kräver en jurisdiktion och en sådan kräver ett visst inskränkande av den egna suveräniteten torde det vara en väsentlig faktor att det finns en opinion som kan motivera ett sådant suveränitetsuppgivande.

7.2.2 Beslutsfattarens personliga engagemang

Vid alla de tre domstolarnas skapande har nationella beslutsfattare på högsta nivå varit personligen engagerade i processerna. Även om de konkreta utformningarna och juridiska lösningarna har hanterats av jurister eller diplomater är det svårt att tänka sig att uppkomsten av domstolarna skulle ha varit möjlig om det inte hade funnits klara sanktioner och ett intresse från högsta ort inom åtminstone ett antal av de involverade nationerna.

7.2.3 Deltagande från de viktigaste staterna

En ytterligare faktor som återfinns i alla tre fallen är att de tongivande staterna på den internationella arenan har varit med i processen att utveckla domstolen. Det möjliga undantaget från denna regel är PCIJ eftersom Tyskland, Sovjetunionen och Förenta staterna på ena eller andra sättet var vingklippa i det internationella samarbetet vid denna tid. Likafullt skulle jag hävda att såväl Tyskland som Sovjetunionen/Ryssland i situationen efter första världskriget hade förlorat största delen av sin internationella status, Tyskland som världskrigets förlorare och utpekade orsak, Sovjetunionen på grund av inbördeskrig och svårigheter att fokusera på utrikesfrågor av denna anledning. När de båda staterna lyckats att återskapa sin status erhöll de också ånyo en roll på den internationella scenen. Förenta staterna å sin sida var tydligt vingklippa som internationell kraft i och med den uteblivna ratificeringen av Nationernas förbund. Likväl var Förenta staterna med och utformade förbundets utseende, och vad gäller domstolen kunde medlemskap ändå erhållas.

7.2.4 Utvecklingen är en process

Utvecklingen av det internationella rättsystemet är mycket tydligt en fortgående process. Varje taget steg i utvecklingen vore i princip omöjligt att ta utan att bygga vidare på tidigare erfarenheter. Den organiska utveckling som de Bustamante har utgått ifrån i sitt verk *The World Court* fortsätter enligt mitt sätt att tolka materialet fullt ut även när det gäller tillkomsten av ICJ.

Om någon normativ slutsats skall dras av detta så torde det vara att det inom den internationella rättsutvecklingen är värt att genomföra även små reformer och steg i den riktning man önskar gå. Utan dessa små reformer som kan visa sig fungera i praktiken kommer de stora reformerna inte heller att genomföras.

Bilaga A: Hague I 1899

CONVENTION (I) FOR THE PACIFIC SETTLEMENT OF INTERNATIONAL DISPUTES (HAGUE I) (29 July 1899)

Entry into Force: 4 September 1900

His Majesty the Emperor of Germany, King of Prussia; [etc.]:

Animated by a strong desire to concert for the maintenance of the general peace;

Resolved to second by their best efforts the friendly settlement of international disputes;

Recognizing the solidarity which unites the members of the society of civilized nations;

Desirous of extending the empire of law, and of strengthening the appreciation of international justice;

Convinced that the permanent institution of a Court of Arbitration, accessible to all, in the midst of the independent Powers, will contribute effectively to this result;

Having regard to the advantages attending the general and regular organization of arbitral procedure;

Sharing the opinion of the august Initiator of the International Peace Conference that it is expedient to record in an international Agreement the principles of equity and right on which are based the security of States and the welfare of peoples;

Being desirous of concluding a Convention to this effect, have appointed as their plenipotentiaries, to wit:

[List of plenipotentiaries.]

Who, after communication of their full powers, found in good and due form, have agreed on the following provisions:

TITLE I. ON THE MAINTENANCE OF THE GENERAL PEACE

Article 1

With a view to obviating, as far as possible, recourse to force in the relations between States, the Signatory Powers agree to use their best efforts to insure the pacific settlement of international differences.

TITLE II. ON GOOD OFFICES AND MEDIATION

Article 2

In case of serious disagreement or conflict, before an appeal to arms, the Signatory Powers agree to have recourse, as far as circumstances allow, to the good offices or mediation of one or more friendly Powers.

Article 3

Independently of this recourse, the Signatory Powers recommend that one or more Powers, strangers to the dispute, should, on their own initiative, and as far as circumstances may allow, offer their good offices or mediation to the States at variance.

Powers, strangers to the dispute, have the right to offer good offices or mediation, even during the course of hostilities.

The exercise of this right can never be regarded by one or the other of the parties in conflict as an unfriendly act.

Article 4

The part of the mediator consists in reconciling the opposing claims and appeasing the feelings of resentment which may have arisen between the States at variance.

Article 5

The functions of the mediator are at an end when once it is declared, either by one of the parties to the dispute, or by the mediator himself, that the means of reconciliation proposed by him are not accepted.

Article 6

Good offices and mediation, either at the request of the parties at variance, or on the initiative of Powers strangers to the dispute, have exclusively the character of advice and never have binding force.

Article 7

The acceptance of mediation can not, unless there be an agreement to the contrary, have the effect of interrupting, delaying, or hindering mobilization or other measures of preparation for war.

If mediation, occurs after the commencement of hostilities it causes no interruption to the military operations in progress, unless there be an agreement to the contrary.

Article 8

The Signatory Powers are agreed in recommending the application, when circumstances allow, of special mediation in the following form:

In case of a serious difference endangering the peace, the States at variance choose respectively a Power, to whom they intrust the mission of entering into direct communication with the Power chosen on the other side, with the object of preventing the rupture of pacific relations.

For the period of this mandate, the term of which, unless otherwise stipulated, cannot exceed thirty days, the States in conflict cease from all direct communication on the subject of the dispute, which is regarded as referred exclusively to the mediating Powers, who must use their best efforts to settle it.

In case of a definite rupture of pacific relations, these Powers are charged with the joint task of taking advantage of any opportunity to restore peace.

TITLE III. ON INTERNATIONAL COMMISSIONS OF INQUIRY**Article 9**

In differences of an international nature involving neither honor nor vital interests, and arising from a difference of opinion on points of fact, the Signatory Powers recommend that the parties, who have not been able to come to an agreement by means of diplomacy, should as far as circumstances allow, institute an International Commission of Inquiry, to facilitate a solution of these differences by elucidating the facts by means of an impartial and conscientious investigation.

Article 10

The International Commissions of Inquiry are constituted by special agreement between the parties in conflict.

The Convention for an inquiry defines the facts to be examined and the extent of the Commissioners' powers.

It settles the procedure.

On the inquiry both sides must be heard.

The form and the periods to be observed, if not stated in the inquiry Convention, are decided by the Commission itself.

Article 11

The International Commissions of Inquiry are formed, unless otherwise stipulated, in the manner fixed by Article 32 of the present convention.

Article 12

The powers in dispute engage to supply the International Commission of Inquiry, as fully as they may think possible, with all means and facilities necessary to enable it to be completely acquainted with and to accurately understand the facts in question.

Article 13

The International Commission of Inquiry communicates its Report to the conflicting Powers, signed by all the members of the Commission.

Article 14

The report of the International Commission of Inquiry is limited to a statement of facts, and has in no way the character of an Arbitral Award. It leaves the conflicting Powers entire freedom as to the effect to be given to this statement.

TITLE IV. ON INTERNATIONAL ARBITRATION**CHAPTER I. On the System of Arbitration****Article 15**

International arbitration has for its object the settlement of differences between States by judges of their own choice, and on the basis of respect for law.

Article 16

In questions of a legal nature, and especially in the interpretation or application of International Conventions, arbitration is recognized by the Signatory Powers as the most effective, and at the same time the most equitable, means of settling disputes which diplomacy has failed to settle.

Article 17

The Arbitration Convention is concluded for questions already existing or for questions which may arise eventually.

It may embrace any dispute or only disputes of a certain category.

Article 18

The Arbitration Convention implies the engagement to submit loyally to the Award.

Article 19

Independently of general or private Treaties expressly stipulating recourse to arbitration as obligatory on the Signatory Powers, these Powers reserve to themselves the right of concluding, either before the ratification of the present Act or later, new Agreements, general or private, with a view to extending obligatory arbitration to all cases which they may consider it possible to submit to it.

CHAPTER II. On the Permanent Court of Arbitration**Article 20**

With the object of facilitating an immediate recourse to arbitration for international differences, which it has not been possible to settle by diplomacy, the Signatory Powers undertake to organize a permanent Court of Arbitration, accessible at all times and operating, unless otherwise stipulated by the parties, in accordance with the Rules of Procedure inserted in the present Convention.

Article 21

The Permanent Court shall be competent for all arbitration cases, unless the parties agree to institute a special Tribunal.

Article 22

An International Bureau, established at The Hague, serves as record office for the Court.

This Bureau is the channel for communications relative to the meetings of the Court.

It has the custody of the archives and conducts all the administrative business.

The Signatory Powers undertake to communicate to the International Bureau at The Hague a duly certified copy of any conditions of arbitration arrived at between them, and of any award concerning them delivered by special Tribunals.

They undertake also to communicate to the Bureau the Laws, Regulations, and documents eventually showing the execution of the awards given by the Court.

Article 23

Within the three months following its ratification of the present Act, each Signatory Power shall select four persons at the most, of known competency in questions of international law, of the highest moral reputation, and disposed to accept the duties of Arbitrators. The persons thus selected shall be inscribed, as members of the Court, in a list which shall be notified by the Bureau to all the Signatory Powers.

Any alteration in the list of Arbitrators is brought by the Bureau to the knowledge of the Signatory Powers.

Two or more Powers may agree on the selection in common of one or more Members.

The same person can be selected by different Powers.

The Members of the Court are appointed for a term of six years. Their appointments can be renewed.

In case of the death or retirement of a member of the Court, his place shall be filled in accordance with the method of his appointment.

Article 24

When the Signatory Powers desire to have recourse to the Permanent Court for the settlement of a difference that has arisen between them, the Arbitrators called upon to form the competent Tribunal to decide this difference, must be chosen from the general list of members of the Court.

Failing the direct agreement of the parties on the composition of the Arbitration Tribunal, the following course shall be pursued:

Each party appoints two Arbitrators, and these together choose an Umpire.

If the votes are equal, the choice of the Umpire is intrusted to a third Power, selected by the parties by common accord.

If an agreement is not arrived at on this subject, each party selects a different Power, and the choice of the Umpire is made in concert by the Powers thus selected.

The Tribunal being thus composed, the parties notify to the Bureau their determination to have recourse to the Court and the names of the Arbitrators.

The Tribunal of Arbitration assembles on the date fixed by the parties.

The Members of the Court, in the discharge of their duties and out of their own country, enjoy diplomatic privileges and immunities.

Article 25

The Tribunal of Arbitration has its ordinary seat at The Hague.

Except in cases of necessity, the place of session can only be altered by the Tribunal with the assent of the parties.

Article 26

The International Bureau at The Hague is authorized to place its premises and its staff at the disposal of the Signatory Powers for the operations of any special Board of Arbitration.

The jurisdiction of the Permanent Court, may, within the conditions laid down in the Regulations, be extended to disputes between non-Signatory Powers, or between Signatory Powers and non-Signatory Powers, if the parties are agreed on recourse to this Tribunal.

Article 27

The Signatory Powers consider it their duty, if a serious dispute threatens to break out between two or more of them, to remind these latter that the Permanent Court is open to them. Consequently, they declare that the fact of reminding the conflicting parties of the provisions of the present Convention, and the advice given to them, in the highest interests of peace, to have recourse to the Permanent Court, can only be regarded as friendly actions.

Article 28

A Permanent Administrative Council, composed of the Diplomatic Representatives of the Signatory Powers accredited to The Hague and of the Netherlands Minister for Foreign Affairs, who will act as President, shall be instituted in this town as soon as possible after the ratification of the present Act by at least nine Powers.

This Council will be charged with the establishment and organization of the International Bureau, which will be under its direction and control.

It will notify to the Powers the constitution of the Court and will provide for its installation.

It will settle its Rules of Procedure and all other necessary Regulations.

It will decide all questions of administration which may arise with regard to the operations of the Court.

It will have entire control over the appointment, suspension or dismissal of the officials and employes of the Bureau.

It will fix the payments and salaries, and control the general expenditure.

At meetings duly summoned the presence of five members is sufficient to render valid the discussions of the Council. The decisions are taken by a majority of votes.

The Council communicates to the Signatory Powers without delay the Regulations adopted by it. It furnishes them with an annual Report on the labours of the Court, the working of the administration, and the expenses.

Article 29

The expenses of the Bureau shall be borne by the Signatory Powers in the proportion fixed for the International Bureau of the Universal Postal Union.

CHAPTER III. On Arbitral Procedure

Article 30

With a view to encourage the development of arbitration, the Signatory Powers have agreed on the following Rules which shall be applicable to arbitral procedure, unless other rules have been agreed on by the parties.

Article 31

The Powers who have recourse to arbitration sign a special Act (compromis), in which the subject of the difference is clearly defined, as well as the extent of the Arbitrators' powers. This Act implies the undertaking of the parties to submit loyally to the award.

Article 32

The duties of Arbitrator may be conferred on one Arbitrator alone or on several Arbitrators selected by the parties as they please, or chosen by them from the members of the permanent Court of Arbitration established by the present Act.

Failing the constitution of the Tribunal by direct agreement between the parties, the following course shall be pursued:

Each party appoints two arbitrators, and these latter together choose an Umpire.

In case of equal voting, the choice of the Umpire is instructed to a third Power, selected by the parties by common accord.

If no agreement is arrived at on this subject, each party selects a different Power, and the choice of the Umpire is made in concert by the Powers thus selected.

Article 33

When a Sovereign or the Chief of a State is chosen as Arbitrator, the arbitral procedure is settled by him.

Article 34

The Umpire is by right President of the Tribunal.

When the Tribunal does not include an Umpire it appoints its own President.

Article 35

In case of the death, retirement, or disability from any cause of one of the Arbitrators, his place shall be filled in accordance with the method of his appointment.

Article 36

The Tribunal's place of session is selected by the parties. Failing this selection the Tribunal sits at The Hague. The place thus fixed cannot, except in case of necessity, be changed by the Tribunal without the assent of the parties.

Article 37

The parties have the right to appoint delegates or special agents to attend the Tribunal, for the purpose of serving as intermediaries between them and the Tribunal.

They are further authorized to retain, for the defense of their rights and interests before the Tribunal, counsel or advocates appointed by them for this purpose.

Article 38

The Tribunal decides on the choice of languages to be used by itself, and to be authorized for use before it.

Article 39

As a general rule the arbitral procedure comprises two distinct phases: preliminary examination and discussion.

Preliminary examination consists in the communication by the respective agents to the members of the Tribunal and to the opposite party of all printed or written Acts and of all documents containing the arguments invoked in the case. This communication shall be made in the form and within the periods fixed by the Tribunal in accordance with Article 49.

Discussion consists in the oral development before the Tribunal of the arguments of the parties.

Article 40

Every document produced by one party must be communicated to the other party.

Article 41

The discussions are under the direction of the President.

They are only public if it be so decided by the Tribunal, with the assent of the parties.

They are recorded in the proces-verbaux drawn up by the Secretaries appointed by the President. These proces-verbaux alone have an authentic character.

Article 42

When the preliminary examination is concluded, the Tribunal has the right to refuse discussion of all fresh Acts or documents which one party may desire to submit to it without the consent of the other party.

Article 43

The Tribunal is free to take into consideration fresh Acts or documents to which its attention may be drawn by the agents or counsel of the parties.

In this case, the Tribunal has the right to require the production of these Acts or documents, but is obliged to make them known to the opposite party.

Article 44

The Tribunal can, besides, require from the agents of the parties the production of all Acts, and can demand all necessary explanations. In case of refusal, the Tribunal takes note of it.

Article 45

The agents and counsel of the parties are authorized to present orally to the Tribunal all the arguments they may think expedient in defence of their case.

Article 46

They have the right to raise objections and points. The decisions of the Tribunal on those points are final, and can not form the subject of any subsequent discussion.

Article 47

The members of the Tribunal have the right to put questions to the agents and counsel of the parties, and to demand explanations from them on doubtful points.

Neither the questions put nor the remarks made by members of the Tribunal during the discussions can be regarded as an expression of opinion by the Tribunal in general, or by its members in particular.

Article 48

The Tribunal is authorized to declare its competence in interpreting the compromis as well as the other Treaties which may be invoked in the case, and in applying the principles of international law.

Article 49

The Tribunal has the right to issue Rules of Procedure for the conduct of the case, to decide the forms and periods within which each party must conclude its arguments, and to arrange all the formalities required for dealing with the evidence.

Article 50

When the agents and counsel of the parties have submitted all explanations and evidence in support of their case, the President pronounces the discussion closed.

Article 51

The deliberations of the Tribunal take place in private. Every decision is taken by a majority of members of the Tribunal.

The refusal of a member to vote must be recorded in the procès-verbal.

Article 52

The award, given by a majority of votes, is accompanied by a statement of reasons. It is drawn up in writing and signed by each member of the Tribunal.

Those members who are in the minority may record their dissent when signing.

Article 53

The award is read out at a public meeting of the Tribunal, the agents and counsel of the parties being present, or duly summoned to attend.

Article 54

The award, duly pronounced and notified to the agents of the parties at variance, puts an end to the dispute definitively and without appeal.

Article 55

The parties can reserve in the compromis the right to demand the revision of the award.

In this case, and unless there be an agreement to the contrary, the demand must be addressed to the Tribunal which pronounced the award. It can only be made on the ground of the discovery of some new fact calculated to exercise a decisive influence on the award, and which, at the time the discussion was closed, was unknown to the Tribunal and to the party demanding the revision.

Proceedings for revision can only be instituted by a decision of the Tribunal expressly recording the existence of the new fact, recognizing in it the character described in the foregoing paragraph, and declaring the demand admissible on this ground.

The compromis fixes the period within which the demand for revision must be made.

Article 56

The award is only binding on the parties who concluded the compromis.

When there is a question of interpreting a Convention to which Powers other than those concerned in the dispute are parties, the latter notify to the former the compromis they have concluded. Each of these Powers has the right to intervene in the case. If one or more of them avail themselves of this right, the interpretation contained in the award is equally binding on them.

Article 57

Each party pays its own expenses and an equal share of those of the Tribunal.

General provisions

Article 58

The present Convention shall be ratified as speedily as possible.

The ratifications shall be deposited at The Hague.

A procès-verbal shall be drawn up recording the receipt of each ratification, and a copy duly certified shall be sent, through the diplomatic channel, to all the Powers who were represented at the International Peace Conference at The Hague.

Article 59

The non-Signatory Powers who were represented at the International Peace Conference can adhere to the present Convention. For this purpose they must make known their adhesion to the Contracting Powers by a written notification addressed to the Netherlands Government, and communicated by it to all the other Contracting Powers.

Article 60

The conditions on which the Powers who were not represented at the International Peace Conference can adhere to the present Convention shall form the subject of a subsequent Agreement among the Contracting Powers.

Article 61

In the event of one of the High Contracting Parties denouncing the present Convention, this denunciation would not take effect until a year after its notification made in writing to the Netherlands Government, and by it communicated at once to all the other Contracting Powers.

This denunciation shall only affect the notifying Power.

In faith of which the Plenipotentiaries have signed the present Convention and affixed their seals to it.

Done at The Hague, the 29th July, 1899, in a single copy, which shall remain in the archives of the Netherlands Government, and copies of it, duly certified, be sent through the diplomatic channel to the Contracting Powers.

[List of Signatories]

RESERVATIONS**United States**

Under reservation of the declaration made at the plenary sitting of the Conference on the 25th of July, 1899.

Extract from the proces-verbal:

Nothing contained in this convention shall be so construed as to require the United States of America to depart from its traditional policy of not intruding upon, interfering with, or entangling itself in the political questions of policy or internal administration of any foreign state; nor shall anything contained in the said convention be construed to imply a relinquishment by the United States of America of its traditional attitude toward purely American questions.

Roumania

Under the reservations formulated with respect to Articles 16, 17 and 19 of the present Convention (15, 16 and 18 of the project presented by the committee on examination) and recorded in the procès-verbal of the sitting of the Third Commission of July 20, 1899.

Extract from the procès-verbal:

The Royal Government of Roumania, being completely in favor of the principle of facultative arbitration, of which it appreciates the great importance in international relations, nevertheless does not intend to undertake, by Article 15 an engagement to accept arbitration in every case there provided for, and it believes it ought to form express reservations in that respect.

It can not therefore vote for this article, except under that reservation.

The Royal Government of Roumania declares that it can not adhere to Article 16 except with the express reservation, entered in the procès-verbal, that it has decided not to accept, in any case, an international arbitration for disagreements or disputes previous to the conclusion of the present Convention.

The Royal Government of Roumania declares that in adhering to Article 18 of the Convention, it makes no engagement in regard to obligatory arbitration.

Serbia

Under the reservation recorded in the procès-verbal of the Third Commission of July 20, 1899. Extract from the procès-verbal:

In the name of the Royal Government of Serbia, we have the honor to declare that our adoption of the principle of good offices and mediation does not imply a recognition of the right of third States to use these means except with the extreme reserve which proceedings of this delicate nature require.

We do not admit good offices and mediation except on condition that their character of purely friendly counsel is maintained fully and completely, and we never could accept them in forms and circumstances such as to impress upon them the character of intervention.

Turkey

Under reservation of the declaration made in the plenary sitting of the Conference of July 25, 1899. Extract from the procès-verbal:

The Turkish delegation, considering that the work of this Conference has been a work of high loyalty and humanity, destined solely to assure general peace by safeguarding the interests and the rights of each one, declares, in the name of its Government, that it adheres to the project just adopted, on the following conditions:

It is formally understood that recourse to good offices and mediation, to commissions of inquiry and arbitration is purely facultative and could not in any case assume an obligatory character or degenerate into intervention; The Imperial Government itself will be the judge of the cases where its interests would permit it to admit these methods without its abstention or refusal to have recourse to them being considered by the signatory States as an unfriendly act.

It goes without saying that in no case could the means in question be applied to questions concerning interior regulation.

Bilaga B: Hague I 1907

CONVENTION FOR THE PACIFIC SETTLEMENT OF INTERNATIONAL DISPUTES (HAGUE I)

Chapter II, The Permanent Court of Arbitration

Article 41

With the object of facilitating an immediate recourse to arbitration for international differences, which it has not been possible to settle by diplomacy, the Contracting Powers undertake to maintain the Permanent Court of Arbitration, as established by the First Peace Conference, accessible at all times, and operating, unless otherwise stipulated by the parties, in accordance with the rules of procedure inserted in the present Convention.

Article 42

The Permanent Court is competent for all arbitration cases, unless the parties agree to institute a special Tribunal.

Article 43

The Permanent Court sits at The Hague.

An International Bureau serves as registry for the Court. It is the channel for communications relative to the meetings of the Court; it has charge of the archives and conducts all the administrative business.

The Contracting Powers undertake to communicate to the Bureau, as soon as possible, a certified copy of any conditions of arbitration arrived at between them and of any Award concerning them delivered by a special Tribunal.

They likewise undertake to communicate to the Bureau the laws, regulations, and documents eventually showing the execution of the Awards given by the Court.

Article 44

Each Contracting Power selects four persons at the most, of known competency in questions of international law, of the highest moral reputation, and disposed to accept the duties of Arbitrator.

The persons thus elected are inscribed, as Members of the Court, in a list which shall be notified to all the Contracting Powers by the Bureau.

Any alteration in the list of Arbitrators is brought by the Bureau to the knowledge of the Contracting Powers.

Two or more Powers may agree on the selection in common of one or more Members.

The same person can be selected by different Powers. The Members of the Court are appointed for a term of six years. These appointments are renewable.

Should a Member of the Court die or resign, the same procedure is followed for filling the vacancy as was followed for appointing him. In this case the appointment is made for a fresh period of six years.

Article 45

When the Contracting Powers wish to have recourse to the Permanent Court for the settlement of a difference which has arisen between them, the Arbitrators called upon to form the Tribunal with jurisdiction to decide this difference must be chosen from the general list of Members of the Court.

Failing the direct agreement of the parties on the composition of the Arbitration Tribunal, the following course shall be pursued:

Each party appoints two Arbitrators, of whom one only can be its national or chosen from among the persons selected by it as Members of the Permanent Court. These Arbitrators together choose an Umpire.

If the votes are equally divided, the choice of the Umpire is intrusted to a third Power, selected by the parties by common accord.

If an agreement is not arrived at on this subject each party selects a different Power, and the choice of the Umpire is made in concert by the Powers thus selected.

If, within two months' time, these two Powers cannot come to an agreement, each of them presents two candidates taken from the list of Members of the Permanent Court, exclusive

of the members selected by the parties and not being nationals of either of them. Drawing lots determines which of the candidates thus presented shall be Umpire.

Article 46

The Tribunal being thus composed, the parties notify to the Bureau their determination to have recourse to the Court, the text of their 'Compromis', and the names of the Arbitrators. The Bureau communicates without delay to each Arbitrator the 'Compromis', and the names of the other members of the Tribunal.

The Tribunal assembles at the date fixed by the parties. The Bureau makes the necessary arrangements for the meeting.

The members of the Tribunal, in the exercise of their duties and out of their own country, enjoy diplomatic privileges and immunities.

Article 47

The Bureau is authorized to place its offices and staff at the disposal of the Contracting Powers for the use of any special Board of Arbitration.

The jurisdiction of the Permanent Court may, within the conditions laid down in the regulations, be extended to disputes between non- Contracting Powers or between Contracting Powers and non-Contracting Powers, if the parties are agreed on recourse to this Tribunal.

Article 48

The Contracting Powers consider it their duty, if a serious dispute threatens to break out between two or more of them, to remind these latter that the Permanent Court is open to them.

Consequently, they declare that the fact of reminding the parties at variance of the provisions of the present Convention, and the advice given to them, in the highest interests of peace, to have recourse to the Permanent Court, can only be regarded as friendly actions. In case of dispute between two Powers, one of them can always address to the International Bureau a note containing a declaration that it would be ready to submit the dispute to arbitration.

The Bureau must at once inform the other Power of the declaration.

Article 49

The Permanent Administrative Council, composed of the Diplomatic Representatives of the Contracting Powers accredited to The Hague and of the Netherland Minister for Foreign Affairs, who will act as President, is charged with the direction and control of the International Bureau.

The Council settles its rules of procedure and all other necessary regulations.

It decides all questions of administration which may arise with regard to the operations of the Court.

It has entire control over the appointment, suspension, or dismissal of the officials and employés of the Bureau.

It fixes the payments and salaries, and controls the general expenditure.

At meetings duly summoned the presence of nine members is sufficient to render valid the discussions of the Council. The decisions are taken by a majority of votes.

The Council communicates to the Contracting Powers without delay the regulations adopted by it. It furnishes them with an annual Report on the labours of the Court, the working of the administration, and the expenditure. The Report likewise contains a résumé of what is important in the documents communicated to the Bureau by the Powers in virtue of Article 43, paragraphs 3 and 4.

Article 50

The expenses of the Bureau shall be borne by the Contracting Powers in the proportion fixed for the International Bureau of the Universal Postal Union.

The expenses to be charged to the adhering Powers shall be reckoned from the date on which their adhesion comes into force.

Bilaga C: Statute of the PCIJ 1920

Article 1

A Permanent Court of International Justice is hereby established, in accordance with Article 14 of the Covenant of the League of Nations. This Court shall be in addition to the Court of Arbitration organized by the Conventions of The Hague of 1899 and 1907, and to the special Tribunals of Arbitration to which States are always at liberty to submit their disputes for settlement.

CHAPTER I. ORGANIZATION OF THE COURT

Article 2

The Permanent Court of International Justice shall be composed of a body of independent judges, elected regardless of their nationality from amongst persons of high moral character, who possess the qualifications required in their respective countries for appointment to the highest judicial offices, or are jurisconsults of recognized competence in international law.

Article 3

The Court shall consist of fifteen members: eleven judges and four deputy-judges. The number of judges and deputy-judges may hereafter be increased by the Assembly, upon the proposal of the Council of the League of Nations, to a total of fifteen judges and six deputy-judges.

Article 4

The members of the Court shall be elected by the Assembly and by the Council from a list of persons nominated by the national groups in the Court of Arbitration, in accordance with the following provisions.

In the case of Members of the League of Nations not represented in the Permanent Court of Arbitration, the lists of candidates shall be drawn up by national groups appointed for this purpose by their Governments under the same conditions as those prescribed for members of the Permanent Court of Arbitration by Article 44 of the Convention of The Hague of 1907 for the pacific settlement of international disputes.

Article 5

At least three months before the date of the election, the Secretary-General of the League of Nations shall address a written request to the members of the Court of Arbitration belonging to the States mentioned in the Annex to the Covenant or to the States which join the League subsequently, and to the persons appointed under paragraph 2 of Article 4, inviting them to undertake, within a given time, by national groups, the nomination of persons in a position to accept the duties of a member of the Court.

No group may nominate more than four persons, not more than two of whom shall be of their own nationality. In no case must the number of candidates nominated be more than double the number of seats to be filled.

Article 6

Before making these nominations, each national group is recommended to consult its Highest Court of Justice, its Legal Faculties and Schools of Law, and its National Academies and national sections of International Academies devoted to the study of Law.

Article 7

The Secretary-General of the League of Nations shall prepare a list in alphabetical order of all the persons thus nominated. Save as provided in Article 12, paragraph 2, these shall be the only persons eligible for appointment.

The Secretary-General shall submit this list to the Assembly and to the Council.

Article 8

The Assembly and the Council shall proceed independently of one another to elect, firstly the judges, then the deputy-judges.

Article 9

At every election, the electors shall bear in mind that not only should all the persons appointed as members of the Court possess the qualifications required, but the whole body also should represent the main forms of civilization and the principal legal systems of the world.

Article 10

Those candidates who obtain an absolute majority of votes in the Assembly and in the Council shall be considered as elected.

In the event of more than one national of the same Member of the League being elected by the votes of both the Assembly and the Council, the eldest of these only shall be considered as elected.

Article 11

If, after the first meeting held for the purpose of the election, one or more seats remain to be filled, a second and, if necessary, a third meeting shall take place.

Article 12

If, after the third meeting, one or more seats still remain unfilled, a joint conference consisting of six members, three appointed by the Assembly and three by the Council, may be formed, at any time, at the request of either the Assembly or the Council, for the purpose of choosing one name for each seat still vacant, to submit to the Assembly and the Council for their respective acceptance.

If the Conference is unanimously agreed upon any person who fulfills the required conditions, he may be included in its list, even though he was not included in the list of nominations referred to in Articles 4 and 5.

If the joint conference is satisfied that it will not be successful in procuring an election, those members of the Court who have already been appointed shall, within a period to be fixed by the Council, proceed to fill the vacant seats by selection from amongst those candidates who have obtained votes either in the Assembly or in the Council.

In the event of an equality of votes amongst the judges, the eldest judge shall have a casting vote.

Article 13

The members of the Court shall be elected for nine years.

They may be re-elected.

They shall continue to discharge their duties until their places have been filled. Though replaced, they shall finish any cases which they may have begun.

Article 14

Vacancies which may occur shall be filled by the same method as that laid down for the first election. A member of the Court elected to replace a member whose period of appointment had not expired will hold the appointment for the remainder of his predecessor's term.

Article 15

Deputy-judges shall be called upon to sit in the order laid down in a list.

This list shall be prepared by the Court and shall have regard firstly to priority of election and secondly to age.

Article 16

The ordinary Members of the Court may not exercise any political or administrative function. This provision does not apply to the Deputy Judges except when performing their duties on the Court.

Any doubt on this point is settled by the decision of the Court.

Article 17

No member of the Court may act as agent, counsel or advocate in any case of an international nature. This provision only applies to the deputy-judges as regards cases in which they are called upon to exercise their functions on the Court.

No member may participate in the decision of any case in which he has previously taken an active part as agent, counsel or advocate for one of the contesting parties, or as a member of a national or international Court, or of a Commission of enquiry, or in any other capacity.

Any doubt on this point is settled by the decision of the Court.

Article 18

A member of the Court cannot be dismissed unless, in the unanimous opinion of the other members, he has ceased to fulfil the required conditions.

Formal notification thereof shall be made to the Secretary-General of the League of Nations, by the Registrar.

This notification makes the place vacant.

Article 19

The members of the Court, when engaged on the business of the Court, shall enjoy diplomatic privileges and immunities.

Article 20

Every member of the Court shall, before taking up his duties, make a solemn declaration in open Court that he will exercise his powers impartially and conscientiously.

Article 21

The Court shall elect its President and Vice-President for three years; they may be re-elected.

It shall appoint its Registrar.

The duties of Registrar of the Court shall not be deemed incompatible with those of Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration.

Article 22

The seat of the Court shall be established at The Hague.

The President and Registrar shall reside at the seat of the Court.

Article 23

A session of the Court shall be held every year.

Unless otherwise provided by rules of Court, this session shall begin on the 15th of June, and shall continue for so long as may be deemed necessary to finish the cases on the list.

The President may summon an extraordinary session of the Court whenever necessary.

Article 24

If, for some special reason, a member of the Court considers that he should not take part in the decision of a particular case, he shall so inform the President.

If the President considers that for some special reason one of the members of the Court should not sit on a particular case, he shall give him notice accordingly.

If in any such case the member of the Court and the President disagree, the matter shall be settled by the decision of the Court.

Article 25

The full Court shall sit except when it is expressly provided otherwise.

If eleven judges cannot be present, the number shall be made up by calling on deputy-judges to sit.

If, however, eleven judges are not available, a quorum of nine judges shall suffice to constitute the Court.

Article 26

Labour cases, particularly cases referred to in Part XIII (Labour) of the Treaty of Versailles and the corresponding portions of the other Treaties of Peace, shall be heard and determined by the Court under the following conditions:

The Court will appoint every three years a special Chamber of five judges, selected so far as possible with due regard to the provisions of Article 9. In addition, two judges shall be selected for the purpose of replacing a judge who finds it impossible to sit. If the parties so demand, cases will be heard and determined by this Chamber. In the absence of any such demand, the Court will sit with the number of judges provided for in Article 25. On all occasions the judges will be assisted by four technical assessors sitting with them, but without the right to vote, and chosen with a view to ensuring a just representation of the competing interests.

If there is a national of one only of the parties sitting as a judge in the chamber referred to in the preceding paragraph, the President will invite one of the other judges to retire in favour of a judge chosen by the other party in accordance with Article 31.

The technical assessors shall be chosen for each particular case in accordance with rules of procedure under Article 30 from a list of "Assessors for Labour Cases" composed of two persons nominated by each Member of the League of Nations and an equivalent number nominated by the Governing Body of the Labour Office. The Governing Body will nominate, as to one-half, representatives of the workers, and, as to one-half, representatives of employers from the list referred to in Article 412 of the Treaty of Versailles and the corresponding articles of the other treaties of peace.

In Labour cases, the International Office shall be at liberty to furnish the Court with all relevant information, and for this purpose the Director of that Office shall receive copies of all the written proceedings.

Article 27

Cases relating to transit and communications, particularly cases referred to in Part XII (Ports, Waterways and Railways) of the Treaty of Versailles and the corresponding portions of the other treaties of peace, shall be heard and determined by the Court under the following conditions:

The Court will appoint every three years a special Chamber of five judges, selected so far as possible with due regard to the provisions of Article 9. In addition, two judges shall be selected for the purpose of replacing a judge who finds it impossible to sit. If the parties so demand, cases will be heard and determined by this Chamber. In the absence of any such demand, the Court will sit with the number of judges provided for in Article 25. When desired by the parties or decided by the Court, the judges will be assisted by four technical assessors sitting with them, but without the right to vote.

If there is a national of one only of the parties sitting as a judge in the chamber referred to in the preceding paragraph, the President will invite one of the other judges to retire in favour of a judge chosen by the other party in accordance with Article 31.

The technical assessors shall be chosen for each particular case in accordance with rules of procedure under Article 30 from a list of "Assessors for Transit and Communications Cases" composed of two persons nominated by each Member of the League of Nations.

Article 28

The special chambers provided for in Articles 26 and 27 may, with the consent of the parties to the dispute, sit elsewhere than at The Hague.

Article 29

With a view to the speedy despatch of business, the Court shall form annually a Chamber composed of three judges who, at the request of the contesting parties, may hear and determine cases by summary procedure.

Article 30

The Court shall frame rules for regulating its procedure. In particular, it shall lay down rules for summary procedure.

Article 31

Judges of the nationality of each of the contesting parties shall retain their right to sit in the case before the Court.

If the Court includes upon the Bench a judge of the nationality of one of the parties, the other party may select from among the deputy-judges, a judge of its nationality, if there be one. If there should not be one the party may choose a judge, preferably from among those persons who have been nominated as candidates as provided in Articles 4 and 5.

If the Court includes upon the Bench no judge of the nationality of the contesting parties, each of these parties may proceed to select a judge as provided in the preceding paragraph. Should there be several parties in the same interest, they shall, for the purpose of the preceding provisions, be reckoned as one party only. Any doubt upon this point is settled by the decision of the Court.

Judges selected or chosen as laid down in paragraphs 2 and 3 of this Article shall fulfil the conditions required by Articles 2, 16, 17, 20, 24 of this Statute. They shall take part in the decision on an equal footing with their colleagues.

Article 32

The judges shall receive an annual indemnity to be determined by the Assembly of the League of Nations upon the proposal of the Council. This indemnity must not be decreased during the period of a judge's appointment.

The President shall receive a special grant for his period of office, to be fixed in the same way.

The Vice-President, judges and deputy-judges, shall receive a special grant for the actual performance of their duties, to be fixed in the same way.

Travelling expenses incurred in the performance of their duties, shall be refunded to judges and deputy-judges who do not reside at the seat of the Court.

Grants due to judges selected or chosen as provided in Article 31 shall be determined in the same way.

The salary of the Registrar shall be decided by the Council upon the proposal of the Court.

The Assembly of the League of Nations shall lay down, on the proposal of the Council, a special regulation fixing the conditions under which retiring pensions may be given to the personnel of the Court.

Article 33

The expenses of the Court shall be borne by the League of Nations, in such a manner as shall be decided by the Assembly upon the proposal of the Council.

CHAPTER II. COMPETENCE OF THE COURT

Article 34

Only States or Members of the League of Nations can be parties in cases before the Court.

Article 35

The Court shall be open to the Members of the League and also to States mentioned in the Annex to the Covenant.

The conditions under which the Court shall be open to other States shall, subject to the special provisions contained in treaties in force, be laid down by the Council, but in no case shall such provisions place the parties in a position of inequality before the Court.

When a State which is not a Member of the League of Nations is a party to a dispute, the Court will fix the amount which that party is to contribute towards the expenses of the Court.

Article 36

The jurisdiction of the Court comprises all cases which the parties refer to it and all matters specially provided for in treaties and conventions in force.

The Members of the League of Nations and the States mentioned in the Annex to the Covenant may, either when signing or ratifying the Protocol to which the present Statute is adjoined, or at a later moment, declare that they recognize as compulsory ipso facto and without special agreement, in relation to any other Member or State accepting the same obligation, the jurisdiction of the Court in all or any of the classes of legal disputes concerning:

- (a) the interpretation of a treaty;
- (b) any question of international law;
- (c) the existence of any fact which, if established, would constitute a breach of an international obligation;
- (d) the nature or extent of the reparation to be made for the breach of an international obligation.

The declaration referred to above may be made unconditionally or on condition of reciprocity on the part of several or certain Members or States, or for a certain time.

In the event of a dispute as to whether the Court has jurisdiction, the matter shall be settled by the decision of the Court.

Article 37

When a treaty or convention in force provides for the reference of a matter to a tribunal to be instituted by the League of Nations, the Court will be such tribunal.

Article 38

The Court shall apply:

1. International conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognized by the contesting States;
2. International custom, as evidence of a general practice accepted as law;
3. The general principles of law recognized by civilized nations;
4. Subject to the provisions of Article 59, judicial decisions and the teachings of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of rules of law.

This provision shall not prejudice the power of the Court to decide a case *ex aequo et bono*, if the parties agree thereto.

CHAPTER III. PROCEDURE

Article 39

The official languages of the Court shall be French and English. If the parties agree that the case shall be conducted in French, the judgment will be delivered in French. If the parties agree that the case shall be conducted in English, the judgment will be delivered in English. In the absence of an agreement as to which language shall be employed, each party may, in the pleadings, use the language which it prefers; the decision of the Court will be given in

French and English. In this case the Court will at the same time determine which of the two texts shall be considered as authoritative.

The Court may, at the request of the parties, authorize a language other than French or English to be used.

Article 40

Cases are brought before the Court, as the case may be, either by the notification of the special agreement or by a written application addressed to the Registrar. In either case the subject of the dispute and the contesting parties must be indicated.

The Registrar shall forthwith communicate the application to all concerned.

He shall also notify the Members of the League of Nations through the Secretary-General.

Article 41

The Court shall have the power to indicate, if it considers that circumstances so require, any provisional measures which ought to be taken to reserve the respective rights of either party.

Pending the final decision, notice of the measures suggested shall forthwith be given to the parties and the Council.

Article 42

The parties shall be represented by agents.

They may have the assistance of counsel or advocates before the Court.

Article 43

The procedure shall consist of two parts: written and oral.

The written proceedings shall consist of the communication to the judges and to the parties of Cases, Counter-Cases and, if necessary, Replies; also all papers and documents in support.

These communications shall be made through the Registrar, in the order and within the time fixed by the Court.

A certified copy of every document produced by one party shall be communicated to the other party.

The oral proceedings shall consist of the hearing by the Court of witnesses, experts, agents, counsel and advocates.

Article 44

For the service of all notices upon persons other than the agents, counsel and advocates, the Court shall apply direct to the government of the State upon whose territory the notice has to be served.

The same provision shall apply whenever steps are to be taken to procure evidence on the spot.

Article 45

The hearing shall be under the control of the President or, in his absence, of the Vice-President; if both are absent, the senior judge present shall preside.

Article 46

The hearing in Court shall be public, unless the Court shall decide otherwise, or unless the parties demand that the public be not admitted.

Article 47

Minutes shall be made at each hearing, and signed by the Registrar and the President.

These minutes shall be the only authentic record.

Article 48

The Court shall make orders for the conduct of the case, shall decide the form and time in which each party must conclude its arguments, and make all arrangements connected with the taking of evidence.

Article 49

The Court may, even before the hearing begins, call upon the agents to produce any document, or to supply any explanations. Formal note shall be taken of any refusal.

Article 50

The Court may, at any time, entrust any individual, body, bureau, commission or other organization that it may select, with the task of carrying out an enquiry or giving an expert opinion.

Article 51

During the hearing any relevant questions are to be put to the witnesses and experts under the conditions laid down by the Court in the rules of procedure referred to in Article 30.

Article 52

After the Court has received the proofs and evidence within the time specified for the purpose, it may refuse to accept any further oral or written evidence that one party may desire to present unless the other side consents.

Article 53

Whenever one of the parties shall not appear before the Court, or shall fail to defend his case, the other party may call upon the Court to decide in favour of his claim.

The Court must, before doing so, satisfy itself, not only that it has jurisdiction in accordance with Articles 36 and 37, but also that the claim is well founded in fact and law.

Article 54

When, subject to the control of the Court, the agents, advocates and counsel have completed their presentation of the case, the President shall declare the hearing closed.

The Court shall withdraw to consider the judgment.

The deliberations of the Court shall take place in private and remain secret.

Article 55

All questions shall be decided by a majority of the judges present at the hearing.

In the event of an equality of votes, the President or his deputy shall have a casting vote.

Article 56

The judgment shall state the reasons on which it is based.

It shall contain the names of the judges who have taken part in the decision.

Article 57

If the judgment does not represent in whole or in part the unanimous opinion of the judges, dissenting judges are entitled to deliver a separate opinion.

Article 58

The judgment shall be signed by the President and by the Registrar. It shall be read in open Court, due notice having been given to the agents.

Article 59

The decision of the Court has no binding force except between the parties and in respect of that particular case.

Article 60

The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party.

Article 61

An application for revision of a judgment can be made only when it is based upon the discovery of some fact of such a nature as to be a decisive factor, which fact was, when the judgment was given, unknown to the Court and also to the party claiming revision, always provided that such ignorance was not due to negligence.

The proceedings for revision will be opened by a judgment of the Court expressly recording the existence of the new fact, recognizing that it has such a character as to lay the case open to revision, and declaring the application admissible on this ground.

The Court may require previous compliance with the terms of the judgment before it admits proceedings in revision.

The application for revision must be made at latest within six months of the discovery of the new fact.

No application for revision may be made after the lapse of ten years from the date of the sentence.

Article 62

Should a State consider that it has an interest of a legal nature which may be affected by the decision in the case, it may submit a request to the Court to be permitted to intervene as a third party. It will be for the Court to decide upon this request.

Article 63

Whenever the construction of a convention to which States other than those concerned in the case are parties is in question the Registrar shall notify all such States forthwith. Every State so notified has the right to intervene in the proceedings: but if it uses this right, the construction given by the judgment will be equally binding upon it.

Article 64

Unless otherwise decided by the Court, each party shall bear its own costs.

Bilaga D: Charter of the UN

CHARTER OF THE UNITED NATIONS (June 26 1945)

Chapter XIV, The International Court of Justice

Article 92

The International Court of Justice shall be the principal judicial organ of the United Nations. It shall function in accordance with the annexed Statute, which is based upon the Statute of the Permanent Court of International Justice and forms an integral part of the present Charter.

Article 93

1. All Members of the United Nations are factio parties to the Statute of the International Court of Justice.
2. A state which is not of the United Nations may become a party to the Statute of the International Court of Justice on to be determined in each case by the General Assembly upon the recommendation of the Security Council.

Article 94

1. Each Member of the United Nations undertakes to comply with the decision of the International Court of Justice in any case to which it is a party.
2. If any party to a case fails to perform the obligations incumbent upon it under a judgment rendered by the Court, the other party may have recourse to the Security Council, which may, if it deems necessary, make recommendations or decide upon measures to be taken to give to the judgment.

Article 95

Nothing in the present Charter shall prevent Members of the United Nations from entrusting the solution of their differences to other tribunals by virtue of agreements already in existence or which may be concluded in the future.

Article 96

1. The General Assembly or the Security Council may request the International Court of Justice to give an advisory opinion on any legal question.
2. Other organs of the United Nations and specialized agencies, which may at any time be so authorized by the General Assembly, may also request advisory opinions of the Court on legal questions arising within the scope of their activities.

Bilaga E: Statute of the ICJ

Article 1

The International Court of Justice established by the Charter of the United Nations as the principal judicial organ of the United Nations shall be constituted and shall function in accordance with the provisions of the present Statute.

CHAPTER I - ORGANIZATION OF THE COURT

Article 2

The Court shall be composed of a body of independent judges, elected regardless of their nationality from among persons of high moral character, who possess the qualifications required in their respective countries for appointment to the highest judicial offices, or are jurisconsults of recognized competence in international law.

Article 3

1. The Court shall consist of fifteen members, no two of whom may be nationals of the same state.
2. A person who for the purposes of membership in the Court could be regarded as a national of more than one state shall be deemed to be a national of the one in which he ordinarily exercises civil and political rights.

Article 4

1. The members of the Court shall be elected by the General Assembly and by the Security Council from a list of persons nominated by the national groups in the Permanent Court of Arbitration, in accordance with the following provisions.
2. In the case of Members of the United Nations not represented in the Permanent Court of Arbitration, candidates shall be nominated by national groups appointed for this purpose by their governments under the same conditions as those prescribed for members of the Permanent Court of Arbitration by Article 44 of the Convention of The Hague of 1907 for the pacific settlement of international disputes.
3. The conditions under which a state which is a party to the present Statute but is not a Member of the United Nations may participate in electing the members of the Court shall, in the absence of a special agreement, be laid down by the General Assembly upon recommendation of the Security Council.

Article 5

1. At least three months before the date of the election, the Secretary-General of the United Nations shall address a written request to the members of the Permanent Court of Arbitration belonging to the states which are parties to the present Statute, and to the members of the national groups appointed under Article 4, paragraph 2, inviting them to undertake, within a given time, by national groups, the nomination of persons in a position to accept the duties of a member of the Court.
2. No group may nominate more than four persons, not more than two of whom shall be of their own nationality. In no case may the number of candidates nominated by a group be more than double the number of seats to be filled.

Article 6

Before making these nominations, each national group is recommended to consult its highest court of justice, its legal faculties and schools of law, and its national academies and national sections of international academies devoted to the study of law.

Article 7

1. The Secretary-General shall prepare a list in alphabetical order of all the persons thus nominated. Save as provided in Article 12, paragraph 2, these shall be the only persons eligible.
2. The Secretary-General shall submit this list to the General Assembly and to the Security Council.

Article 8

The General Assembly and the Security Council shall proceed independently of one another to elect the members of the Court.

Article 9

At every election, the electors shall bear in mind not only that the persons to be elected should individually possess the qualifications required, but also that in the body as a whole the representation of the main forms of civilization and of the principal legal systems of the world should be assured.

Article 10

1. Those candidates who obtain an absolute majority of votes in the General Assembly and in the Security Council shall be considered as elected.
2. Any vote of the Security Council, whether for the election of judges or for the appointment of members of the conference envisaged in Article 12, shall be taken without any distinction between permanent and non-permanent members of the Security Council.
3. In the event of more than one national of the same state obtaining an absolute majority of the votes both of the General Assembly and of the Security Council, the eldest of these only shall be considered as elected.

Article 11

If, after the first meeting held for the purpose of the election, one or more seats remain to be filled, a second and, if necessary, a third meeting shall take place.

Article 12

1. If, after the third meeting, one or more seats still remain unfilled, a joint conference consisting of six members, three appointed by the General Assembly and three by the Security Council, may be formed at any time at the request of either the General Assembly or the Security Council, for the purpose of choosing by the vote of an absolute majority one name for each seat still vacant, to submit to the General Assembly and the Security Council for their respective acceptance.
2. If the joint conference is unanimously agreed upon any person who fulfills the required conditions, he may be included in its list, even though he was not included in the list of nominations referred to in Article 7.
3. If the joint conference is satisfied that it will not be successful in procuring an election, those members of the Court who have already been elected shall, within a period to be fixed by the Security Council, proceed to fill the vacant seats by selection from among those candidates who have obtained votes either in the General Assembly or in the Security Council.
4. In the event of an equality of votes among the judges, the eldest judge shall have a casting vote.

Article 13

1. The members of the Court shall be elected for nine years and may be re-elected; provided, however, that of the judges elected at the first election, the terms of five judges shall expire at the end of three years and the terms of five more judges shall expire at the end of six years.
2. The judges whose terms are to expire at the end of the above-mentioned initial periods of three and six years shall be chosen by lot to be drawn by the Secretary-General immediately after the first election has been completed.
3. The members of the Court shall continue to discharge their duties until their places have been filled. Though replaced, they shall finish any cases which they may have begun.
4. In the case of the resignation of a member of the Court, the resignation shall be addressed to the President of the Court for transmission to the Secretary-General. This last notification makes the place vacant.

Article 14

Vacancies shall be filled by the same method as that laid down for the first election subject to the following provision: the Secretary-General shall, within one month of the occurrence of the vacancy, proceed to issue the invitations provided for in Article 5, and the date of the election shall be fixed by the Security Council.

Article 15

A member of the Court elected to replace a member whose term of office has not expired shall hold office for the remainder of his predecessor's term.

Article 16

1. No member of the Court may exercise any political or administrative function, or engage in any other occupation of a professional nature.
2. Any doubt on this point shall be settled by the decision of the Court.

Article 17

1. No member of the Court may act as agent, counsel, or advocate in any case.
2. No member may participate in the decision of any case in which he has previously taken part as agent, counsel, or advocate for one of the parties, or as a member of a national or international court, or of a commission of enquiry, or in any other capacity.
3. Any doubt on this point shall be settled by the decision of the Court.

Article 18

1. No member of the Court can be dismissed unless, in the unanimous opinion of the other members, he has ceased to fulfill the required conditions.
2. Formal notification thereof shall be made to the Secretary-General by the Registrar.
3. This notification makes the place vacant.

Article 19

The members of the Court, when engaged on the business of the Court, shall enjoy diplomatic privileges and immunities.

Article 20

Every member of the Court shall, before taking up his duties, make a solemn declaration in open court that he will exercise his powers impartially and conscientiously.

Article 21

1. The Court shall elect its President and Vice-President for three years; they may be re-elected.
2. The Court shall appoint its Registrar and may provide for the appointment of such other officers as may be necessary.

Article 22

1. The seat of the Court shall be established at The Hague. This, however, shall not prevent the Court from sitting and exercising its functions elsewhere whenever the Court considers it desirable.
2. The President and the Registrar shall reside at the seat of the Court.

Article 23

1. The Court shall remain permanently in session, except during the judicial vacations, the dates and duration of which shall be fixed by the Court.
2. Members of the Court are entitled to periodic leave, the dates and duration of which shall be fixed by the Court, having in mind the distance between The Hague and the home of each judge.
3. Members of the Court shall be bound, unless they are on leave or prevented from attending by illness or other serious reasons duly explained to the President, to hold themselves permanently at the disposal of the Court.

Article 24

1. If, for some special reason, a member of the Court considers that he should not take part in the decision of a particular case, he shall so inform the President.
2. If the President considers that for some special reason one of the members of the Court should not sit in a particular case, he shall give him notice accordingly.
3. If in any such case the member of the Court and the President disagree, the matter shall be settled by the decision of the Court.

Article 25

1. The full Court shall sit except when it is expressly provided otherwise in the present Statute.
2. Subject to the condition that the number of judges available to constitute the Court is not thereby reduced below eleven, the Rules of the Court may provide for allowing one or more judges, according to circumstances and in rotation, to be dispensed from sitting.
3. A quorum of nine judges shall suffice to constitute the Court.

Article 26

1. The Court may from time to time form one or more chambers, composed of three or more judges as the Court may determine, for dealing with particular categories of cases; for example, labour cases and cases relating to transit and communications.
2. The Court may at any time form a chamber for dealing with a particular case. The number of judges to constitute such a chamber shall be determined by the Court with the approval of the parties.
3. Cases shall be heard and determined by the chambers provided for in this article if the parties so request.

Article 27

A judgment given by any of the chambers provided for in Articles 26 and 29 shall be considered as rendered by the Court.

Article 28

The chambers provided for in Articles 26 and 29 may, with the consent of the parties, sit and exercise their functions elsewhere than at The Hague.

Article 29

With a view to the speedy dispatch of business, the Court shall form annually a chamber composed of five judges which, at the request of the parties, may hear and determine cases by summary procedure. In addition, two judges shall be selected for the purpose of replacing judges who find it impossible to sit.

Article 30

1. The Court shall frame rules for carrying out its functions. In particular, it shall lay down rules of procedure.
2. The Rules of the Court may provide for assessors to sit with the Court or with any of its chambers, without the right to vote.

Article 31

1. Judges of the nationality of each of the parties shall retain their right to sit in the case before the Court.
2. If the Court includes upon the Bench a judge of the nationality of one of the parties, any other party may choose a person to sit as judge. Such person shall be chosen preferably from among those persons who have been nominated as candidates as provided in Articles 4 and 5.
3. If the Court includes upon the Bench no judge of the nationality of the parties, each of these parties may proceed to choose a judge as provided in paragraph 2 of this Article.
4. The provisions of this Article shall apply to the case of Articles 26 and 29. In such cases, the President shall request one or, if necessary, two of the members of the Court forming the chamber to give place to the members of the Court of the nationality of the parties concerned, and, failing such, or if they are unable to be present, to the judges specially chosen by the parties.
5. Should there be several parties in the same interest, they shall, for the purpose of the preceding provisions, be reckoned as one party only. Any doubt upon this point shall be settled by the decision of the Court.
6. Judges chosen as laid down in paragraphs 2, 3, and 4 of this Article shall fulfill the conditions required by Articles 2, 17 (paragraph 2), 20, and 24 of the present Statute. They shall take part in the decision on terms of complete equality with their colleagues.

Article 32

1. Each member of the Court shall receive an annual salary.
2. The President shall receive a special annual allowance.
3. The Vice-President shall receive a special allowance for every day on which he acts as President.
4. The judges chosen under Article 31, other than members of the Court, shall receive compensation for each day on which they exercise their functions.
5. These salaries, allowances, and compensation shall be fixed by the General Assembly. They may not be decreased during the term of office.
6. The salary of the Registrar shall be fixed by the General Assembly on the proposal of the Court.
7. Regulations made by the General Assembly shall fix the conditions under which retirement pensions may be given to members of the Court and to the Registrar, and the conditions under which members of the Court and the Registrar shall have their travelling expenses refunded.
8. The above salaries, allowances, and compensation shall be free of all taxation.

Article 33

The expenses of the Court shall be borne by the United Nations in such a manner as shall be decided by the General Assembly.

CHAPTER II - COMPETENCE OF THE COURT**Article 34**

1. Only states may be parties in cases before the Court.

2. The Court, subject to and in conformity with its Rules, may request of public international organizations information relevant to cases before it, and shall receive such information presented by such organizations on their own initiative.

3. Whenever the construction of the constituent instrument of a public international organization or of an international convention adopted thereunder is in question in a case before the Court, the Registrar shall so notify the public international organization concerned and shall communicate to it copies of all the written proceedings.

Article 35

1. The Court shall be open to the states parties to the present Statute.

2. The conditions under which the Court shall be open to other states shall, subject to the special provisions contained in treaties in force, be laid down by the Security Council, but in no case shall such conditions place the parties in a position of inequality before the Court.

3. When a state which is not a Member of the United Nations is a party to a case, the Court shall fix the amount which that party is to contribute towards the expenses of the Court. This provision shall not apply if such state is bearing a share of the expenses of the Court

Article 36

1. The jurisdiction of the Court comprises all cases which the parties refer to it and all matters specially provided for in the Charter of the United Nations or in treaties and conventions in force.

2. The states parties to the present Statute may at any time declare that they recognize as compulsory ipso facto and without special agreement, in relation to any other state accepting the same obligation, the jurisdiction of the Court in all legal disputes concerning:

- a. the interpretation of a treaty;
- b. any question of international law;
- c. the existence of any fact which, if established, would constitute a breach of an international obligation;
- d. the nature or extent of the reparation to be made for the breach of an international obligation.

3. The declarations referred to above may be made unconditionally or on condition of reciprocity on the part of several or certain states, or for a certain time.

4. Such declarations shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations, who shall transmit copies thereof to the parties to the Statute and to the Registrar of the Court.

5. Declarations made under Article 36 of the Statute of the Permanent Court of International Justice and which are still in force shall be deemed, as between the parties to the present Statute, to be acceptances of the compulsory jurisdiction of the International Court of Justice for the period which they still have to run and in accordance with their terms.

6. In the event of a dispute as to whether the Court has jurisdiction, the matter shall be settled by the decision of the Court.

Article 37

Whenever a treaty or convention in force provides for reference of a matter to a tribunal to have been instituted by the League of Nations, or to the Permanent Court of International Justice, the matter shall, as between the parties to the present Statute, be referred to the International Court of Justice.

Article 38

1. The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply:

- a. international conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognized by the contesting states;
- b. international custom, as evidence of a general practice accepted as law;
- c. the general principles of law recognized by civilized nations;
- d. subject to the provisions of Article 59, judicial decisions and the teachings of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of rules of law.

2. This provision shall not prejudice the power of the Court to decide a case *ex aequo et bono*, if the parties agree thereto.

CHAPTER III - PROCEDURE

Article 39

1. The official languages of the Court shall be French and English. If the parties agree that the case shall be conducted in French, the judgment shall be delivered in French. If the parties agree that the case shall be conducted in English, the judgment shall be delivered in English.
2. In the absence of an agreement as to which language shall be employed, each party may, in the pleadings, use the language which it prefers; the decision of the Court shall be given in French and English. In this case the Court shall at the same time determine which of the two texts shall be considered as authoritative.
3. The Court shall, at the request of any party, authorize a language other than French or English to be used by that party.

Article 40

1. Cases are brought before the Court, as the case may be, either by the notification of the special agreement or by a written application addressed to the Registrar. In either case the subject of the dispute and the parties shall be indicated.
2. The Registrar shall forthwith communicate the application to all concerned.
3. He shall also notify the Members of the United Nations through the Secretary-General, and also any other states entitled to appear before the Court.

Article 41

1. The Court shall have the power to indicate, if it considers that circumstances so require, any provisional measures which ought to be taken to preserve the respective rights of either party.
2. Pending the final decision, notice of the measures suggested shall forthwith be given to the parties and to the Security Council

Article 42

1. The parties shall be represented by agents.
2. They may have the assistance of counsel or advocates before the Court.
3. The agents, counsel, and advocates of parties before the Court shall enjoy the privileges and immunities necessary to the independent exercise of their duties.

Article 43

1. The procedure shall consist of two parts: written and oral.
2. The written proceedings shall consist of the communication to the Court and to the parties of memorials, counter-memorials and, if necessary, replies; also all papers and documents in support.
3. These communications shall be made through the Registrar, in the order and within the time fixed by the Court.
4. A certified copy of every document produced by one party shall be communicated to the other party.
5. The oral proceedings shall consist of the hearing by the Court of witnesses, experts, agents, counsel, and advocates.

Article 44

1. For the service of all notices upon persons other than the agents, counsel, and advocates, the Court shall apply direct to the government of the state upon whose territory the notice has to be served.
2. The same provision shall apply whenever steps are to be taken to procure evidence on the spot.

Article 45

The hearing shall be under the control of the President or, if he is unable to preside, of the Vice-President; if neither is able to preside, the senior judge present shall preside.

Article 46

The hearing in Court shall be public, unless the Court shall decide otherwise, or unless the parties demand that the public be not admitted.

Article 47

1. Minutes shall be made at each hearing and signed by the Registrar and the President.
2. These minutes alone shall be authentic.

Article 48

The Court shall make orders for the conduct of the case, shall decide the form and time in which each party must conclude its arguments, and make all arrangements connected with the taking of evidence.

Article 49

The Court may, even before the hearing begins, call upon the agents to produce any document or to supply any explanations. Formal note shall be taken of any refusal.

Article 50

The Court may, at any time, entrust any individual, body, bureau, commission, or other organization that it may select, with the task of carrying out an enquiry or giving an expert opinion.

Article 51

During the hearing any relevant questions are to be put to the witnesses and experts under the conditions laid down by the Court in the rules of procedure referred to in Article 30.

Article 52

After the Court has received the proofs and evidence within the time specified for the purpose, it may refuse to accept any further oral or written evidence that one party may desire to present unless the other side consents.

Article 53

1. Whenever one of the parties does not appear before the Court, or fails to defend its case, the other party may call upon the Court to decide in favour of its claim.
2. The Court must, before doing so, satisfy itself, not only that it has jurisdiction in accordance with Articles 36 and 37, but also that the claim is well founded in fact and law.

Article 54

1. When, subject to the control of the Court, the agents, counsel, and advocates have completed their presentation of the case, the President shall declare the hearing closed.
2. The Court shall withdraw to consider the judgment.
3. The deliberations of the Court shall take place in private and remain secret.

Article 55

1. All questions shall be decided by a majority of the judges present.
2. In the event of an equality of votes, the President or the judge who acts in his place shall have a casting vote.

Article 56

1. The judgment shall state the reasons on which it is based.
2. It shall contain the names of the judges who have taken part in the decision.

Article 57

If the judgment does not represent in whole or in part the unanimous opinion of the judges, any judge shall be entitled to deliver a separate opinion.

Article 58

The judgment shall be signed by the President and by the Registrar. It shall be read in open court, due notice having been given to the agents.

Article 59

The decision of the Court has no binding force except between the parties and in respect of that particular case.

Article 60

The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party.

Article 61

1. An application for revision of a judgment may be made only when it is based upon the discovery of some fact of such a nature as to be a decisive factor, which fact was, when the judgment was given, unknown to the Court and also to the party claiming revision, always provided that such ignorance was not due to negligence.
2. The proceedings for revision shall be opened by a judgment of the Court expressly recording the existence of the new fact, recognizing that it has such a character as to lay the case open to revision, and declaring the application admissible on this ground.
3. The Court may require previous compliance with the terms of the judgment before it admits proceedings in revision.
4. The application for revision must be made at latest within six months of the discovery of the new fact.

5. No application for revision may be made after the lapse of ten years from the date of the judgment.

Article 62

1. Should a state consider that it has an interest of a legal nature which may be affected by the decision in the case, it may submit a request to the Court to be permitted to intervene.

2. It shall be for the Court to decide upon this request.

Article 63

1. Whenever the construction of a convention to which states other than those concerned in the case are parties is in question, the Registrar shall notify all such states forthwith.

2. Every state so notified has the right to intervene in the proceedings; but if it uses this right, the construction given by the judgment will be equally binding upon it.

Article 64

Unless otherwise decided by the Court, each party shall bear its own costs.

CHAPTER IV - ADVISORY OPINIONS

Article 65

1. The Court may give an advisory opinion on any legal question at the request of whatever body may be authorized by or in accordance with the Charter of the United Nations to make such a request.

2. Questions upon which the advisory opinion of the Court is asked shall be laid before the Court by means of a written request containing an exact statement of the question upon which an opinion is required, and accompanied by all documents likely to throw light upon the question.

Article 66

1. The Registrar shall forthwith give notice of the request for an advisory opinion to all states entitled to appear before the Court.

2. The Registrar shall also, by means of a special and direct communication, notify any state entitled to appear before the Court or international organization considered by the Court, or, should it not be sitting, by the President, as likely to be able to furnish information on the question, that the Court will be prepared to receive, within a time limit to be fixed by the President, written statements, or to hear, at a public sitting to be held for the purpose, oral statements relating to the question.

3. Should any such state entitled to appear before the Court have failed to receive the special communication referred to in paragraph 2 of this Article, such state may express a desire to submit a written statement or to be heard; and the Court will decide.

4. States and organizations having presented written or oral statements or both shall be permitted to comment on the statements made by other states or organizations in the form, to the extent, and within the time limits which the Court, or, should it not be sitting, the President, shall decide in each particular case. Accordingly, the Registrar shall in due time communicate any such written statements to states and organizations having submitted similar statements.

Article 67

The Court shall deliver its advisory opinions in open court, notice having been given to the Secretary-General and to the representatives of Members of the United Nations, of other states and of international organizations immediately concerned.

Article 68

In the exercise of its advisory functions the Court shall further be guided by the provisions of the present Statute which apply in contentious cases to the extent to which it recognizes them to be applicable.

CHAPTER V - AMENDMENT

Article 69

Amendments to the present Statute shall be effected by the same procedure as is provided by the Charter of the United Nations for amendments to that Charter, subject however to any provisions which the General Assembly upon recommendation of the Security Council may adopt concerning the participation of states which are parties to the present Statute but are not Members of the United Nations.

Article 70

The Court shall have power to propose such amendments to the present Statute as it may deem necessary, through written communications to the Secretary-General, for consideration in conformity with the provisions of Article 69.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckt material

Ahlin, Per: *Folkkrätten i svensk säkerhetspolitik*, Stockholm 1993

Bailey, Thomas A. & Kennedy, David M.: *The American Pageant*, Lexington, Massachusetts 1983

Björkstén, S. R.: *Den vita viljan*, Göteborg 1948

Bowett, D.W.: *The Law of International Institutions*, London 1963

Bowett et al.: *The International Court of Justice – Process, Practice and Procedure*, London 1997

de Bustamante, Antonio. S.: *The World Court*, New York 1925

Esaiasson, Peter: *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm 2003

Eyffinger, Arthur: *The International Court of Justice, 1946-1996*, Haag 1996

Fachiri, A. P.: *The Permanent Court of International Justice – Its Constitution, Procedure and Work*, London 1932, omtryck Aalen 1980

Falk, Richard: *Reviving the World Court*, New York 1986

Hammarskjöld, Åke: *Jurisdiction Internationale*, Leiden 1938

Haste, Hans: *Det första seklet, del 1 och 2*, Stockholm 1988

Johnson, Paul: *Moderna tider*, 2 uppl., Uddevalla 1988

Lauterpacht, Hersch: *The Development of International Law by The International Court*, London 1958

Nilsson, Torbjörn (red.): *Anfall eller försvar. Högern i svensk politik under 1900-talet*, Stockholm 2002

Norborg, Lars-Arne: *Sveriges historia under 1800- och 1900-talen*, Stockholm 1998

Nordisk Familjebok, *Andra bandet*, Stockholm 1904

Nordisk Familjebok, *Tredje bandet*, Stockholm 1905

Nordisk Familjebok, *Åttonde bandet*, Stockholm 1908

Nordisk Familjebok, *Tionde bandet*, Stockholm 1909

Nordisk Familjebok, *Trettionde bandet*, Stockholm 1920

Nordisk Familjebok, *Trettioförsta bandet*, Stockholm 1921

Nordisk Familjebok, *Trettioandra bandet*, Stockholm 1921

Nordiska Familjebok, *Trettiotredje bandet*, Stockholm 1922

Olsson, Bernt och Algulin, Ingemar, *Litteraturens historia i världen*, Oslo 1990

Palmer, R.R. & Colton, Joel: *Nya tidens världshistoria, band II*, Stockholm 1990

Tingsten, Herbert: *Svensk utrikesdebatt mellan världskrigen*, Stockholm 1944

Tosh, John: *Historisk teori och metod*, Lund 1994

Tägil, Sven (ed.): *Europa – historiens återkomst*, Södertälje 1992

von Suttner, Bertha: *Ned med vapnen*, Stockholm 1906

Westman, C.G.: *Fredssaken och försvaret*, Stockholm 1927

Tidskrifter

SvJT 1920, s. 91: *Nationernas förbund*, Holmbäck, Åke

SvJT 1921, s. 301: *Nationernas Förbunds fasta mellanfolkliga domstol*, Rodhe, A.E.

SvJT 1925, s. 161: *Om arbetet på folkrättens utbyggande*, Marks von Würtemberg, E.

SvJT 1926, s. 405: *Fasta internationella domstolen i Haag – några grunddrag*, Hammarskjöld, Åke

SvJT 1948, s. 225: *Internationellträttsligt arbete år 1947*, Bagge, Algot

Internet

(Datum inom parenteser anger senaste besöksdatum)

Mádl, Ferenc: *Milestones On the Road of Private International Law Developments* (31 October 2003):

<http://hcch.e-vision.nl/upload/madl.pdf> (2005-04-08)

Svenskt Biografiskt Handlexikon: K.P. Arnoldson

<http://runeberg.org/sbh/arnosnkl.html> (2005-05-22)

Svenskt Biografiskt Handlexikon: Ernst Trygger

<http://runeberg.org/sbh/b0642.html> (2005-05-22)

Adewoye, Ominiya: *Constitutionalism and Economic Integration*:

http://web.idrc.ca/es/ev-68408-201-1-DO_TOPIC.html (2005-04-08)

<http://www.bartleby.com/65/wo/WorldCrt.html> (2005-01-21)

<http://www.icj-cij.org/icjwww/ibasicdocuments/ibasictext/ibasicstatute.htm>
(2005-01-21)

<http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibook/Bbookframepage.htm>

(2005-01-21)

http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/igeninf_Annual_Reports/iicj_annual_report_2003-2004.pdf

(2005-04-08)

http://www.liechtenstein-icj-case.li/en_fall/82.html (2005-01-21)

<http://www.mfa.gov.tr/grupe/ed/eda/eda15e.htm> (2005-01-21)

<http://www.PCA-cpa.org/ENGLISH/CSAI/>(2005-04-08)

<http://www.ppl.nl/100years/historiography/> (2005-04-08)

<http://www.ppl.nl/100years/topics/nonwest/> (2005-04-08)

Magnusson, Leif, *Vilka äro egentligen folkets fiender?:*

<http://www.svenskafreds.se/foreninge/kparnoldson.shtml> (2005-05-22)

Koskenniemi, Martti, *The History of International Law Today*:

<http://www.valt.helsinki.fi/blogs/eci/History.pdf> (2005-04-08)

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/haguemen.htm>
(2005-01-21)

Kejsarens brev:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-01.htm>
(2005-04-08)

Ryska cirkulärbrevet:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-02.htm>
(2005-04-08)

Instruktioner för Förenta staternas delegation:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-03.htm>
(2005-04-08)

Annex A: <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-03.htm#annexa> (2005-04-08)

Annex B: <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-03.htm#annexb> (2005-04-08)

Allmän rapport från Förenta staternas kommission:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-04.htm>
(2005-04-08)

Croziers rapport om första kommittén:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-05.htm>
(2005-04-08)

Mahans rapport om första kommittén:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-06.htm>
(2005-04-08)

Mahans rapport om andra kommittén:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-07.htm>
(2005-04-08)

Mahans anförande för andra kommittén:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-08.htm>
(2005-04-08)

Croziers rapport om andra kommittén:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-09.htm>
(2005-04-08)

Whites rapport om tredje kommittén:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague99/hag99-10.htm>
(2005-04-08)

Offentligt tryck

Propositioner

Kungl. Maj:ts proposition Nr 90 1920, *angående Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Kungl. Maj:ts proposition Nr 25 1946, *angående angivande av förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, mom. 2, i stadgan för den internationella domstolen*

Kungl. Maj:ts proposition Nr 196 1946, *angående medgivande att vidtaga de åtgärder, som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationerna*

Utskottsutlåtanden

Särskilda utskottets utlåtande Nr 1 1920, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Utrikesutskottets utlåtande nr 3 1946, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående angivande av förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, mom. 2, i stadgan för den internationella domstolen*

Utrikesutskottets utlåtande nr 5 1946, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationerna*

Motioner

Motion i Andra kammaren 1869 N:o 57, J. Jonasson från Calmar län, *Om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om Kongl. Maj:ts medverkan för åstadkommande länderna emellan af en allmän afväpning*

Motion i Andra kammaren 1874 N:o 13, J. Jonasson från Calmar län, *Om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af permanenta skiljedomstolar för biläggande af internationella tvister*

Motion i Andra kammaren 1890 N:o 230, J. Andersson i Tenhult, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om underhandlingars förande med utrikes magter i syfte att få uppkommande tvister emellan nämnda magter och Sverige afgjorda genom skiljedomstol*

Motion i Första kammaren, 1920 Nr 216, Ekman, Karl Johan, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Motion i Första kammaren, 1920 Nr 218, Reuterskiöld, C. A., *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Motion i Första kammaren, 1920 Nr 219, Westman, K.G. och Olsson, Åhlmans Olof, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Motion i Första kammaren, 1920 Nr 225, Winberg, C., *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Motion i Första kammaren, 1920 Nr 226, Lindhagen, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Motion i Andra kammaren, 1920 Nr 323, Vennerström, Ivar m.fl., *om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 90, angående Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Riksdagsprotokoll

Andra kammarens protokoll 28 april 1869

Andra kammarens protokoll 21 mars 1874

Första kammarens protokoll 25 april 1874

Första kammarens protokoll 1920, Nr 19, onsdagen den 3 mars, *Ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Första kammarens protokoll 1920, Nr 20, torsdagen den 4 mars, *Ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Andra kammarens protokoll 1920, Nr 23, onsdagen den 3 mars, *Ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Andra kammarens protokoll 1920, Nr 24, onsdagen den 3 mars, *Ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund*

Första kammarens protokoll 1946, Nr 28, torsdagen den 27 juni, *Sveriges anslutning till Förenta Nationerna*

Andra kammarens protokoll 1946, Nr 29, torsdagen den 27 juni, *Sveriges anslutning till Förenta Nationerna*

Övrigt offentligt tryck

Bihang till Riksdagens Protokoll 1900, 1saml. 1 Afd., *Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima Riksdags sammanträde sig tilldragit; gifven Stockholms slott å rikssalen den 18 januari 1900*

Bihang till Riksdagens Protokoll 1901, 1saml. 1 Afd., *Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima Riksdags sammanträde sig tilldragit; gifven Stockholms slott å rikssalen den 17 januari 1901*

Bihang till Riksdagens Protokoll 1908, 1saml. 1 Afd., *Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima Riksdags sammanträde sig tilldragit; gifven Stockholms slott å rikssalen den 16 januari 1908*

Sveriges traktater med främmande makter fjortonde delen 1891-1899, *Konvention för afgörandet på fredlig väg af internationella tvister. Haag, 1899, juli 29*

Sveriges överenskommelser med främmande makter 1920, Nr 1, *Noter angående Sveriges anslutning till akten om nationernas förbund, undertecknad i Versailles den 28 juni 1919. London den 9 mars 1920*

Sveriges överenskommelser med främmande makter 1921, Nr 1, *Protokoll rörande godkännande av Nationernas Förbunds Församlings beslut den 13 december 1920 angående upprättande av en fast mellanfolklig domstol. Genève den 16 december 1920*

Sveriges överenskommelser med främmande makter 1922, Nr 11, *Reglemente, antaget av den fasta mellanfolkliga domstolen. Haag den 29 mars 1922*

Sveriges överenskommelser med främmande makter 1946, N:o 1, *Akt angående Sveriges anslutning till Förenta Nationerna*